

Inntektssikring for befolkningen i yrkesaktiv alder – en sammenligning av syv nordeuropeiske land

Notat

Axel West Pedersen, Anne Skevik Grødem,
Magnus Bergli Rasmussen og Ines Wagner

Innhold

Innledning.....	3
Avgrensninger.....	3
Leseveiledning.....	3
Landbeskrivelser.....	5
Sverige.....	5
Danmark.....	11
Finland.....	16
Island.....	20
Nederland.....	24
Tyskland.....	28
Storbritannia.....	32
Sammenligning av ordningene.....	36
Drøfting av data om utviklingen i bruksrater.....	47
Referanser.....	57
Tabellvedlegg Inntektssikringsordninger.....	59
Sverige.....	59
Danmark.....	69
Finland.....	80
Island.....	89
Nederland.....	96
Tyskland.....	103
Storbritannia.....	110

Innledning

Hensikten med dette notatet er å gi en detaljert oversikt over inntektssikringssystemene for befolkningen i yrkesaktiv alder i syv nordeuropeiske land. I tillegg til de fire øvrige nordiske land omfatter sammenligningen Nederland, Storbritannia og Tyskland. Prosjektet er finansiert av Arbeids- og sosialdepartementet med henblikk på å belyse forhold som kan være av relevans for arbeidet i ekspertgruppen til det såkalte Sysselsettingsutvalget som avgir innstilling i mars 2019.

Bak prosjektet og notatet ligger en antakelse om at innretningen på inntektssikringssystemene kan ha betydning for utviklingen i sysselsettingsratene for befolkningen i yrkesaktiv alder, og at det kan være en potensiell konflikt mellom de eksplisitte målene for inntektssikringssystemene knyttet til å skape økonomisk trygghet for befolkningen og å bidra til fattigdomsbekjempelse og reduksjon av økonomisk ulikhet og på den andre siden hensynet til å oppnå og opprettholde en høy yrkesdeltakelse. I den første delen av prosjektet, som rapporteres her, har vi konsentrert oss om rent deskriptive problemstillinger – primært knyttet til inntektssikringssystemenes innretning og utvikling de siste tiårene. I tillegg drøfter vi foreliggende data om utviklingen i bruken av inntektssikringsordninger blant befolkningen i yrkesaktiv alder. I den andre delen av prosjektet skal vi prøve å reise mer analytiske problemstillinger knyttet til trygdesystemenes virkninger på sentrale samfunnsmessige utfall som sysselsetting.

Avgrensninger

Prosjektet er som nevnt fokusert på inntektssikringsordningene for befolkningen i yrkesaktiv alder. Det innebærer at vi ikke har tatt sikte på å kartlegge innretningen på alderspensjonssystemene, selv om disse i og for seg kan tenkes å ha betydelige konsekvenser for sysselsettingen både gjennom hele den yrkesaktive livsfasen og ikke minst i eldre år, gjennom å påvirke den typiske avgangsalderen fra arbeidslivet. I den andre enden av livsløpet har vi viet liten oppmerksomhet til ordninger for studiefinansiering og til mer generell utdanningspolitikk som kan tenkes å påvirke det typiske tidspunktet for inntreden i arbeidslivet.

For øvrig har vi så langt det er mulig forsøkt å dekke de viktigste ordninger for inntektssikring i den yrkesaktive livsfasen, og de viktigste ordningene er her ordninger som skal kompensere for inntektssvikt ved arbeidsløshet, sykdom og uførhet i tillegg til mer generelle minstesikringsordninger (sosialhjelp). Vi trekker også etter behov inn omtaler av viktige ordninger for inntektsstøtte som barnetrygd og bostøtte siden disse ordningene på ulik måte kan ha innvirkning på kompensasjonsgradene og dermed inntektstryggheten til både lønnstakere og trygdemottakere. Foreldrepengeordninger har vi imidlertid i samråd med oppdragsgiver valgt å holde utenfor sammenligningene.

Leseveiledning

Det meste av notatet er viet til landbeskrivelser for hvert av de syv landene der vi både gir korte riss av sentrale utviklingstrekk i inntektssikringsordningene over de siste 20 årene i hvert land og der vi oppsummerer sentrale institusjonelle trekk ved systemene i det enkelte land. De tekstlige landbeskrivelsene støtter seg på mer detaljerte tabellvedlegg med oppsummering av hovedtrekk ved de viktigste inntektssikringsordningene i hvert land (siste del av notatet).

I forlengelse av de separate landbeskrivelsene har vi i et komparativt avsnitt forsøkt å oppsummere sentrale likheter og forskjeller i innretningen på inntektssikringsordningene, med det norske trygdesystemet som referansepunkt. I et separat avsnitt drøfter vi i tillegg foreliggende data om utviklingen i bruken av inntektssikringsordninger i Norge og de øvrige syv landene.

For å kunne gjøre opplysninger om ytelsesnivåer i de respektive landene mer sammenlignbare og forståelse for et norsk publikum, har vi omregnet alle beløp danske og islandske kroner til norske kroner med utgangspunkt i den aktuelle vekslingskursen. Vi har valgt ikke å gjøre tilsvarende for svenske kroner og for Euro og Britiske Pund. Dagens vekslingskurser tilsier omtrent paritet mellom norske og svenske kroner mens verdien på Euro og Pund ligger på om lag 1 til 10. For å få et omtrentlig inntrykk av ytelsesnivået kan leserne derfor ta den nominelle verdien i svenske kroner og gange beløpene som er vist i Euro og Pund med ti, fremfor at vi bruker plass på denne øvelsen i våre tabeller – en øvelse som uansett ikke kan garantere full sammenlignbarhet med hensyn til kjøpekraft eller relativ verdi av ytelsen til enhver tid i de respektive land.

Landbeskrivelser

Sverige

Faktaboks Sverige

Gjennomsnittlig bruttolønn: 408 401 svenske kroner.

Fleksibel pensjonsalder mellom 61 og 70 år.

Sysselsettingsrate (15–64): 77,8

Arbeidsledighet (15–74): 6,7

15–24-åringer verken i arbeid, utdanning eller opplæring (NEET): 6,1

Alle tall fra Eurostat

Statistikk på mottagere er fra forsikringskassan.se eller [socialstyrelsen](http://socialstyrelsen.se) eller [a-kassan](http://a-kassan.se). Alle mottagertall referer til mottagere i desember måned hvis ikke annet er spesifisert.

Størrelsen på trygden for flere offentlige ordninger kalkuleres på bakgrunn av et sett med grunnbeløp. Det er to grunnbeløp av relevans for arbeidsmarkedsrelaterte ordninger: Prisbasisbeløpet (**PBA**) oppjusteres årlig i takt med konsumprisindeksen og er i 2018 på 45 500 SEK. Brukes til å regne ut beregningsgrunnlaget for trygder som syketrygd, aktivitets og sykekompensasjon og ulykkesforsikring.

Inntektsbasisbeløp (**IBA**) oppjusteres i takt med den alminnelige inntektsveksten i Sverige og er i 2018 på 62 500 SEK. Brukes til å regne ut beregningsgrunnlaget for pensjon, og kollektive forsikringsordninger som ITP og AGS.

Syketrygd kvalifiserende inntekt (**SGI**) i 2018 er 10 900 kroner.

Sverige ble frem til begynnelsen av 1990-tallet betraktet som selve prototypen på en sosialdemokratisk/nordisk velferdsstat med svært høye kompensasjonsrater i de sentrale inntektserstattende trygdeordninger som alderpensjon, sykelønn/uførepensjon og arbeidsledighetstrygd (Esping-Andersen 1990). I løpet av de siste 25 årene har Sverige imidlertid gjennomført en rekke endringer i velferdspolitikken, og landet innehar ikke lenger med samme selvfølgelighet plassen som «primus inter pares» blant de moderne velferdsstatene.

I forbindelse med den dype økonomiske krisen som rammet landet i første halvpart av 1990-tallet ble det gjennomført innstramminger sykelønnsordningen med innføringen av en karensgang, senkning av kompensasjonsnivået og innføringen av en arbeidsgiverperiode. En annen viktig innstrammingsreform fra denne perioden var vedtaket av den store pensjonsreformen som var ment å skape en direkte sammenheng mellom den enkeltes innbetalinger og fremtidige pensjonsytelser, innføring av levealdersjustering, og overgangen til et nøytralt system for uttak av pensjon.

På 2000-tallet – etter at svensk økonomi hadde kommet ut av krisen - ble tendensen til reduksjon i kompensasjonsrater for sentrale velferdspolitiske stønader og innstramminger i vilkårene for å motta ytelser videreført (Bäckman & Nelson 2017). En av mekanismene for

innstramming er at inntektstakene for forsikring mot arbeidsledighet og uførhet er knyttet til det såkalte *prisbasbeloppet* (se faktaboks) slik at det ikke oppjusteres i takt med den alminnelige inntektsutviklingen i det svenske samfunnet.

Innstrammingene i de svenske trygdeordninger har etter alt å dømme bidratt til en rask økning inntektsulikheten i det svenske samfunnet, og til en økning i den relative fattigdommen. På den andre siden har forbruket av trygdeytelser blitt redusert og sysselsettingsratene i Sverige høye, sammenlignet med mange andre land – unntatt blant unge og innvandrere – og kjøpekraften har økt. Det siste kan blant annet tilskrives lavere skatter. Sverige innførte et særskilt *jobbskatteavdrag* i 2007, som innebærer at beskatningen av arbeidsinntekter er lavere enn skatt på offentlige stønader. Dette ble lansert som et virkemiddel for arbeidslinja, i den forstand at det i større grad ville lønne seg å jobbe. Jobbskatteavdraget har bidratt til å forsterke reduksjonen i kompensasjonsrater etter skatt for sentrale trygdeordninger som arbeidsledighetstrygd og uførepensjon. Regjeringen Löfven la inn en begrensning på dette fradraget i 2016, slik at det gradvis trappes ned for lønnsinntekter over et visst nivå (13,54 x *prisbasbelopp*, se faktaramme) og slik at lønnsinntekter over dette nivået skattes noe hardere. Regjeringen gjennomførte også en delvis reversering av innstramminger i arbeidsløshetsforsikringen som hadde blitt gjennomført under regjeringen Reinfeldt.

Arbeidsledighet

Arbeidsledighetssikringen i Sverige inkluderer to ordninger: et universelt system med flate satser som dekker alle arbeidstakere og selvstendig næringsdrivende (grundförsäkring), og et frivillig forsikringssystem med inntektsavhengige ytelser som organiseres gjennom fagforeningene (inkomstbortfallsförsäkring). For å få tilgang til det inntektsavhengige systemet er det en betingelse at man har vært medlem av en «arbeidsløshetskasse» (A-kasse) i regi av de respektive fagforeningene. I dette systemet får man dekket 80 prosent av tidligere lønn opp til et tak.

Lønnstaket ble økt i september 2015, for første gang på svært mange år: fra SEK 18.700 til SEK 25.025 per måned. Kompensasjonsraten på 80 prosent gjelder de første 200 dagene, deretter reduseres kompensasjonsraten til 70 prosent. Gitt at aktivitetskravene er oppfylt kan arbeidsledige motta stønad i inntil 300 dager, eller 450 dager hvis man har barn under 18 år i husholdningen. Hvis mottakeren fortsatt ikke har fått ny jobb når retten til stønad utløper, er det et vilkår for å fortsatt få støtte at man deltar i et arbeidsmarkedsprogram. Deltakere i slike programmer får ikke grundförsäkring eller inkomstbortfallsförsäkring, men vil motta aktivitetsstønad (aktivitetsstöd). Aktivitetsstønad utbetales på samme nivå som inkomstbortfallsförsäkring for personer som er medlemmer av en A-kasse. Andre får en flat sats, SEK 223 per dag. Programdeltakere som er yngre enn 25 år får lavere stønad.

Også grundförsäkringen til arbeidsløse i Sverige krever opptjening: man må ha vært i jobb i minst 80 timer i måneden de siste seks månedene for å få tilgang (økt fra 70 timer i 2006). Kompensasjonsnivået i denne ytelsen er lavt: ytelsen er et fast beløp, SEK 365 per dag, noe som tilsvarer 27 prosent av gjennomsnittslønnen etter skatt.

Under Reinfeldt-regjeringene på 2000-tallet ble medlemspremiene i arbeidsløshetskassene økt (og statssubsidien tilsvarende redusert) samtidig som premiene ble differensiert etter nivået på uttaket av arbeidsløshetsdagpenger i den aktuelle kassen («experience rating»). Som konsekvens av dette falt dekningsgraden i deler av det svenske arbeidsmarkedet. Under Löfven-regjeringene har subsidieringsgraden igjen blitt økt og medlemspremiene senket.

De lovregulerte ordningene i Sverige suppleres av ordninger basert på kollektive forhandlinger, som for eksempel sluttvederlagsordninger (AGB og AGE, se tabellvedlegget). Dette har vært særlig viktig i en periode der maksutbetalingssummen i arbeidsledighetstrygden har stått stille i flere år, noe som gjorde at kompensasjonsratene falt til under måltallet på 80 % for arbeidstakere med høy inntekt. Fallet i faktisk utbetaling har likevel vært mindre, på grunn av supplementet fra forhandlede ordninger.

Kravene til mottakerne, og sanksjonene når kravene ikke oppfylles, er i utgangspunktet like for de to stønadsformene ved arbeidsledighet. Begge opererer med fire grader av sanksjoner:

- A. Hvis mottakeren ikke søker jobb som avtalt: Først advarsel, deretter kuttes antall utbetalingsdager med 1 dag, 5 dager, og 10 dager,
- B. Hvis mottakeren ikke tar imot passende arbeid (se nedenfor) eller tilbud om arbeidsmarkedsprogram: Først advarsel, deretter kuttes antall utbetalingsdager med 1 dag, 5 dager, og 10 dager,
- C. Mottagere som har rapportert feil, eller ikke har rapport oppdatert informasjon kan straffes kutt i antall utbetalingsdager mellom 45 og 195 dager,
- D. Utbetaling av for høy utbetaling som skyldes feilaktig informasjon kan straffes med dom eller bot.

Gjentagelse av (A) og (B) vil lede til tap av rett til arbeidsledighetstrygd. Tall som viser hvor ofte disse sanksjonene tas i bruk, publiseres ikke.

«Passende arbeid» er definert på følgende måte:

- Jobbtilbudet er rimelig gitt tilbudet av passende jobber, personens egnethet for jobben, og personlige forhold.
- Jobben gir lønn og andre goder i samsvar med kollektivavtale eller ekvivalente løsninger hvis ikke dekket av kollektivavtale.
- Arbeidstilbudet er ikke relatert til en industrikonflikt.
- Arbeidsplassen har et miljø som er i samsvar med gjeldende reguleringer for å motvirke ulykker og helseskadelig miljø.

Som hovedregel kan man ikke motta Grunnförsäkring eller Inkomstbortfallsförsäkring hvis man studerer. Det finnes likevel noen unntaksregler. For deltidsstudier kan man maksimalt få støtte i 20 uker, og følgende betingelser må være oppfylt:

- Studiene må utgjøre maksimum 50 prosent av fulltidsstudier
- Man har ikke sluttet i jobben på grunn av studiene
- Studiene kommer ikke i veien for å kunne ta opp nytt arbeid
- Man mottar (eller har ikke mottatt) student hjelp (CSN) for nåværende studier.

Muligheten til å få støtte under fulltidsstudier er svært begrenset – man kan bare opprettholde stønaden i 15 dager i samme stønadsperiode. Følgende betingelser må være oppfylt:

- Studiene må bidra til å gi en orientering for et nytt yrke eller

- hjelpe til å «lette» transisjonen til et nytt yrke eller profesjon.

Sverige gjennomførte en betydelig «opprydding» i stønadene knyttet til aktiveringsprogrammer for ulike grupper som står langt fra arbeidsmarkedet i mai 2018. Sverige har hatt flere ulike ordninger for jobbsubsidier, kjent som *särskilt anställningsstöd, förstärkt särskilt anställningsstöd, traineejobb välfärd, traineejobb brist, och instegsjobb*. Disse har vært rettet mot personer med svak arbeidstilknytning, typisk unge uten arbeidserfaring, innvandrere og langvarig syke. Fra 1. mai 2018 erstattes disse fem innsatsene av et enkelt program, introduksjonsjobben. Dette beskrives som en forenkling av virkemiddelapparatet, som ikke minst skal være enklere for arbeidsgivere å forholde seg til. Under det nye programmet kan en jobb subsidieres med inntil SEK 20 000 per måned, eller inntil 80 prosent av brutto lønn. Andre jobbsubsidieordninger for avgrensede grupper opprettholdes. Et sentralt trekk ved introduksjonsjobben er at denne skal kunne kombineres fleksibelt med utdanning, for å møte behovene til både arbeidsgiver og arbeidstaker.

I 2018 ble det nedsatt et utvalg som skal utrede større endringer i arbeidsledighetsforsikringen (Kommittédirektiv 2018:08), med hovedinnretning «En ny arbetslöshetsförsäkring för fler, grundad på inkomster». Utvalget har frist 31. januar 2020.

Sykdom og uførhet

Den offentlige sykepengeordningen gir rett til sykelønn/sykepenger etter én karensdag og med en kompensasjon på 80 prosent av den tidligere lønn. Det store flertallet av svenske arbeidstakere er dessuten omfattet av kollektive tariffavtaler som gir rett til ytterligere 10 prosent i kompensasjon slik at den samlede kompensasjonsraten blir på 90 prosent. De første 13 dagene man er syk i Sverige, får man sykelønn (sjuklön) fra sin arbeidsgiver. Personer som er i aktivitet, men som ikke har en arbeidsgiver – arbeidsløse, frilansere og selvstendige – kan få sykelønn fra Försäkringskassan i samme periode. Etter denne arbeidsgiverperioden går man over til sykepenger (*sjukpänning*), som administreres og utbetales av Försäkringskassan. Sykepenger kan utbetales på ubestemt tid, men reduseres etter ett år – fra 80 til 75 prosent av tidligere lønn. Personer som klassifiseres som «alvorlig syke», beholder 80 prosent gjennom hele perioden. For personer som ikke antas å kunne returnere til arbeid, vil overgang til uføreytelsene vurderes.

Personer som har redusert arbeidskapasitet på grunn av arbeidsulykke, kan motta yrkesskadeerstatning (*Arbets-skadeersättning*). Drøyt 35 000 personer mottok denne i 2017. Betingelsene for å motta denne stønaden, og også stønadsnivået, er vesentlig mer sjenerøse enn for andre former for uføreforsikring. *Arbets-skadeersättning* suppleres på noen tariffområder av avtalebaserte arbeidsskade-forsikringer.

I motsetning til norske sykepenger er det ingen maksimal varighet på sykepengene, disse tilkjennes uten tidsbegrensning. Behovet skal imidlertid revurderes etter gitte intervaller. Dette systemet har vært på plass siden 2008, og omtales som «rehabiliteringskjeden». Det sentrale virkemidlet er arbeidsevnevurderinger ved regelmessige intervaller. Disse vurderingene har både i teori og praksis blitt strengere over tid som resultat av politiske ønsker om å begrense sykefraværet. De første 90 dagene er kriteriet kun at man ikke er i stand til å utføre sitt alminnelige arbeid. Dag 91–180 kan man få stønad hvis man ikke kan utføre sitt vanlige arbeid eller annet arbeid samme arbeidsgiver kan tilby. Dag 181–365 har man kun rett til sykepenger om man ikke kan utføre noe arbeid på det ordinære arbeidsmarkedet (etter

rehabiliteringsassistanse, relokalisering osv.). Dette kriteriet gjelder likevel ikke om det anses som sannsynlig at man kan gå tilbake til sin opprinnelige arbeidsgiver etter 366 dager. Det gjelder heller ikke om det anses som urimelig å kreve at personen skal prøve seg på arbeidsmarkedet. Men mottageren må utforme en handlingsplan for hvordan han eller hun skal kunne returnere til arbeid sammen med arbeidskontoret. Arbeidsgivere kan også pålegges å redegjøre for om arbeidstageren kan gjøre annet arbeid hos arbeidsgiveren enn de oppgavene som inngår i den opprinnelige stillingen. Mellom dag 91 til 180 kan en arbeidstager ta permisjon fra sitt arbeid for å prøve ut arbeid hos en annen arbeidsgiver (midlertidig eller permanent) i opptil 9 måneder. Samlet innebærer dette at den viktigste re-evalueringen skjer etter 180 dager (seks måneder). Da skal det vurderes om man sannsynligvis vil komme tilbake til samme jobb, og hvis ikke, om man er i stand til å utføre noe ordinært arbeid. Hvis svaret på første spørsmål er nei og svaret på det andre er ja, skal sykepengene i prinsippet avsluttes, og mottakeren skal penses inn mot annet arbeid. Etter 365 dager gjøres nok en vurdering. Etter dette kan man bare fortsette å motta sykepenger om man ikke kan utføre noe ordinært arbeid. Personer som deltar i arbeidsrelatert rehabilitering, kan få *rehabiliteringsersättning* på samme nivå som *sjukpenning*. Personer som vurderes som arbeidsføre kan oppfordres til å søke støtte som arbeidsledige hvis de av ulike grunner ikke kan returnere til den jobben de opprinnelig hadde.

Personer som har varig nedsatt arbeidsevne, kan tilkjennes uføreytelser (*sjukersättning* eller *aktivitetsersättning*). *Aktivitetsersättning* kan gis til personer mellom 19 og 29 år, *sjukersättning* til personer mellom 30 og 64. Personer i alderen 19–29 kan få *sjukersättning* bare hvis de er varig ute av stand til å arbeide (dvs. har 100 prosent nedsatt arbeidsevne uten utsikt til bedring). Den viktigste forskjellen på de to ytelsene er knyttet til aktivitetskravene: mottakere av *aktivitetsersättning* for 19–29-åringene skal formulere en aktivitetsplan i samarbeid med Försäkringskassan, med sikte på å bedre utsiktene for å komme i betalt arbeid på sikt.

For både *sjukersättning* og *aktivitetsersättning* gjelder det at man kan ha stønaden «hvile» i en periode mens man studerer eller er i arbeid. Dette senker terskelen for å prøve seg i annen aktivitet: stønadsretten bortfaller ikke selv om man i en periode gjør noe annet. Hvis man går fra stønad til utdanning, opphører stønaden helt, og man kan få studiestøtte fra CSN i stedet. Hvis man går fra stønad til arbeid, «hviler» en andel av stønaden, avhengig av hvor mye man jobber. I tillegg får de som prøver seg i jobb utbetalt et fast beløp som tilsvarer 25 prosent av *aktivitetsersättningen*.

I tillegg til stønadene som skal kompensere for inntektsbortfall på grunn av manglende evne til å delta i arbeidslivet, kan personer med vedvarende helseutfordringer i Sverige motta ulike stønader som avhjelper behov i dagliglivet. Disse inkluderer *handikappersättning*, rettet mot ekstra utgifter som følger av uførhet, *assistans-ersättning för vuxna*, som skal dekke eventuelle utgifter til personlig assistent, og *bilstöd*, som tilkjennes personer som av helsemessige årsaker har vanskelig for å bruke offentlig transport. Stønader av denne typen er mer inngående diskutert i Schön & Johansson (2016).

Minstesikring/sosialhjelp

Sosialhjelpssystemet i Sverige ligner på de fleste dimensjoner på det norske – bortsett fra at det fra 1998 har blitt innført bindende nasjonale minstesatser for ytelse til livsopphold. De nasjonale satsene ligger nominelt i underkant av de norske, men justeringer for forskjeller i kjøpekraft og for forskjeller i det alminnelige velstands nivået blant lønnstakerne vil antakelig gjøre at forskjellen i realiteten forsvinner. Rimelige boutgifter og utgifter til hjemforsikring mv.

refunderes direkte og kommunene som administrerer og finansierer ordningen forutsettes å dekke andre nødvendige ad hoc-utgifter basert på skjønn. Det skal også utvises skjønn ved en eventuell prøving mot formuesobjekter som selveierbolig og bil.

Danmark

Faktaboks Danmark

Gjennomsnittslønn for fulltidsansatte: DKK 433 563

Pensjonsalder 65 år. Mulighet for tidlig tilbaketrekking ved 62,5 år (2018) for medlemmer av den såkalte efterlønsordning.

Sysselsettingsrate (15–64): 75,7

Arbeidsledighet (15–74): 5,7

15–24-åringer verken i arbeid, utdanning eller opplæring (NEET): 7,0

Alle tall fra Eurostat

Danmark har tradisjonelt vært regnet som en «outlier» blant de nordiske/sosialdemokratiske velferdsstater ved i større grad enn Sverige, Norge og Finland å satse på flate, skattefinansierte ytelser og i mindre grad på ytelser som er gradert i forhold til tidligere lønnsinntekt. Det er spesielt tydelig når det gjelder alderspensjon, der Danmark i motsetning til Finland, Norge og Sverige aldri etablerte et offentlig tilleggspensjonssystem med inntektsgradert opptjening.

Danmark har også historisk skilt seg ut ved i en lang periode – fra den første oljekrisen i 1973 til midten av 1990-tallet – å ha tilpasset seg en situasjon med vedvarende høy arbeidsledighet der en betydelig del av arbeidsstyrken pendlet mellom arbeid og perioder på arbeidsledighetstrygd eller sosialhjelp. Lønnstakerne i Danmark har dessuten tradisjonelt hatt en vesentlig svakere ansettelsestrygghet enn lønnstakerne i de andre nordiske og europeiske land, samtidig som vilkårene for å motta arbeidsledighetstrygd og/eller relativt romslige sosialhjelpsytelser over lengere perioder har vært spesielt generøse. Den maksimale varighet for mottak av arbeidsledighetstrygd var i 1980-årene på fire år, og det var relativt enkelt å kvalifisere seg for en ny fireårs-periode.

Kombinasjonen av liberale arbeidslivsreguleringer og sjenerøse og lett tilgjengelige trygdeordninger for personer som i kortere eller lengre perioder står uten lønnsinntekt ble tidlig på 2000-tallet internasjonalt kjent som den danske «flexicurity-modellen» (Kongshøj Madsen 2004). I takt med at Danmark igjen nærmet seg full sysselsetting fra midten av 1990-tallet ble Danmark et av foregangslandene med hensyn til å innføre obligatorisk aktivering av personer utenfor arbeidsmarkedet, og de første innstramminger i varigheten av mottaket av arbeidsledighetstrygd kom i denne perioden sammen med innstramminger i den såkalte *efterlønsordningen* som hadde gitt mulighet for tilbaketrekking fra arbeidslivet på sterkt subsidierte vilkår fra fylte 60 år. Også uføretrygden ble reformert tidlig på 2000-tallet og man innførte prinsippet om at det som hovedregel er kommunen, og ikke den enkelte uføre, som tar initiativet for igangsettelse av en prosess frem mot tilståelse av uføretrygd (*førtidspensjon*).

På 1990-tallet ble den såkalte *satspuljeordningen* innført. Denne innebærer at løpende trygdeytelser som i utgangspunktet blir regulert i takt med den alminnelige lønnsveksten, skal underreguleres med 0,3 prosentpoeng i de årene der lønnsveksten overstiger 2 prosent. Innsparingen har vært brukt til å finansiere ekstraordinære, kortere og mer varige tiltak for marginale grupper. Fordelingen skjer etter særskilte forhandlinger mellom de politiske partiene før det aktuelle budsjettåret. I november 2018 besluttet Folketinget at den

eksisterende satspuljeordningen skal utvikles med virkning år 2020. Fortsatt skal de løpende trygdeytelser til befolkningen i yrkesaktiv alder underreguleres med 0,3 prosentpoeng, men pengene blir fremover reservert den enkelte stønadsmottaker som et tilskudd til vedkommendes pensjonssparing.

På 2000-tallet skjedde det få generelle innstramminger i trygdesystemets tilgjengelighet og sjenerøsitet, men Danmark påbegynte en utvikling i retning av et dualisert trygdesystem med differensierte satser mellom nyankomne innvandrere (og andre med kort botid) og den generelle befolkningen. I 2002 ble den såkalte introduksjonsordningen innført. Dette var i realiteten en spesiell, mindre generøs sosialhjelpsordning for nyankomne innvandrere. Ordningen ble avvirket da regjeringen Helle Thorning-Schmidt kom til makten i 2011, mens en nesten identisk ordning igjen ble innført i form av «*integrationsydelsen*» av Løkke Rasmussens regjering i 2015.

Under Thorning-Schmidt-regjeringen ble det til gjengjeld i første halvpart av 2010-tallet innført en rekke mer generelle innstramminger, blant annet gjennomføringen av en tidligere vedtatt avkortning av varigheten for mottak av dagpenger til to år, og innstramminger i vilkårene for opptjening av en ny dagpengeperiode. I 2012 ble det gjennomført en reform av uføretrygden (førtidspensjon) som blant annet innebærer at personer under 40 år ikke lenger kan tilstås uføretrygd. Videre ble det i 2014 gjennomført en reform av sykepengeordningen slik at den maksimale perioden på sykepenger som hovedregel ble redusert fra 52 til 22 uker, og sosialhjelpssystemet ble reformert slik at mottakere under 30 år er henvist til å motta en ytelse («uddannelseshjelp») på nivå med vanlig utdanningsstipend fra den danske lånekassen (SU). Den nåværende regjeringen under Løkke Rasmussen har i tillegg gjennomført generelle innstramminger i sosialhjelpssystemet i form av det såkalte «kontanthjelpsloftet» og innføringen av et slags opptjeningsprinsipp for mottak av fulle sosialhjelpsytelser. En fersk reform av arbeidsløshetsforsikringen innebærer at det er innført såkalte «karensdager» hver fjerde måned som et slags «nudging»-tiltak for å stimulere arbeidsledige til å komme seg raskere i jobb. Samtidig ble reglene for opptjening av ny rett til arbeidsledighetstrygd liberalisert.

Dualiseringslinjen har igjen blitt forsterket de siste årene. I tillegg til gjeninnføringen av differensieringen av nivået på minstesikringen etter botid i form av *integrationsydelsen* for personer som har bodd i Danmark i mindre enn syv av de siste åtte årene, er det innført et opptjeningsprinsipp for mottak av barnetrygd (*børne- og ungdomsydelse*) slik at man skal ha vært bosatt i Danmark i minst seks av de siste ti årene for å motta fulle ytelser. Ved kortere botid utbetales en redusert ytelse (ytelsen øker med 1/12 for hvert halvår i botid). Et eksisterende botidskrav i uføretrygden (førtidspensjon) ble med virkning fra juli 2018 skjerpet slik at man må ha bodd i Danmark i minst 9/10 av tiden mellom fylte 15 år og tidspunktet der uførheten inntraff for å få fulle ytelser. Er botiden kortere enn dette ble ytelsen avkortet forholdsmessig. Det foreløpig siste eksemplet er at det fra 1. januar 2019 er innført et botidskrav også i arbeidsledighetstrygden (*dagpenger*). For å få rett til arbeidsledighetstrygd kreves det i 2019 minst 5 års botid innenfor de siste 12 årene – et krav som trinnvis skal utvides til 7 år fra 2021.

I Danmark blir de aller fleste offentlige inntektssikringsordningene administrert av kommunene. Det eneste unntaket er arbeidsløshetsforsikringen som er organisert i tråd med det såkalte Ghent-systemet med halvoffentlige arbeidsløshetskasser i tilknytning til arbeidstakerorganisasjonene (slik som i Sverige og Finland). Kommunene administrerer ordningene som er hjemlet i mer eller mindre detaljerte lovverk. Statlig styring av

kommunenes praktisering av lovverket skjer dessuten gjennom finansieringssystemet med statlige refusjonsordninger der satsene varierer. Frem til 2016 var refusjonssatsene differensiert, mellom ulike ordninger, med høyere refusjonssatser for aktive tiltak (som lønnstilskuddsordninger og andre tiltak med krav til aktivitet) enn for passive tiltak (som uføretrygd). Fra 2016 er systemet lagt om slik at refusjonssatsene er de samme på tvers av ordninger men differensiert etter varigheten av mottaket av offentlige overføringer. De første fire ukene av et mottaksforløp er refusjonsprosenten 80 mens den avtrappes trinnvis til 20 prosent etter ett års mottak. Systemet innebærer at kommune har et sterkere insitamant til å unngå langvarige stønadsforløp, for eksempel i form av tildeling av uføretrygd.

Arbeidsledighet

Den danske arbeidsledighetstrygden skiller seg fra den norske ved å være frivillig og organisert gjennom selvstendig arbeidsløshetskasser, men med hensyn til opptjeningskrav og varighet på ytelsene er ordningene relativt like. Den danske ordningen har en sterkere omfordelende ytelsesprofil ved å gi 90 prosent kompensasjon for lønnsinntekt opp til et nivå litt i overkant av halvparten av gjennomsnittslønnen i Danmark. For det store flertallet av lønnstakere med årsinntekter over dette nivået, fremstår ordningen som en minstesikringsordning der kompensasjonsraten avtar raskt med et stigende lønnsnivå. Fra 2019 er det, som allerede nevnt, innført et botidskrav for mottak av arbeidsledighetstrygd.

I tillegg til den offentlig subsidierte arbeidsløshetsforsikringen finnes det en rekke sluttvederlagsordninger som gir en viss supplerende inntektssikring for lønnstakere som mister jobben.

Den maksimale varigheten på mottak av dagpenger ble redusert til 2 år i 2012 og det betyr at langtidsledige som ikke klarer å komme seg i jobb innen fristen, nå er overlatt til å motta sosialhjelp. Selv om de normale sosialhjelpssatsene (for personer som ikke er unge under 30 og ikke har kort botid i landet) er relativt høye – særlig for familier med barn – er mottak av sosialhjelp gjerne et lite attraktivt alternativ på grunn av den strenge behovsprøvingen mot formuesobjekter som selveierbolig og bil. Innføringen av *kontanthjælpsloftet* og regelen 225 timers arbeid har ytterligere bidratt til å gjøre mottak av sosialhjelp mindre attraktivt.

Sykdom

Danmark har en obligatorisk offentlig sykepengeordning som er supplert med lovfestede eller tariffestede sykelønnsordninger for ulike kategorier av ansatte. Den allmenne, obligatoriske sykepengeordningen gir 100 prosent kompensasjon opp til et ytelsestak per uke eller måned som samsvarer med ytelsestaket i arbeidsledighetstrygden. Kompensasjonsraten blir imidlertid lavere hvis timelønnen er høyere enn 117,70 DKK. For det store flertallet av lønnstakere, som har en timelønn som overstiger dette nivået, fremstår sykepengene som en «flat-rate» ytelse, differensiert etter stillingsprosent. De supplerende ordningene som kan være lovfestede (som for funksjonærer) eller avtalt gjennom tariffavtaler, dekker typisk en kortere periode enn den obligatoriske sykepengeordningen, og de gir som hovedregel rett til full lønn i den perioden de mottas. De første 30 dagene av et sykefravær betales sykepengene av arbeidsgiver, mens kommunen overtar finansieringsansvaret for fravær utover 30 dager. For arbeidstakere som har rett til full lønn under sykdom betaler arbeidsgiver differansen mellom sykepenge og sykelønn gjennom hele perioden der det utbetales sykelønn.

I Danmark har arbeidsgiver anledning til å si opp en arbeidstaker når sykefraværet har vart en viss periode, som hovedregel etter om lag 4 måneders fravær. Retten til sykepenge bortfaller ikke som følge av en eventuell oppsigelse.

Sykepengeperioden er som hovedregel på 22 uker og dermed vesentlig kortere enn i Norge, men den kan også bli forlenget og da eventuelt utover ett år i et sett med nærmere bestemte tilfeller. Det gjelder blant annet når det er satt i gang aktiverings/rehabiliteringstiltak som har utsikt til å bringe den sykemeldte tilbake i jobb innen en rimelig tid og i tilfeller av alvorlig livstruende sykdom. Hvis arbeidsevnen fortsatt er nedsatt etter en avsluttet sykepengeperiode kan det være aktuelt å motta en form for aktiverings/rehabiliterings/arbeidsavklaringsytelse, og i siste instans hvis arbeidsevnen er permanent nedsatt av medisinske grunner, å bli tilstått uføretrygd («førtidspensjon»). De fleste som ikke har rukket å bli friske ved sykepengeperiodens opphør overføres til et *arbeidsavklaringsforløp* og mottar en ytelse på samme nivå som sosialhjelp – men dog uten behovsprøving mot en eventuell ektefelle eller samboers inntekt.

Uførhet

En påfallende forskjell mellom Danmark og Norge er at det i Danmark ikke lenger tilstås uføretrygd (førtidspensjon) til personer under 40 år, annet enn i helt spesielle tilfeller. Det er dessuten i alle tilfeller kommunen som tar initiativ til å sette i gang en prosess for tilståelse av uføretrygd når den vurderer at alle muligheter for rehabilitering har blitt uttømt, dog med unntak for personer med en lang yrkeskarriere bak seg og mindre enn fem år igjen til ordinær pensjonsalder. Denne kategorien av eldre arbeidstakere har anledning til å søke om førtidspensjon – såkalt *Seniorførtidspension* - på eget initiativ og uten at kommunene trenger å sette i verk tiltak for arbeidsprøving. I praksis har det imidlertid vist seg at ordningen er lite brukt.

Som et slags funksjonelt alternativ til gradering av uføreytelsene har Danmark i en årrekke operert med en ordning for såkalte «fleksjobs» som er målrettet mot personer med medisinsk nedsatt arbeidsevne og som innebærer at sysselsettingen til de aktuelle personene subsidieres. Fleksjobber tilbys av ordinære arbeidsgivere som plikter å betale lønn for det antallet timer mottakeren jobber justert for eventuell nedsatt produktivitet på grunn av helseproblemene. Som hovedregel tilstås rett til subsidiert sysselsetting i form av fleksjob for 5 år om gangen.

Minstesikring/sosialhjelp

Den danske sosialhjelpen (kontanthjælp) er nasjonalt standardisert og skal som hovedregel både dekke utgifter til livsopphold og utgifter til boligformål. De danske sosialhjelpssatsene er på et relativt høyt nivå sett i et internasjonalt perspektiv. Sosialhjelpsmottakere kan i tillegg motta barnetrygd, bostøtte og et særlig tillegg til dekning av spesielt høye boutgifter. I 2016 ble det imidlertid innført det såkalte *kontanthjælpsloftet* som setter grenser for summen av sosialhjelp og bostøtte mv. Satsene i dette ytelsestaket er differensiert etter husholdstype. Samtidig ble det innført et slags opptjeningsprinsipp for mottak av kontanthjelp i form av den såkalte 225-timersregelen. Regelen rammer par der den ene eller begge mottar sosialhjelp. Hvis mottakeren ikke har hatt inntektsgivende arbeid i minst 225 timer innen det foregående året, vil det føre til bortfall eller reduksjon av ytelsen – eventuelt bare til den ene ektefellen hvis begge mottar sosialhjelp.

Et karakteristisk trekk ved det danske trygdesystemet er dermed at forskjellen i stønadsnivå mellom de kategoriske sosialforsikringsordningene som arbeidsledighetstrygd, sykepenger, diverse rehabiliterings- og arbeidsavklaringsytelser og uføretrygd (førtidspensjon) på den ene siden og vanlig sosialhjelp på den andre er relativt beskjeden. Det gjelder særlig for barnefamilier der sosialhjelpen - i motsetning til de fleste kategoriske sosialforsikringsordninger - opererer med vesentlige barnetillegg. Forskjellen i sjenerøsitet har

dog økt med innføringen av «*kontanthjælpsloftet*» og regelen om 225 timers arbeid. Den strenge behovsprøvingen av sosialhjelpen skiller den også fra de kategoriske trygdeordningene som sykepenger, arbeidsløshetsdagpenger og uføretrygd (førtidspensjon).

To kategorier av innbyggere er imidlertid unntatt fra minstesikring gjennom den ordinære sosialhjelpsordningen og de tilbys i stedet minstesikring på lavere nivå: det gjelder unge under 30 år, hvor minstesikringen er knyttet til nivået på studiestøtten, og det gjelder innvandrere og andre tilflyttere med mindre enn 7 års botid.

Finland

Faktaboks Finland

Gjennomsnittlig lønn 2017: EUR 41 492

Alderspensjon kan tas ut fleksibelt fra fylte 63 år.

Sysselsettingsrate (15–64): 73 prosent

Arbeidsledighet (15–74): 8,6 prosent

15–24-åringer verken i arbeid, utdanning eller opplæring (NEET): 9,4

Alle tall fra Eurostat

Finland har et todelt trygdesystem. Den ene delen som administreres av et statlig organ, *Kela*, består av ordninger som sørger for minstesikring/grunntrygghet finansiert ved generell beskatning. Den andre delen, som administreres av *Finnish Centre for Pensions*, består av ytelser basert på prinsippet om innteksgradering og erstatning for tidligere inntekt. Dertil kommer at den innteksrelaterte arbeidsløshetsforsikringen er organisert separat i et system av arbeidsløshetskasser som er administrert i nær tilknytning til arbeidstakerorganisasjonene – på samme måte som i Danmark og Sverige. Et karakteristisk trekk ved de finske innteksgraderte sosialforsikringer er at de ikke opererer med et inntektstak, og det bidrar til å forklare at det i Finland i liten grad har blitt utviklet arbeidsgiverfinansierte/tariffestede tilleggsordninger.

I Finland ble inntil nylig det siste sikkerhetsnett i form av økonomisk sosialhjelp administrert av kommunene. Dette ble endret i 2017, da ansvaret for en vesentlig del av den økonomiske sosialhjelp ble overført fra kommunene til en statlig instans (sosialforsikringsmyndigheten *Kela*). Finsk sosialhjelp består av tre kategorier av ytelser: 1) en regelstyrt basisytelse til dekning av løpende utgifter til livsopphold bolig, mv., 2) tilleggsytelser til dekning av ekstraordinære utgifter etter en konkret skjønnsmessig vurdering og 3) preventiv hjelp som også ytes etter en konkret skjønnsmessig behovsvurdering. Det er bare basisytelsen som er overført til *Kela*, mens de to andre ytelsene fortsatt administreres av kommunene. Denne reformen var motivert av ønsker om administrativ forenkling og kostnadskutt, og av behovet for å sikre at alle innbyggere i Finland blir behandlet likt og fikk oppfylt de rettighetene de hadde (Kangas og Kalliomaa-Puha, 2015). I følge det finske sosial- og helsedepartementet økte antallet mottakere av sosialhjelp med 17 prosentpoeng fra 2016 til 2017. Mange av disse kombinerer økonomisk sosialhjelp med andre ytelser som også administreres av *Kela*.

Finland er også i gang med en omfattende ansvarsreform innenfor helse- og sosialtjenestene, omtalt som SOTE-reformen (SOsiaal = sosiale, Terveys = helsevesen). Her skal ansvaret overføres fra de enkelte kommunene til regionene. Dette innebærer en betydelig omorganisering av hele sektoren, inkludert ansvarsdeling og samarbeid mellom de ulike leddene i kjeden. Hensikten er å lage mest mulig sømløse overganger for de ulike brukerne av tjenestene, og det finnes også et håp om at reformen skal innebære en effektivisering og dermed reduksjon av utgiftsveksten i tjenestene. Etter reformen vil det være helse- og omsorgstjenester på tre nivåer: kommunalt, regionalt og statlig. Reformen krever demokratisk ledelse også på regionnivå, noe som tidligere ikke har eksistert i Finland. En del av planen for SOTE var dermed å innføre folkevalgte regionsstyrer fra 2018. Reformen er kontroversiell, og blant annet på grunn av diskusjoner om forholdet til den finske grunnloven er den fortsatt ikke

vedtatt. Reformen for regionene må dermed nødvendigvis skyves ut i tid. Kangas og Kalliomaa-Puha (2018) beskriver motivasjonen for reformen slik: «Senterpartiet vil få 18 regioner (som ingen andre partier vil ha), og i bytte får det Konservative Partiet sin utvidede valgfrihetsmodell [med større innslag av private aktører] (som ingen andre partier vil ha)». Mens debatten pågår, tilpasser kommunene seg: mange har investert betydelige beløp i helse- og omsorgsinstitusjoner, og vil unngå at disse investeringene overtas av en region og at tjenestene kanskje flyttes. Dermed har kommunene fått et insentiv til å sette ut ansvaret til private, som forplikter seg til å bli i kommunen og drive tjenesten der (Kangas og Kalliomaa-Puha 2018, oversatt her).

Uførepensjonen i Finland er tett integrert med alderspensjonssystemet. I praksis kan det å bli ufør forstås som å få en førtidspensjon, i stor grad på samme premisser som alderspensjonen. I juni 2017 ble en tredje kategori overført til dette systemet: arbeidsledige som hadde fylt 60 år innen 1. september 2016, og som hadde mottatt grunnnyttelse ved arbeidsløshet i mer enn fem år. Disse fikk rett til nasjonal pensjon, som er ytelsen til pensjonister som har liten eller ingen opptjening i en pensjonskasse. Dette arrangementet ble kjent som Lex Lindstrøm, etter ministeren som fremmet forslaget, og vil vare til 2021. Da vil alle mottakerne ha passert 65 år og dermed gått over på alderspensjon. Anslagsvis 2000 personer er berørt av Lex Lindstrøm.

Arbeidsløshet

Finland har et tosidig system for opprettholdelse av inntekt ved arbeidsledighet: 1) inntektsavhengig stønad organisert gjennom arbeidsløshetskasser, administrert av fagforeningene, og 2) grunnstønader utbetalt og administrert av sosialforsikringsmyndigheten Kela. Ytelsene som administreres av KELA kommer i to varianter: grunnstønad ved arbeidsledighet som krever forutgående opptjening og en arbeidssøkerstønad til personer som ikke har forutgående opptjening eller som har passert varighetsbegrensningen i grunnstønaden eller en inntektsrelatert stønad. Det er ingen varighetsbegrensning i denne stønaden.

Finland ble lenge oppfattet som et land som behandlet arbeidsledige svært sjenerøst, med høye kompensasjonsgrader og lange perioder der man kunne motta stønad. OECD kritiserte landet for dette blant annet i sine anbefalinger fra 2010. Inngangskravene til ytelsene ble liberalisert flere ganger i perioden 2003-2010, blant annet ble kravet til forutgående yrkesaktivitet redusert i flere omganger – fra 43 uker i 2003 til 26 uker i 2014. Reformen i 2005 og 2010 gjorde det mulig å motta høyere stønad, eller stønad i lengre perioder, hvis man deltok i aktive arbeidsmarkedstiltak. I 2010, som del av en større reform, ble anledningen til å motta arbeidsledighetspenger i 500 dager gjort avhengig av tidligere yrkesdeltakelse: bare de som hadde vært i jobb i minst tre år, kunne motta stønad så lenge. De som hadde kortere yrkeshistorier, kunne motta stønad i 400 dager. Etter 2010 kan mottak av stønad under arbeidsledighet gjøres betinget av deltakelse i aktivisering.

Etter valget i 2015 kom det høyre-populistiske partiet Sannfinnene i regjering for første gang i Finland, som del av en koalisjonsregjering ledet av Juha Sipilä. Partiet fikk blant annet ansvar for Arbeidsdepartementet gjennom statsråden Jari Lindstrøm. Denne regjeringen har implementert en rekke reformer for å begrense mottaket av sosiale ytelser. Kangas og Kalliomaa-Puha (2017) peker på tre hovedtiltak: (1) å overføre eldre langtids arbeidsledige til pensjonssystemet (Lex Lindstrøm, se ovenfor), (2) å senke nivået på ytelsene, (3) å øke vilkårssettingen.

Flere endringer ble gjort i stønadene ved arbeidsledighet. Differensieringen i periode etter yrkeshistorie fra 2010 ble opprettholdt og strammet inn: de som har vært i jobb i tre år eller mer kan motta stønad i 400 dager, de med kortere yrkeshistorier; 300 dager. Unntak gjelder for arbeidstakere som var eldre enn 58 år og har vært i jobb i fem år eller mer – da kan man fortsatt motta stønad som arbeidsledig i 500 dager. Videre fantes et system med «ekstradager» for personer som hadde brukt opp retten til stønad, som gjorde det mulig å motta stønad helt fram til man gikk av med alderspensjon. Den muligheten ble bare beholdt for enkelte fødselskohorter i det nye systemet. I tillegg er det innført langt sterkere vilkår for å motta stønader. Alle stønadene opererer med vurderingsperioder på 65 dager av gangen. For å unngå kutt i stønaden (se tabellen under «sanksjoner») må mottakeren enten (a) være i betalt arbeid i minst 18 timer i perioden, (b) tjene minst 23 prosent (2018: €241) av inntektsmålet satt for selvstendig næringsdrivende på eget foretak, (c) delta i yrkesfremmende tiltak i minst fem dager, eller andre tjenester /aktiviteter for å fremme yrkesaktivitet i minst fem dager. Slik aktivitet kan inkludere rekrutteringstiltak på en arbeidsplass, gitt at arbeidsledighetstrygd utbetales for disse dagene. Sikringen under arbeidsledighet i Finland opererer dermed med strengere vilkår enn i noen annet land: det stilles krav om aktivitet gjennom hele perioden for å få full stønad, det er ikke tilstrekkelig å være aktiv arbeidssøker.

Begge ytelsene fra Kela – grunnnyttelse og arbeidsmarkedssubsidie - utbetales med faste beløp, og utmåles altså ikke i forhold til tidligere inntekt. Begge ligger for tida på € 32,40 per dag, og utbetales for fem dager i uka. Grunnnyttelsen gis til personer som har opptjening (minst 26 uker i arbeid siste 28 måneder, og minst 18 timer per uke), mens arbeidsmarkedssøkerstønad utbetales til personer som ikke har opptjening, eller som har gått ut maksimumsperioden på grunnstønad (400 dager). I denne stønaden er det ikke fastsatt noen varighetsbegrensning. Den viktigste forskjellen på de to ytelsene er at arbeidssøkerstønad er behovsprøvd mot egen og mot husholdningens inntekt, inkludert foreldres inntekt for mottakere som bor i samme husholdning som foreldrene.

Minimumskravet for å få støtte som medlem i fond er at man har jobbet i minst 18 timer og betalt etter gjeldende kollektivavtale i alle 26 uker. Hvis man har mottatt jobbsubsidier under tidligere arbeid teller bare 75% av tiden opp de 26 ukene og man må isteden jobbe 35 uker. Referanseperioden kan utvides til 7 år hvis man har vært syk eller på annen måte har legitimt fravær. Utmålingen av støtte fra fondene følger en kompleks utregning, som tar hensyn både til tidligere inntekt og trekk ved husholdningen man bor i.

Sykdom

Finland har antakelig den mest inkluderende sykelønnsordningen av alle land i Europa: ikke bare arbeidstakere og selvstendig næringsdrivende, men også personer utenfor arbeidslivet (hjemmearbeidende, studenter) har tilgang til sykelønn etter den laveste satsen. Man kan si at det finske sykelønnsordningen har en innebygget minstesikring i likhet med de øvrige kategoriske trygder i det finske systemet. Til gjengjeld er det for lønnstakere en ventetid på 10 dager før sykepenger utbetales. Nesten alle arbeidstakere i Finland er likevel sikret rett til sykelønn fra første dag som følge av tariffavtaler, og vi kan si at det i praksis gjelder en rett til sykelønn fra første dag, med en arbeidsgiverperiode på 10 dager før utbetalingen av sykepenger fra den nasjonale forsikringsordningen starter. Ansatte i bedrifter som har sykepenger i tariffavtalene kan få sykepenger også i denne karenperioden (Järvi og Kuivalainen 2013). Et annet unikt særtrekk ved den finske sykepengeordningen er at det ikke finnes noe inntektstak ved beregningen av sykepenger og dermed heller ingen maksimum for

nivået på utbetalte sykepenger. Også dette er et trekk som går igjen i alle de finske inntektsrelaterte trygdeordninger.

I tillegg til universelt tilbud om helsetjenester via kommunale helsetjenester tilbyr Finland alle lønnstakere helsetjenester knyttet til arbeidsplassen. Alle ansatte har rett til forebyggende arbeidshelsetjenester, som finansieres og betales av arbeidsgiver. Noen arbeidsgivere tilbyr også helsehjelp, men da som en frivillig ordning.

Uførhet

Det finske systemet for uførepensjon er svært sammensatt. I utgangspunktet er systemet todelt: nasjonal pensjon/garantert pensjon dekker alle bosatte, mens inntektsavhengig uførepensjon er tilgjengelig for ansatte og selvstendig næringsdrivende som har betalt premie til stønadssystemet. Det er separate lover for ulike kategorier av lønnstakere: ansatte i offentlig og privat sektor, selvstendig næringsdrivende og bønder. Likevel er ytelsene og vilkårene identiske. Den viktigste av disse er loven for ansatte, TyEL. Noe av bakgrunnen for kompleksiteten er at uførepensjonene er integrert i alderspensjonene – å bli tilstått en uførepensjon er i hovedsak som å bli alderspensjonist før tida – og dermed forholder seg både til en lang historie og til en svært sammensatt gruppe mottakere.

Island

Faktaboks Island

Gjennomsnittlig bruttolønn i 2017: 9 684 775 islandske kroner

Pensjonsalder er 67 år. Ansatte i offentlig sektor kan gå av ved 65, og har mulighet til å jobbe til de er 70.

Sysselsettingsrate (15–64): 85,3

Arbeidsledighet (15–74): 2,8

15–24-åringer verken i arbeid, utdanning eller opplæring (NEET): 3,9

Alle tall fra Eurostat

Island er en liten befolkning med svært høy yrkesdeltakelse. Yrkesdeltakelsen blant menn ligger på mer enn 90 prosent, og også islandske kvinner har en av de høyeste deltakelsesratene i Europa. Island er også et relativt homogent land, sammenlignet med de fleste andre land i Europa. Landet har hatt en viss arbeids- og familieinnvandring, særlig fra Øst- og Sentral-Europa etter 2004, men flyktningeinnvandringen er minimal (Grødem 2014). Island har dermed et annet problemtrykk enn de fleste andre land i Europa, noe som preger politikken på de områdene som diskuteres her.

Island ble imidlertid svært hardt rammet av finanskrisen i 2008, og mye av politikken de siste ti årene har dreid seg om å få landet økonomisk på fote igjen, og rette opp skadene kriseperioden gjorde med levestandarden i landet (Olafsson, Daly, Kangas og Palme 2019). Krisetiltakene innebar relativt kraftige kutt i offentlige overføringer, inkludert til velferdspolitiske formål, og mange av disse kuttene har i de senere årene blitt reversert. Offentlig politikk har vært rettet mot å stabilisere offentlig økonomi, få fart på den økonomiske veksten, og gjenopprette fallet i levestandard. Regjeringen som ble valgt i 2009 kombinerte denne innsatsen med en aktiv politikk for økt likestilling (Thorsdottir 2004). Insentiver til arbeid og aktiveringstiltak har fått relativt sett mindre oppmerksomhet.

Ulikheten på Island ble redusert i kriseårene, fordi mange av de høyeste inntektene ble betydelig redusert, eller fordi jobbene som genererte disse inntektene forsvant. Lavinntekt er ikke desto mindre en bekymring, særlig for arbeidsledige og enslige foreldre (Olafsson 2017a). Kriseperioden førte også til et dramatisk fall i byggeaktiviteten på Island, noe som ga opphav til en boligkriser fra 2013 (Olafsson 2017b). Andelen som eide sine egne boliger falt med 10 prosentpoeng i denne perioden, og den økte etterspørselen etter leieboliger – ikke minst blant unge i etableringsfasen – førte til at prisene økte kraftig. I 2017 lanserte regjeringen et omfattende program for å bøte på dette problemet, gjennom en pakke som både inkluderte tiltak for å få fart på byggeaktiviteten, og for å støtte unge familier som hadde urimelig høye boligkostnader. Denne økte satsingen på støtte til boliger og boutgifter er beskrevet av Olafsson (2017b), og vi presenterer den ikke nærmere her.

Økonomisk sosialhjelp er, på Island som i Norge, administrert av kommunene, men staten publiserer veiledende satser. Slike nasjonale satser ble innført i 2003. Satsene for enslige har

i mange år ligget omtrent på fattigdomsgrensen, dvs. rundt 60 prosent av medianinntekten (Olafsson 2016).

Island skiller seg ut i Norden, og i Europa, ved at barnetrygden er inntektsprøvd (se beskrivelsen i vedlegget).

Arbeidsledighet

I 2008, som følge av finanskrisen, fikk Island plutselig et problem med arbeidsledighet. Fra nivåer rundt 2-3 prosent økte andelen arbeidsledige plutselig til 7-8 prosent av arbeidsstyrken. For å imøtekomme denne nye situasjonen ble en rekke arbeidsmarkedsrettede tiltak iverksatt i 2009. Disse inkluderte en økning i varigheten på arbeidsledighetspengene, slik at disse kunne brukes til å subsidiere opplæring i inntil 6 måneder. Det ble også åpnet for at man kunne motta denne støtten i en «prøveperiode» i ny jobb i inntil 6 måneder, og for at arbeidssøkende kunne starte på utdanning som ville øke mulighetene deres på arbeidsmarkedet. Personer med nedsatt arbeidsevne kunne bruke støtten under arbeidsledighet til å søke rehabilitering i inntil 13 uker. Arbeidsledige som ønsket å starte egen virksomhet kunne få støtte i 6 måneder for å utvikle en plan, og i ytterligere 6 måneder hvis planen så ut til å kunne bære frukt. Et innovativt grep var at bedrifter som søkte medarbeidere til arbeid med innovasjonsprosjekter kunne presentere planene sine til det islandske arbeidsdirektoratet, som vurderte planene sammen med det islandske innovasjonssenteret. Hvis innovasjonsprosjektet passerte disse to instansene, kunne mottakere av stønad som arbeidsledige bruke stønaden til å jobbe med de aktuelle prosjektene i opptil 6 måneder, men mulighet til forlengelse i ytterligere 6 måneder på gitte betingelser. Tilsvarende betingelser gjaldt offentlige organisasjoner – kommuner, departementer og direktorater – og NGOer som ville utvikle spesialprosjekter. Det var også mulig for arbeidsledige å jobbe frivillig i NGOer i opptil 6 måneder. I alle disse tilfellene ville organisasjonene eller arbeidsgiverne motta pengene den arbeidsledige ellers ville fått, pluss en ekstra støtte fra arbeidsdirektoratet, og betale den arbeidsledige personen lønn for arbeidet (Agnarsson 2010).

Det er verdt å merke seg at samtlige av disse tiltakene retter seg mot å bedre fleksibiliteten i arbeidsmarkedet og støtte opp om muligheten til økonomisk vekst. Arbeidsledige ble gitt en rekke muligheter enten til å omskolere eller rehabilitere seg, slik at de bedre kunne konkurrere i post-krise arbeidsmarkedet, og de ble gitt muligheten til å inngå i produktivt arbeid som prosjektmedarbeidere, gjerne på innovasjonsprosjekter. Det var ingen sanksjoner knyttet til disse tiltakene, de fantes som et tilbud.

Perioden man kunne motta støtte som arbeidsledig ble redusert i 2013 og 2014, fra fire år før 2013 til 2,5 år (30 måneder) i 2014. I 2014 og 2015 ble mange av aktiveringstiltakene avskaffet eller redusert. Begrunnelsene for disse endringene var en forståelse av at kriseperioden var over, at problemet med arbeidsledighet var mer håndterbart, og at behovet for særskilte tiltak dermed bortfalt.

Flere av disse aktive tilbudene er i dag avviklet, og arbeidsledigheten på Island er tilbake der den var før 2008 – 2,8 prosent i 2017 (tall fra Eurostat, 15–74 år). Arbeidsledighetsstøtten på Island preges fortsatt av få sanksjoner og begrenset aktivitetsplikt: mottakerne har plikt til å søke arbeid, men det er ikke spesifisert rapporteringsplikt, plikt til oppmøte til faste møter, eller krav om deltakelse på tiltak. Støtten er imidlertid kortvarig: etter en tidagers periode med flat stønad får man dekket 70 prosent av tidligere bruttolønn i tre måneder (Olafsson 2016), men bare lønnsinntekt opp til et tak på 440.970 ISK (om lag 33.000 NOK) per måned

blir erstattet. Etter disse tre månedene mottar man en flat ytelse, i 2019 ISK 279.720 i måneden (om lag 21.000 NOK). Maksimalt kan man motta ytelsen i 30 måneder.

Sykdom og uførhet

Ansatte på Island har rett til sykelønn fra arbeidsgiveren. Arbeidstagerloven slår fast et minstenivå for denne rettigheten, der retten til sykelønn varierer med hvor lenge man har vært ansatt i bedriften. Har man vært ansatt i mindre enn 12 måneder har man rett til to dagers sykelønn for hver måned man har vært ansatt. Har man vært ansatt i ett år, har man rett til en månedslønn; etter tre år, en månedslønn pluss en dagslønn per måned utover tre år. Etter fem år har man rett til 1 månedslønn og en dagslønn i to måneder. Maksimalt kan tre månedslønninger kompenseres etter loven. Mange ansatte på Island har sykelønnsordninger som går ut over dette i lokale avtaler eller som tariffestede ordninger. Det er likevel uvanlig at disse går langt ut over det som er lovfestet.

Etter at denne retten til sykelønn er oppbrukt, kan mottakeren ha rett til utbetalinger fra et sykepengefond administrert av fagforeningen. Alle som er medlemmer i en fagforening tilknyttet den islandske føderasjonen for fagforeninger (ASI, som tilsvarer norske LO), som er klart den dominerende fagforeningen på Island, har for eksempel rett til å få kompensert 80 prosent av tidligere lønn i inntil fire måneder (120 dager).

Etter at retten til sykelønn, og eventuelle rettigheter i sykepengefond, er oppbrukt, kan personer som fortsatt er syke motta sykepenger. Denne retten har også selvstendig næringsdrivende, og, på gitte betingelser, hjemmearbeidende og studenter. For sykepenger er det en karenperiode på to uker fra man får sykemelding av lege. Stønaden utbetales med en flat sats, men med tillegg for eventuelle barn man forsørger. Dagsatsen er ISK 1.809 (140 NOK) i 2019 for personer som er sykmeldt fra en fulltidsjobb, og halvparten av dette for sykmeldte deltidsarbeidende. Adgangen til å motta denne stønaden er begrenset til 52 uker innenfor en toårsperiode.

Personer som er varig uføre kan motta uførepensjon. Denne er tilgjengelig for alle som er bosatt på Island, og som har vært bosatt i minst tre år før krav om stønad framsettes. Stønaden er ikke avhengig av tidligere opptjening eller lønnsarbeid, men kan utbetales til alle som har minst 75 prosent redusert arbeidskapasitet. Personer med mellom 50 og 75 prosent arbeidskapasitet kan ha rett til uførestønad, som utbetales med et lavere beløp (unntatt for 62–67-åringer, som kan få full utbetaling). Beregningen av uførepensjonen på Island følger helt andre prinsipper enn i Norge: nivået på stønaden er uavhengig av tidligere inntekt (flat-rate). Den består av grunnutbetaling på ISK 538 392 (om lag 42.000 NOK) per år i 2018 samt et alderstillegg, et inntektsprøvd tillegg og et tillegg for støtte til boutgifter for enslige. Den samlede garanterte minsteinntekten til fulltids mottakere var på 3.600.00 ISK (om lag 270.000 kroner) i 2018. Inntektsprøvingen tar hensyn til arbeidsinntekt, annen inntekt fra stønader/pensjon og kapitalinntekt. Hver av disse tilegnes en vekt, som legges til grunn i beregningen av et totalbeløp. Hvis den beregnede inntekten overstiger et visst nivå, vil utbetalingen av uførepensjon bli redusert med 45 prosent av det overskytende beløpet.

Uførepensjon kan utbetales fram til mottakeren når pensjonsalder, dvs. fyller 67 år. Retten til stønad skal revurderes når mottakerens situasjon endres, men det er ikke etablert faste tidspunkter der det vurderes om vilkårene for rett til stønad fortsatt er oppfylt.

Alle yrkesaktive på Island er pålagt å være medlemmer i pensjonsfond. Disse fondene opererer med en egen uførepensjon, som kan utbetales til medlemmer som har fått nedsatt arbeidsevnen med 50 prosent eller mer. Nivået på denne stønaden bestemmes av antall år

med innbetaling til fondet, og graden av uførhet, og stønaden reduseres hvis den samlede utbetalingen overstiger gjennomsnittsinntekten mottakeren hadde før han eller hun ble ufør.

Rehabilitering skal vurderes før noen tilkjennes uførepensjon, og det finnes en rehabiliteringsstønad som kan understøtte personer som gjennomgår rehabilitering av medisinske årsaker. Gjennomgående er imidlertid dette et lite tema også i ytelsene under sykdom på Island, og infrastrukturen for rehabilitering av sykmeldte og personer med nedsatt arbeidskapasitet er langt mindre utviklet her enn for eksempel i Norge og Sverige.

Sosialhjelp/minstesikring

Økonomisk sosialhjelp er, på Island som i Norge, administrert av kommunene, men staten publiserer veiledende satser. Slike nasjonale satser ble innført i 2003. Satsene for enslige har i mange år ligget omtrent på grensen for relativ inntektsfattigdom ifølge EU-indikatoren, dvs. rundt 60 prosent av medianinntekten (Olafsson 2016) og det islandske sosialhjelpssystemet må dermed regnes blant de mest sjenerøse i Europa.

Island hører til blant mindretallet av landene i Europa der barnetrygden er inntektsprøvd (se beskrivelsen i tabellvedlegget).

Nederland

Faktaboks Nederland

Gjennomsnittlig bruttolønn (full tid) i 2018: € 46 755

Pensjonsalder: 68 år, med mulighet for tidlig uttak fra 66 års alder.

Sysselsettingsrate (15–64): 77,0

Arbeidsledighet (15–74): 4,9

15–24-åringer verken i arbeid, utdanning eller opplæring (NEET): 4,0

Alle tall fra Eurostat

Den nederlandske velferdsstaten har tradisjonelt blitt betraktet som en blandingsvariant mellom den nordiske/sosialdemokratiske modellen og den angelsaksiske/liberale modellen. Det nederlandske alderspensjonssystemet ligner for eksempel på systemene i Danmark og en rekke av de angelsaksiske landene ved å satse på universelle flate ytelser, mens ansvaret for standardsikring er overlatt til avtalefestede arbeidsmarkedspensjoner. Den nederlandske samfunnsmodellen har også tidligere hatt trekk til felles med den kontinentale/konservative modellen med en relativt lav kvinnelig yrkesdeltakelse og støtte til den tradisjonelle en-inntektsfamilien.

På 1980-tallet var Nederland – som Danmark – preget av vedvarende høy ledighet og bruken av sykepenger og tilstrømmingen til uføretrygd var svært høy. De sterkt økte utgiftene som dette medførte ble finansiert ved hjelp av store, men midlertidige inntekter fra utvinning av gass i Nordsjøen, og uttrykket «nederlandsk syke» ble et begrep for en ikke-bærekraftig økonomisk og velferdspolitisk utvikling.

Ved hjelp av en serie av reformer mellom 1996 og 2002 lyktes det imidlertid i Nederland å redusere bruken av sykepenger og uttaket av uføretrygd. En hovedlinje i disse reformene var å la arbeidsgiverne overta hovedansvaret for finansieringen av både sykepenger og uføretrygd til sine ansatte og tidligere ansatte. Til gjengjeld ble stønadsnivåene og de lovfestede rettighetene til arbeidstakerne i mindre grad berørt. Den nederlandske tilnærmingen til sykepenger og uføretrygd er altså å gi arbeidsgiverne et sterkt insentiv til å begrense bruken av slike ordninger blant sine ansatte. Samtidig har man styrket portvaktfunksjonen for tilgang på helserelaterte trygdeytelser gjennom å overføre beslutningsmyndigheten til egne trygdemedisinske eksperter og ansvaret for å utføre arbeidsevnevurderinger og å drive rehabiliteringstiltak har i stor utstrekning blitt overlatt til private aktører. For mottakere av uføretrygd er prinsippet om tildeling på ubestemt tid forlatt til fordel for et system for periodisk revurdering og prøving av om arbeidsevnen fortsatt er nedsatt om det medisinske vilkåret er oppfylt.

1990-tallet markerte også starten på store endringer på det nederlandske arbeidsmarkedet, med en kraftig økning av kvinnelig yrkesdeltakelse primært i form av deltidsarbeid. Andelen sysselsatte i deltidsarbeid er fortsatt svært høy i Nederland og man kan si at den tradisjonelle en-inntektsfamilien ble erstattet av en familiemodell der mannen som hovedregel jobber heltid mens kvinnen jobber deltid og da gjerne i relativt små deltidsprosenter særlig mens barna er små (Visser og Hemerijk 1997).

Nederland har, i likhet med de fleste andre europeiske land, de siste tiårene satset stadig sterkere på aktivering i alle deler av trygdesystemet. I 2002 ble det innført et system for gruppering av arbeidssøkere etter arbeidsevne og nærhet til arbeidsmarkedet og 2004 ble det innført obligatorisk aktivering for sosialhjelpsmottakere, samtidig som kravene til geografisk og yrkesmessig mobilitet ble innskjerpet. Mens enslige forsørgere tidligere hadde unntak fra aktivitetskravene i sosialhjelpen, ble de omfattet av krav om deltakelse på deltid fra 2012 (Spies og Vrie 2014).

Ved en reform av sosialhjelpssystemet i 2015 ble blant annet mobilitetskravene til arbeidsføre mottakere skjerpet og ansvaret for aktiveringstiltak ble desentralisert fra det statlige og regionale nivået til kommunene (samme sted).

I 2017-18 startet flere større kommuner i Nederland – blant andre Utrecht – forsøksordninger med noe som omtales som «borgerlønn» (Basic Income Experiments). Forsøkene ligner på det finske borgerlønnforsøket (omtalt i avsnittet om Finland) i den forstand at de er begrenset til grupper som allerede mottar sosialhjelp i de aktuelle kommunene. Kommunene som har satt i gang forsøkene er skeptiske til om de omfattende aktiveringstiltakene de er pålagt å gjennomføre for sosialklientene av statlige myndigheter faktisk er kostnadseffektive, og eksperimentene går ut på å fritta en forsøksgruppe av sosialhjelpsmottakere fra aktiveringskrav og overlate til dem selv om de vil prøve seg i jobb uten umiddelbart å miste retten til stønad.¹

I 2018 ble det gjort obligatorisk for offentlige arbeidsgivere å sørge for at en viss prosent av virksomhetens ansatte er funksjonshemmede. Dette kan sees som et aktuelt utslag av den nederlandske strategien om å ivareta sosialpolitiske hensyn ved hjelp av lovgivning rettet mot private og offentlige aktører, fremfor gjennom offentlig finansiert overføringer og tjenester.

Arbeidsledighet

Arbeidsløshetsstrygden i Nederland er en tradisjonell inntektsrelatert, avgiftsfinansiert sosialforsikringsordning. Personer som har registrert seg som yrkesaktive lønnstakere er dekket av forsikringen og det stilles derutover krav om et visst antall uker i arbeid (ukeskrav) eller en visst samlet yrkesaktivitet over de siste fem årene (årskravet) før arbeidsløsheten inntreffer. Ledigheten må være ufrivillig og den arbeidsledige må registrere seg og stå til rådighet for arbeidsmarkedet. Ytelsen kan være gradert og bortfaller bare dersom nedsettelsen av sysselsettingsgraden er på mindre enn 12,5 prosent.

I utgangspunktet stilles det ikke krav yrkesmessig mobilitet, men for å opprettholde ytelsen etter seks måneders ledighet kreves det at mottakeren står til rådighet for et hvilket som helst arbeid, uavhengig av kvalifikasjonskrav og lønnsnivå. Før 2016 var denne grensen satt ved 12 måneders sammenhengende ledighet.

Maksimumsperioden for mottak av arbeidsledighetstrygd (Werkloosheidswet) har vært et betydelig stridstema i nederlandsk politikk de senere årene. Det ble nylig vedtatt at maksimumsperioden skal være 24 måneder fra 2019, mens partene i arbeidslivet har inngått en avtale som opprettholder 38 måneder, slik at de siste 14 månedene finansieres av premier betalt av arbeidstakerne.

---

¹ <https://basicincome.org/news/2017/05/netherlands-social-assistance-experiments-review/>

Sykdom

Den nederlandske sykelønnsordning er unik ved som utgangspunkt å være et lovpålegg til arbeidsgiver og dermed fullt ut arbeidsgiverfinansiert gjennom hele fraværsforløpet som maksimalt kan strekke seg over to år. Ytelsen utgjør 70 prosent av tidligere lønn opp til et tak ved om lag 4.500 €. I tillegg kommer tariffavtaler, hvor de ansatte som hovedregel får rett til full sykelønn i ett år. Kravet om å dekke (minst) 70 prosent av lønn i to år er en betydelig utfordring for små bedrifter, og det har vært argumentert for at dette fungerte som en barriere mot faste ansettelser i mindre bedrifter. En reform, som enda ikke er implementert, reduserer kravet om at arbeidsgiver skal erstatte lønn til ett år for bedrifter med mindre enn 25 ansatte. Ansatte skal fortsatt få sykepenger i år to, men da fra et fond som alle små arbeidsgivere betaler inn til. En annen sentral innvending mot denne spesielle formen for sykelønnsforsikring, som også har vært sterkt debattert i Nederland, er at den kan føre til at arbeidsgivere vil unngå å ansette personer med helseproblemer og høy risiko for sykefravær.

Selvstendige er ikke omfattet av den generelle sykelønnslovgivningen og som et alternativ har det utviklet seg private alternativer for deling av risikoen for sykefravær. Mange selvstendige næringsdrivende har gått sammen i såkalte «brødfond» (Broodfonds). Dette er frivillige kollektiver der 20–50 selvstendige går sammen og betaler inn til et felles fond. Hvis en av dem blir syke, vil de få utbetalt midler til livsopphold fra fondet (vanligvis etter en venteperiode på 2-4 uker).

Uførhet

Personer som mottar sykelønn i to år, og som fortsatt ikke er i stand til å jobbe, gjennomgår en vurdering av i hvilken grad de er skikket til å jobbe. En liten gruppe vurderes som for syke til å jobbe av rent medisinske årsaker. Dette kan gjelde pasienter som er sengeliggende, innlagt på institusjon, eller har mentale lidelser som gjør dem ute av stand til å fungere i vanlig sosial interaksjon. De aller fleste vurderes likevel å ha en viss evne til å arbeide. Vurderingen gjøres av en lege og en ekspert på ergonomi (tilpasninger mellom arbeidstaker og arbeidsplass). Legen vurderer pasientens funksjonsnivå etter en sjekklister (Functional Capacity Checklist), og ergonomen undersøker mulige jobber. Søkerens nye forventede lønn sammenlignes med lønningene personen hadde i sin tidligere jobb, og differansen mellom disse to definerer hvilken grad av funksjonsnedsettelse som angis. Ergonomen vil søke etter de høyest lønnede stillingene søkeren realistisk kan få, for å holde graden av nedsatt funksjonsevne så lav som mulig. Vurderingen av funksjonsnedsettelsen er altså knyttet til *inntektsevne*, ikke funksjonsevne som sådan.

Personer som vurderes å ha en permanent funksjonsnedsettelse som overstiger 80 prosent har rett til full uføretrygd (IVA). Ytelsen utgjør 75 prosent av tidligere lønn opp til det samme taket som gjelder også for sykepenger. Ytelsen er offentlig finansiert.

De som får angitt et tap av funksjonsevne på mellom 35 og 80 prosent, kan søke om WGA (Regeling Werkhervatting Gedeeltelijk Arbeidsgehandicaptten, WGA) (Tilbake-til-arbeidstønad for delvis uføre). Ytelser fra denne ordningen kan innvilges umiddelbart etter utløpet av sykelønnsperioden, gitt at vurderingen av lege og ergonom tilsier en riktig grad av funksjonsnedsettelse. I den første fasen på WGA mottar personene i målgruppen *Inntektsavhengig stønad*. Denne varer like lenge som støtten under arbeidsledighet ville gjort for denne personen. Støtnadsnivået utgjør 70 prosent av tidligere lønn hvis personen ikke er i betalt (deltids-)arbeid, og 70 prosent av differansen mellom tidligere og nåværende lønn hvis personen er i jobb. Etter at perioden med inntektsavhengig stønad utløper, kanaliseres mottakeren over på en av to stønader: oppfølgingsstønad eller lønns supplement.

Oppfølgingsstønad utbetales til personer som ikke er i jobb (dvs. ikke bruker noe av sin restarbeidsevne), og tilsvarer 70 prosent av den lovlige minstelønningen i Nederland multiplisert med mottakerens uførhetsgrad. Lønnsupplement tilsvarer 70 prosent av differansen mellom tidligere lønn og den lønnsinntekten mottakeren har.

Om en mottakere betraktes som yrkesaktiv eller ikke, avhenger av nivået på lønningene han eller hun mottar: yrkesaktivitet er definert som å tjene minst 50 prosent av sin antatte residuale inntektsevne.

Mottakere av WGA-stønader kan re-evalueres for å avgjøre om de fremdeles oppfyller kriteriene for å motta stønaden, dvs. om den graden av nedsatt inntektsevne de har blitt vurdert til å ha fortsatt er relevant.

WGA-ytelsene er i utgangspunktet offentlig finansiert men avgiftene til arbeidsgiver er pålagt å betale til ordningen varierer med det historiske uttaket av ordningen blant bedriftens ansatte («experience rating»). Det betyr at arbeidsgiverne har et økonomisk incentiv til å unngå at ansatte havner på ytelsen, det være seg ved å forebygge utviklingen av helseproblemer blant de ansatte eller ved å tilrettelegge arbeidet for ansatte med helseproblemer. Finansieringsordningen gjør det samtidig økonomisk mer risikabelt å ansatte individer med risiko for helseproblemer.

Det finnes ingen minstesikring i de nederlandske ordninger for uføretrygd, slik vi kjenner det fra de nordiske land, bortsett fra en spesialordning for fødte og unge uføre: *Wajong*. Ordningen er forbeholds personer som er fødte uføre eller har blitt uføre før fylte 18 år og ikke har utsikt til bedring. Stønad kan også tilstås personer som har studert og som erklæres uføre før fylte 30 år. For søkere som vurderes å være 100 % uføre utgjør ytelsen 70 % av den offisielle minstelønningen for unge i Nederland. Ytelsen kan også være gradert med regler for avtrapning mot lønnsinntekt for mottakeren (se omtale i tabell).

Tyskland

Faktaboks Tyskland

Gjennomsnittlig bruttolønn (full tid) i 2018: € 37.873. ²

Pensjonsalder: 67 for menn og kvinner. Mulighet for tidlig uttak av alderspensjon fra 63 års alder, dette vil som hovedregel føre til en moderat reduksjon i ytelsene (3 prosent per år før fylte 67 år). Personer med svært lange yrkeskarrierer får utbetalt fulle ytelser fra 63 års alder og det samme gjelder for funksjonshemmede.

Sysselsettingsrate (15–64): 75,4

Arbeidsledighet (15–74): 3,8

15–24-åringer verken i arbeid, utdanning eller opplæring (NEET): 6,3

Alle tall fra Eurostat

Tyskland blir normalt regnet som den mest typiske representanten for den kontinentale/konservative velferdsstatsmodellen.

Tyskland har hatt en stabil økonomisk vekst gjennom flere år, og sysselsettingen har økt over tid – både målt som antall sysselsatte, og som andel av den totale arbeidsstyrken. I oktober 2017 var 44,7 millioner personer sysselsatte i Tyskland, en økning på 1,4 prosent fra året før. Antallet arbeidstakere i såkalte «standard» jobber har også økt: 32,8 millioner arbeidstakere var ansatte i slike jobber i oktober 2017, en økning på 2,3 prosent fra året før (Bundesagentur für Arbeit 2017). Mer enn 7 millioner arbeidstakere er for tiden sysselsatte i såkalte Minijobs, som er subsidiert arbeid med kort arbeidstid og lav lønn.

Den negative sida av denne positive trenden i sysselsetting i Tyskland ligger i strukturen på arbeidsmarkedet og i jobbene som tilbys. Ifølge det statlige statistikkbyrået Statistisches Bundesamt arbeider en betydelig del av arbeidsstyrken i atypisk arbeid, noe som innebærer økt usikkerhet med hensyn til både arbeid og lønn. I 2016 ble dette anslått å gjelde 20,7 prosent av alle sysselsatte. Samtidig, selv om antallet og andelen som jobber i «standard» jobber har økt på nytt i de senere årene, jobber mange – og særlig kvinner – deltid (Statistisches Bundesamt 2017). Sammenlignet med andre EU-land har Tyskland en stor lavtlønnssektor, noe som har gitt en betydelig andel arbeidende fattige (working poor). Lavtlønte utgjorde 22,6 prosent av arbeidsstyrken i 2015 (Kalina & Weinkopf 2017). En minstelønn ble innført fra januar 2015 – €8,84 per time – men denne har i liten grad berørt arbeidsgivere som lar lave lønninger suppleres av offentlige lønnssubsidier (Bruckmeier og Wilmiers 2016).

Hartz-reformene, som ble innført mellom 2002 og 2005, innebærer et tidsskille i moderne tysk arbeids- og sosialpolitikk. Målet med reformene var å redusere arbeidsledigheten, som

---

² https://www.deutsche-rentenversicherung.de/Allgemein/de/Inhalt/5_Services/01_kontakt_und_beratung/02_beratung/07_lexikon/CD/durchschnittseinkommen.html

var en økende bekymring gitt høy strukturell arbeidsledighet og betydelig økonomisk inaktivitet i regionene som hadde utgjort i det tidligere Øst-Tyskland, og å bedre tilgangen til arbeid for flere. Noen av tiltakene i Hartz-reformene beskrives nærmere nedenfor. Senere reformer har inkludert:

2005: Lokale myndigheter fikk ansvar for å sørge for barnetilsyn til barn under tre år med yrkesaktive foreldre. Økte krav til dekningsgrader og kvalitet fra 2013.

2006: Minijob reform. Arbeidsgiveravgift og sosiale utgifter som skulle betales av arbeidsgivere ble endret. I realiteten innebar reformen en økning i avgiftsnivået: bidraget som skulle betales til det lovpålagte pensjonssystemet ble økt fra 12 til 15 prosent av lønn, og bidraget til helseforsikring økte fra 11 til 13 prosent. Dette innebar at det samlede bidraget fra arbeidsgivere økte til over 30 prosent når man også inkluderer mindre, lovpålagte bidrag som skal betales av arbeidsgivere. Hensikten med denne reformen var å unngå at det skulle oppstå uheldig konkurranse mellom «minijobs» og arbeid på regulære betingelser fordi minijobs framsto som vesentlig billigere for arbeidsgiverne. Likevel, om man ser på de samlede summene arbeidsgivere og arbeidstakere må betale, er minijobs fortsatt billigere.

2007: Et nytt system for foreldrepenger (Elterngeld), som brøt radikalt med det eksisterende systemet. Et nytt kjønnsnøytralt system ble innført, inspirert av Sverige, som ga permisjon til begge foreldre med en kompensasjon som tilsvarte 67 prosent av den gjennomsnittlige nettoinntekten de hadde hatt de siste 12 månedene før fødselen. Ytelsen kan utbetales opp til 12–14 måneder, og er ikke skattepliktig. Minste nivå er € 300, som kan utbetales uavhengig av tidligere yrkesaktivitet, mens maksimum utbetaling er € 1800 per måned.

2007: Gradvis økning av pensjonsalderen fra 65 år. Målet er at pensjonsalder skal være 67 år for alle innen 2029.

2011: Innstramming i retten til tidligpensjonering. I prinsippet skal ingen pensjoneres før de har fylt 63 år (unntatt ved uførhet). Tidlig pensjonering er mulig på bestemte betingelser, der den viktigste er at man må ha vært i jobb i 35 år eller mer. Men for de som benytter denne muligheten skal stønadene reduseres med 0,3 prosent for hver måned den enkelte mangler på å nå den lovfestede pensjonsalderen. Stønadsreduksjonen er permanent. Tilsvarende skal det å jobbe utover vanlig pensjonsalder gi en permanent økning i pensjonsutbetalingen på 0,5 prosent for hver måned man arbeider etter at man har passert pensjonsalderen. Dette er ment som et insentiv til å stå lengre i jobb.

2013: Ny «Minijob»-reform:

- Lønnsterskelen for minijobs ble økt fra € 400 per måned til € 450 per måned.
- Det skal betales bidrag til pensjonssystemet for minijobs med mindre arbeidsgiver aktivt melder seg ut (tidligere var det omvendt).

Arbeidsløshet

Et hovedgrep i de nevnte Hartz-reformene var å skyve risiko fra arbeidsgivere til arbeidstakere, og å introdusere mer fleksibelt arbeid i form av midlertidige jobber og deltidsarbeid (Eichhorst og Hassel, 2015). Sentrale ambisjoner og tiltak inkluderte:

- Økt effektivitet og måloppnåelse i arbeidsformidling: Omorganisering av lokale arbeidskontor, mer målrettet innsats, mandat til å gjøre evalueringer.
- Aktivisering av arbeidsløse: Omorganisering av stønadssystemet, sanksjoner, ny politikk som la vekt på å kreve proaktiv innsats fra de arbeidsledige.
- Øke etterspørselen etter arbeidskraft gjennom deregulering av arbeidsmarkedet: oppmyking av reglene for midlertidig ansettelse, unntak fra bestemmelser om tidsavgrensede kontrakter, enklere adgang til oppsigelse.

Omorganiseringen av arbeidsformidlingen innebar at arbeidskontorene ble omformet til såkalte jobbsentre, med adgang til å stille krav til søkere om at de skulle ta tilgjengelige jobber, å veilede og styre jobbsøkere mot jobber, og å begrense stønadene til brukere som ikke oppfylte kravene.

Som tiltak for å aktivere de arbeidsløse ble lønns subsidier og støtte til entreprenører introdusert som alternativer til regulært arbeid, og man reduserte de sosiale kostnadene for lavtlønnede arbeidstakere. Disse tiltakene ble supplert av deregulering av arbeidsmarkedet, inkludert åpning for en rekke ulike tilknytningsformer: deltidsarbeid med svært kort arbeidstid, arbeid gjennom bemanningsbyråer, midlertidig arbeid kombinert med ulike former for selvstendig næringsvirksomhet. Hensikten var at disse formene for sysselsetting skulle fungere som et springbrett inn i ordinært arbeid. Samtidig ble det antatt at disse tilknytningsformene kunne senke barrierene for å skape nye jobber, særlig i serviceyrkene, for personer med begrenset erfaring eller lave kvalifikasjoner. De mer dynamiske tiltakene hadde til hensikt å samtidig minske mottaket av statlige ytelser og øke antallet tilgjengelige jobber, særlig i servicenæringen.

Det er tre hovedtyper av aktiveringstiltak for mottakere av Arbeidsledighetstrygd II (se tabellvedlegg). Hartz reformpakke 4 introduserte et nytt offentlig arbeidsmarkedsprogram (AGH Arbeitsgelegenheiten), som erstattet det tidligere programmet for mottakere av den «gamle» arbeidsledighetstrygden. Hensikten med programmet er å tilby midlertidig arbeid på områder som er «i offentlighetens interesse» for mottakere som viser seg å være vanskelige å sysselsette i vanlige, ikke-subsidierte jobber. Deltakerne får en betaling som bare er litt høyere enn ytelsen de mottok i utgangspunktet, typisk 1-2 Euro ekstra per time. Tiltakene går dermed under betegnelsen «*En-euro-jobs*» (Clasen og Goerme, 2011). I slike jobber får man ikke vanlige arbeidskontrakter, men man må signere en sysselsettingsplan som inneholder startdato, varighet, sted, innholdet i aktiviteten og HMS-reguleringer, i tillegg til avtaler om kompensasjon. Varigheten på deltakelse i slike tiltak varierer fra seks til ni måneder. Hensikten er at deltakerne skal venne seg til de kravene som gjelder i arbeidslivet, og deltakelsen kan også brukes som en test på arbeidsevne. Deltakere i en-euro-jobber telles ikke som arbeidsledige i statistikken.

En annen aktiveringsstrategi er *støtte til oppstart av egen virksomhet*. En såkalt «brobyggende stønad» (Überbrückungsgeld) ble introdusert allerede i 1986, men det såkalte «Ich-AG» («Meg AS») ble introdusert med Hartz-reformene. Dette er en stønad som kan utbetales i 6 måneder, og tilsvarer den arbeidsledighetstrygden mottakeren kunne fått pluss et tillegg for å betale sosiale kostnader. For å motta denne stønaden må man ha en forretningsplan som må godkjennes av de relevante instansene. Den kan utbetales i inntil tre år, gitt at mottakerens inntekt ikke overstiger € 25 000 per år i perioden. Den utbetales med € 600 i første år, € 360 i neste år og € 240 i tredje år.

Siden 2011 har mottakere av stønad til arbeidsledige vært pålagt å signere *integreringskontrakter* med lobbセントrene, som tydeliggjør det ansvaret mottakerne har for å bli (re-)aktivert og, aller helst, få til en overgang til stabilt arbeid. For å oppnå dette målet har brukerne rett til støtte fra jobbsentrene i form av opplæring og andre tiltak for å heve kvalifikasjonene.

Tariffestede sluttvederlagsordninger. Den offentlige arbeidsledighetsforsikringen blir supplert med tariffestede sluttvederlagsordninger som IG BCE (Chemicals). Den gir et sluttvederlag på mellom én og seks månedslønner avhengig av ansiennitet.

Sykdom og uførhet

Sykelønnsordningen i Tyskland er blant de mest sjenerøse i Europa. Arbeidsgiver plikter å betale full lønn under sykdom i de første seks ukene av et fraværsforløp, og arbeidsgiver er selvassurerende i denne perioden. Etter utløpet av sykelønnsperioden har lønnstakeren rett til sykepenge på 70 prosent av tidligere lønn (dog maksimalt 90 prosent av nettolønn) og den maksimale varighet av sykepengeperioden er på 78 uker.

For lønnstakere som ikke rekker å bli friske før sykepengeperiodens utløp kan det være aktuelt å motta ytelser på nivå med arbeidsledighetstrygden mens rehabiliteringstiltak og tiltak for arbeidsavklaring pågår. Hvis arbeidsuførheten viser seg å være permanent kan vedkommende ha krav på uførepensjon som utmåles som en førtidig alderspensjon. Bare personer som har betalt pensjonsbidrag i minst 5 år totalt og minst 3 år opp til tidspunktet for uførhet kan søke om uførepensjon. Ytelsen kan graderes hvis mottakeren vurderes å ha muligheter til å jobbe et mindre antall timer per dag.

Sosialhjelp/minstesikring

Den tyske sosialhjelpen administreres av kommunene etter nasjonale bindende retningslinjer for utmåling av stønad til livsopphold. Boutgifter refunderes i tillegg etter retningslinjer og skjønnet utøvet at kommunene, ikke ulikt det vi kjenner fra Norge. Ytelsen er behovsprøvd mot husholdningsinntekten, men det gjelder et fribeløp og avkortningen er mildere ved små tilleggsinntekter før den til slutt blir 100 prosent når husholdningsinntekten overstiger et visst nivå (se nærmere omtale i tabell).

Storbritannia

Faktaboks Storbritannia

Gjennomsnittsbrottolønn i 2017-2018: £35,163.

Pensjonsalder: 65 for menn og 63 for kvinner.

Sysselsettingsrate (15–64): 74,6

Arbeidsledighet (15–74): 4,4

15–24-åringer verken i arbeid, utdanning eller opplæring (NEET): 10,3

Alle tall fra Eurostat

Erstatningsratene er kalkulert for en fullfinansiert arbeidstager med gjennomsnittslønn (AVWorker).

Hvis ikke annet er nevnt er alle data om mottakere fra [UK statistics](#).

Kriteriet for behovstesting: Mild (individuell og/eller bare inntekt), streng (inntekt, formue til husholdning)

Behovsprøving: Inntektsgrensen ved behovsprøving er kapital bestemt: kapital over minstegrensen (£5999) regnes som inntektsgenererende opp til maksimumsgrensen (£160 000). Videre må ens partner kan ikke jobbe utover 24 timer per uke (og en selv kan ikke jobber utover 16 timer). Dette gjelder for alle behovsprøvde ordninger i Storbritannia.

Storbritannia regnes som en typisk eksponent for den liberale velferdsstatsmodellen (Esping-Andersen 1999) med et trykkesystem som domineres av flate og/eller behovsprøvde ytelser.

Valget av Tony Blair i 1997 som statsminister for «New Labour» («det nye Arbeiderpartiet») kan i ettertid sies å være et tidsskille i britisk sosialpolitikk. New Labour la svært sterk vekt på aktivisering: de i befolkningen som trengte hjelp fra det offentlige skulle få det, men ikke i form av passive stønader. De skulle få hjelp til å komme i gang med arbeid og deltakelse (Griggs & al. 2014). «Welfare-to-work» og «Making work pay» ble to sentrale slagord. Innsatsen for å sikre at arbeid lønnet seg inkluderte blant annet innføringen av en nasjonal minstelønn, og endringer i skatte- og stønadssystemet som gjorde arbeid for lav lønn mer innbringende. Storbritannia har en lang tradisjon for lønnsoppløpende stønader, «in-work benefit», som utbetales som lønnsstøtte til arbeidstakere med lav lønn (Pedersen & Finseraas 2013). New Labour videreførte denne tradisjonen, med flere stønadsformer – markedsført som negativ skatt - rettet mot lavtlønnede med barn. Dette var et forsøk på å kombinere aktiviseringspolitikken med en målrettet innsats for å redusere barnefattigdommen i landet (Griggs & al. 2014).

Koalisjonsregjeringen mellom det Konservative Partiet og det Liberale Partiet, som avløste New Labour i regjering i 2010, hadde som sin hovedutfordring å bedre den offentlige økonomien i landet i etterkant av finanskrisen. Koalisjonen videreførte mange av New Labours initiativer, men med noen nye vrier. Aktiviseringspolitikken ble videreført i «the Work Programme», som skulle samle og forenkle mange av initiativene fra den tidligere regjeringen. Initiativet innebar at aktiviseringstjenester ble konkurranseutsatt med et sinnrikt betalingsystem: tilbyderne fikk betalt etter hvor mange de faktisk klarte å aktivere, og

summen var høyere for programdeltakere som i utgangspunktet ble antatt å stå langt fra arbeidsmarkedet (McKnight 2015). Samtidig satte koalisjonen i gang en storstilt kampanje for forenkling av et etter hvert ganske komplekst stønadssystem. Per oktober 2018 er 13 nasjonale velferdsprogrammer under utvikling. Samtlige skal erstattes av den nye stønaden Universal Credit (UC). Som navnet antyder er ambisjonen at dette skal bli en «universell» stønad som dekker alle stønadsbehov, uavhengig av hvordan og hvorfor behovet har oppstått. Ambisjonen er at UC skal være fullt innført i 2022. På dette tidspunktet skal alle mottakere av tidligere stønader være overført til UC. Per i dag mottar imidlertid de fleste fortsatt de ulike stønadene som skal utvikles, derfor beskriver vi disse i tabellene (se vedlegg). Vi begrenser oss til å beskrive stønadsformer som fortsatt tar inn nye brukere, og bruker mindre tid på stønadene som fortsatt utbetales, men kun til eksisterende brukere (dvs. brukere som fikk tilkjent stønad under gamle regler, og som enda ikke er overført til UC).

Arbeidsledighet

Storbritannia pålegger arbeidsgivere å betale sluttvederlag når ansatte sies opp og ikke får tilbud om annet arbeid i samme bedrift. Ordningen gjelder bare arbeidstakere som har vært ansatt i to år eller mer. Arbeidsgivere pålegges å betale ukentlig lønn i en viss periode etter at arbeidsforholdet er avsluttet. Hvor lenge denne etterbetalingen varer avhenger av mottakerens alder: ett år i arbeid mens arbeidstakeren var yngre enn 22 år belønnes med en halv ukes etterlønn, et år i arbeid mens man var mellom 22 og 41 belønnes med en uke per år, mens hvert år hos samme arbeidsgiver etter 41 år gir rett til 1,5 ukes etterlønn. Den maksimale opptjeningstiden som anerkjennes er 20 år, og ukentlig lønn som overstiger £508 regnes ikke med i beregningsgrunnlaget.

Personer som er arbeidsledige i Storbritannia, kan motta Jobseeker's Allowance (JSA). Denne stønaden finnes både som «forsikringsbasert» og som «behovsprøvd», og de to versjonene av stønaden er ganske forskjellige. Forsikringsbasert JSA varer i 26 uker. Den er ikke behovs- eller inntektsprøvd, men består av et fast beløp som kan utbetales til alle. Dette beløpet er imidlertid aldersjustert: mottakere under 25 år får £57,90 per uke, eldre mottakere får £73,10. Dette innebærer at maksimumsbeløpet i et år, for en mottaker over 25 år, er ($73,10 \times 26 =$) £1900,6. For en mottaker som tidligere tjente gjennomsnittlig bruttolønn i Storbritannia gir dette en brutto kompensasjonsrate på rundt 10 prosent i 26 uker (eller 5 prosent for et helt år).

Hvis personen fremdeles er arbeidsløs etter disse 26 ukene, kan han eller hun søke om behovsprøvd JSA. Denne utbetales med samme aldersjusterte beløp som forsikringsbasert JSA, men har ingen maksimal varighet. Den viktigste forskjellen på de to JSA-versjonene er at den behovsprøvede nettopp er behovsprøvd, og da i streng forstand: den prøves mot husholdningens inntekt, der partnerens inntekt tas fullt med i beregningen. En mottaker som har en partner med relativt høy inntekt kan dermed ikke regne med å få stønad overhodet, men henvises til å bli forsørget av partneren.

Sykdom og uførhet

Stønadssystemet i Storbritannia har endret seg betydelig siden 1990-tallet, og er fortsatt inne i endringsprosessen. Blant endringene er at den britiske uførepensjonsordningen, Incapacity Benefit (innført i 1971 under navnet Invalidity Benefit) er under utvikling. Nye potensielle mottakere av denne ytelsen ble fra 2008 overført til Employment and Support Allowance (se tabellen i vedlegg), og alle eksisterende mottakere ble – fra 2011 – pålagt å gjennomgå en ny arbeidsevnevurdering (Work Capability Assessment). I 2017 var det dermed bare 3000

gjenværende mottakere av uførepensjon i Storbritannia. I tillegg mottar om lag 60 000 personer ytelsen Severe Disablement Allowance. Denne ble inkorporert i Incapacity Benefit i 2001, så alle gjenværende stønadsmottakere har fått innvilget stønad før 2001.

I Storbritannia leveres ikke lenger sykmelding («sick note») ved fravær på grunn av sykmelding, men en «fitnote». Fitnotes utarbeides og signeres av legen, og redegjør for i hvilken grad mottakeren er i stand til å jobbe.

Som det framgår av tabellene, er den britiske sykelønnsordningen svært begrenset i den forstand at den gir et svært lavt kompensasjonsnivå. De fleste arbeidstakere har bedre ordninger gjennom arbeidsgiverne sine, gjennom ordningen med Occupational Sick Pay, OSP. Disse ordningene varierer mellom ulike arbeidsgivere, og kan også variere internt i den enkelte bedrift – for eksempel at funksjonærer har bedre ordninger enn fagarbeidere og ufaglærte. Det finnes ikke registre over disse ordningene, så kartlegginger skjer gjennom surveyundersøkelser til bedriftene. En kartlegging i 2011 anslo at om lag halvparten av alle britiske arbeidsgivere tilbyr OSP, og – siden dette typisk er de største arbeidsgiverne – at 70 prosent av arbeidsstyrken arbeidet i virksomheter som hadde dette tilbudet (siteret i Clasen (2017)). Det varierte imidlertid sterkt hvor mye disse ordningene faktisk skilte seg fra den offentlige ordningen, Statutory sick pay. Nedenfor beskrives bare den offentlige ordningen i detalj.

Mottakere av sykepenger (Employment and Support Allowance, ESA), må gjennomgå en arbeidsevaluering (Work Capability Assessment, WCA). Denne består av to deler. Først må mottageren fylle ut et dokument som beskriver hvilke plager og symptomer hun har (et såkalt ESA50 dokument), deretter skal hun gjennomgå en medisinsk undersøkelse med en kvalifisert helsearbeider. Dette vil ikke være brukerens faste lege, men en ansatt i et privat firma som har avtale med arbeids- og sosialdepartementet (Department for Work and Pension). En endelig rapport blir sendt til stønadsmyndighetene, som tar stilling til om mottageren faktisk har redusert arbeidsevne. Hvis mottagere får medhold i at hun har redusert arbeidsevne gjøres videre undersøkelser som plasserer henne i gruppe 1 (begrensede muligheter på arbeidsmarkedet, skal følges opp) eller gruppe 2 (ingen reell arbeidsevne, skal ikke følges opp) (se også tabellen). De som vurderes å ikke ha redusert arbeidsevne, vil bli bedt om å søke JSA (se over).

Jobseeker's Allowance (JSA) og Employment and Support Benefit (ESA) kan kombineres med «uførepensjon» (Disability premium). Dette var også mulig i det tidligere Income Support-programmet, som nå er under avvikling. Disse finnes på tre nivåer: grunnstøtte (basic), forsterket støtte (enhanced), og alvorlig ufør støtte (severe disability premium). Ratene for disse er som følger: Grunnstøtte til personer som bor alene er £33.55 i uken, til par som søker sammen; £47.80. Forsterket støtte til en person som bor alene utgjør £16.40 i uken, eller £23.55 for par (bare en trenger å kvalifisere). For alvorlig uførestøtte gis £64.30 hvis en i et forhold kvalifiserer og £128.60 hvis begge to kvalifiserer. «Premiums» utløses hvis søkeren eller søkerens partner er registrert som blind, eller mottar en eller flere stønader knyttet til redusert funksjonsevne i dagliglivet. Premiums kan også innvilges hvis søkeren har vært helt ute avstand til å jobbe i et år eller mer. Dette systemet med premiums bidrar dermed til å skille mellom personer som er vedvarende arbeidsuføre eller som har plager som begrenser dem på sentrale måter i dagliglivet, og andre stønadsmottakere som antas å ha forbigående, og / eller mindre inngripende, plager.

Sosialhjelp/minstesikring

Den tradisjonelle sosialhjelpsordningen i Storbritannia – «Income Support» – holder, sammen med en rekke andre behovsprøvde minsteytelser til arbeidsledige, enslige forsørgere og uføre, på å bli erstattet av «Universal Credit» – en slags garantert minsteinntekt. Ordningen, som ble vedtatt i 2011, har som nevnt ennå ikke blitt implementert i alle deler av Storbritannia og for alle de tiltenkte kategoriene av mottakere. Universal Credit garanterer en minsteinntekt for ulike familietyper og ytelsen avtrappes mot andre inntekter med 63 prosent slik at det alltid skal være en viss økonomisk gevinst med å øke arbeidstilbudet for dem som mottar ytelsen.

Sammenligning av ordningene

Vi skal i dette avsnittet prøve å oppsummere de viktigste forskjeller og likheter i inntektssikringsordningene for befolkningen i yrkesaktiv alder mellom de syv nordeuropeiske landene med det norske trygdesystemet som referansepunkt. Gjennomgangen er strukturert ved hjelp av den samme oppdelingen i fire hovedtyper av inntektssikring som vi har brukt i landbeskrivelsene og i tabelloversikten: arbeidsledighet, sykdom, uførhet og generell minstesikring/sosialhjelp.

Arbeidsledighet

Inntektssikring ved arbeidsløshet er den delen av trygdesystemet som viser minst variasjon mellom de utvalgte landene. Når det gjelder den formelle organiseringen av arbeidsløshetsforsikringen skiller Danmark, Finland og Sverige seg ut ved å være basert på det såkalte «Ghent»-systemet med fagforeningstilknyttede arbeidsløshetskasser som subsidieres av staten og der tilslutningen er frivillig for den enkelte arbeidstakeren. De øvrige landene baserer seg – i likhet med Norge – på offentlig sosialforsikring. Forskjellen er realiteten liten fordi den høye graden av statlig subsidiering av medlemskapet i de frivillige arbeidsløshetskassene gjør at den reelle dekningsgraden blant arbeidstakerne i praksis blir tilnærmet like høy som i landene med obligatorisk forsikring.

En viktigere forskjell går mellom land som opererer med en universell minstesikring ved arbeidsledighet i tillegg til de inntektsgraderte systemene. Det gjelder for Finland og Sverige som – i motsetning til Norge – har en todeltinntektssikring ved arbeidsløshet der den inntektsgraderte arbeidsløshetsforsikringen er supplert med en ordning som gir flate, ikke-inntektsgraderte ytelser. Finland opererer i tillegg med en minstebetaling ved arbeidsledighet som ikke krever forutgående opptjening. Også Tyskland har i prinsippet et todelt system med en opptjeningsbasert og inntektsgradert sosialforsikringsordning og en minstesikringsordning, men etter de såkalte Hartz-reformene på 2000-tallet har minstesikringen i realiteten blitt overlatt til en form for sosialhjelp der ytelsene er på samme nivå som i den ordinære sosialhjelpen og med inntektsprøving mot husholdinntekten.

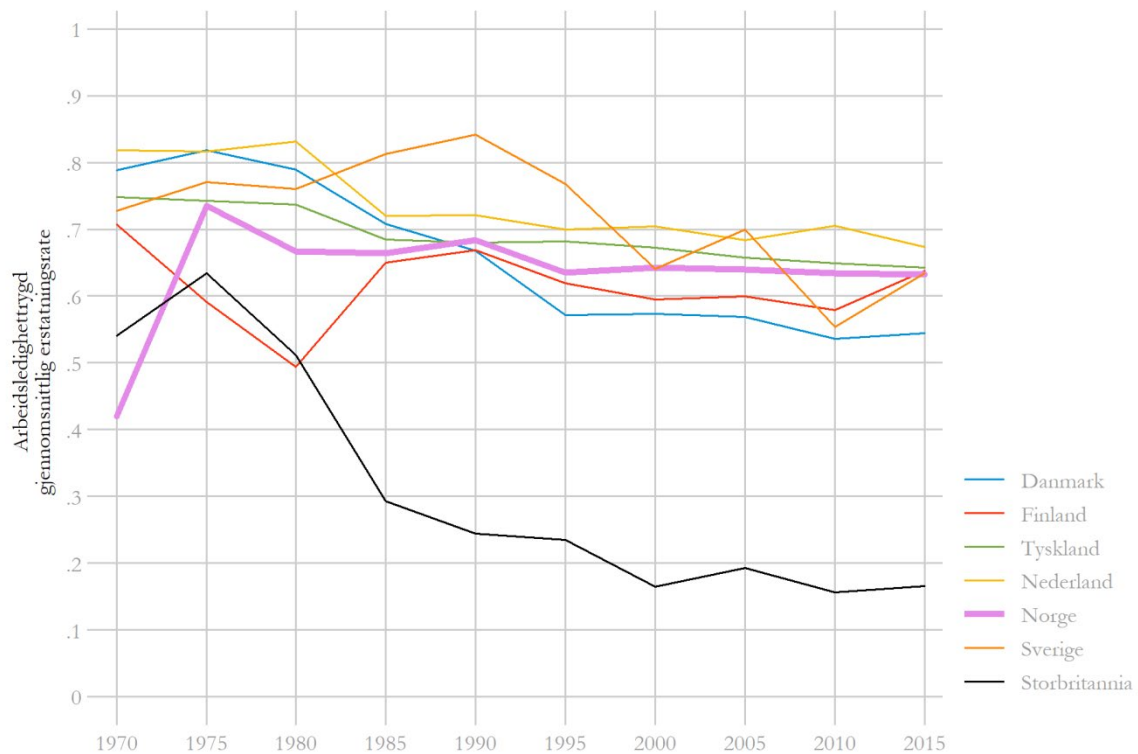
Storbritannia skiller seg ut fra de øvrige landene ved i realiteten bare å ha ulike former for minstesikring ved arbeidsløshet, ordninger som er på vei til å bli integrert i den såkalte Universal Credit som avkortes mot husholdningsinntekten. I tillegg til dette kommer en obligatorisk sluttvederlagsordning, der størrelsen på ytelsen avhenger av ansiennitet og tidligere lønnsnivå.

Figur 1 viser utviklingen over tid i kompensasjonsratene i arbeidsløshetsforsikringen for en gjennomsnittlig lønnstaker i de respektive landene.³ Beregningene tar utgangspunkt i lønnsinntekt og trygdeinntekt etter skatt. Særlig på slutten av perioden viser figuren en høy grad av konvergens omkring et kompensasjonsnivå på 2/3 av tidligere lønn. I land som Sverige, Danmark og Nederland, som tidligere lå på et klart høyere nivå, har det vært en klar tendens til fall i kompensasjonsratene – særlig fra 1990 og fremover. I 2015 er det bare Storbritannia og til dels Danmark som skiller seg ut med kompensasjonsrater for en gjennomsnittslønnstaker på under 60 prosent. Siden arbeidsledighetstrygden i Danmark i

³ Island er ikke med i denne og de følgende to figurene fordi landet ikke er inkludert i SIED-databasen.

utgangspunktet beregnes som 90 prosent av den tidligere lønnen, vil den reelle kompensasjonsraten være vesentlig høyere på lavere lønnsnivåer som ikke er berørt av opptjeningstaket.

Figur 1: Netto kompensasjonsrater i arbeidsledighetstrygden 1970-2015⁴

Kilde: SIED-databasen. <http://www.spin.su.se/datasets/sied>

Over de siste tiårene har det også i flere av de utvalgte landene vært innstramminger i den maksimale utbetalingsperioden for arbeidsløshetsforsikringen. Tabell 1 viser henholdsvis antall ventedager og den maksimale varigheten på utbetalingsperioden i det utvalgte landene i henholdsvis år 2000 og år 2015. Danmark, Nederland og Norge, som i utgangspunktet hadde de mest generøse reglene for varighet, har gjennomført betydelige innstramminger. I Island, Danmark, Norge og Finland kan (opptjente) arbeidsløshetsdagpenger maksimalt oppbæres i en periode på om lag to år mens varigheten er vesentlig kortere i de øvrige landene.

Tabell 1: Ventedager og varighet i arbeidsledighetstrygden, år 2000 og 2015

Land		2000	2018
Norge	Ventedager	3	3
	Varighet	156 uker	104 uker
Danmark	Ventedager	0	0

⁴ For en lønnstaker med gjennomsnittslønn. Gjennomsnitt av ytelsen etter skatt beregnet 1 uke etter ventedager og etter 26 uker. Delt på lønn etter skatt.

	Varighet	208 uker	104 uker
Sverige	Ventedager	7	7
	Varighet	60 uker	60 uker
Finland	Ventedager	7	5
	Varighet	100 uker	100 uker
Tyskland	Ventedager	0	0
	Varighet	52	52 uker
Nederland	Ventedager	0	0
	Varighet	156 uker	104 uker ⁵
Storbritannia	Ventedager	3	3
	Varighet	26	26
Island	Ventedager	0	0
	Varighet	120 uker	120 uker

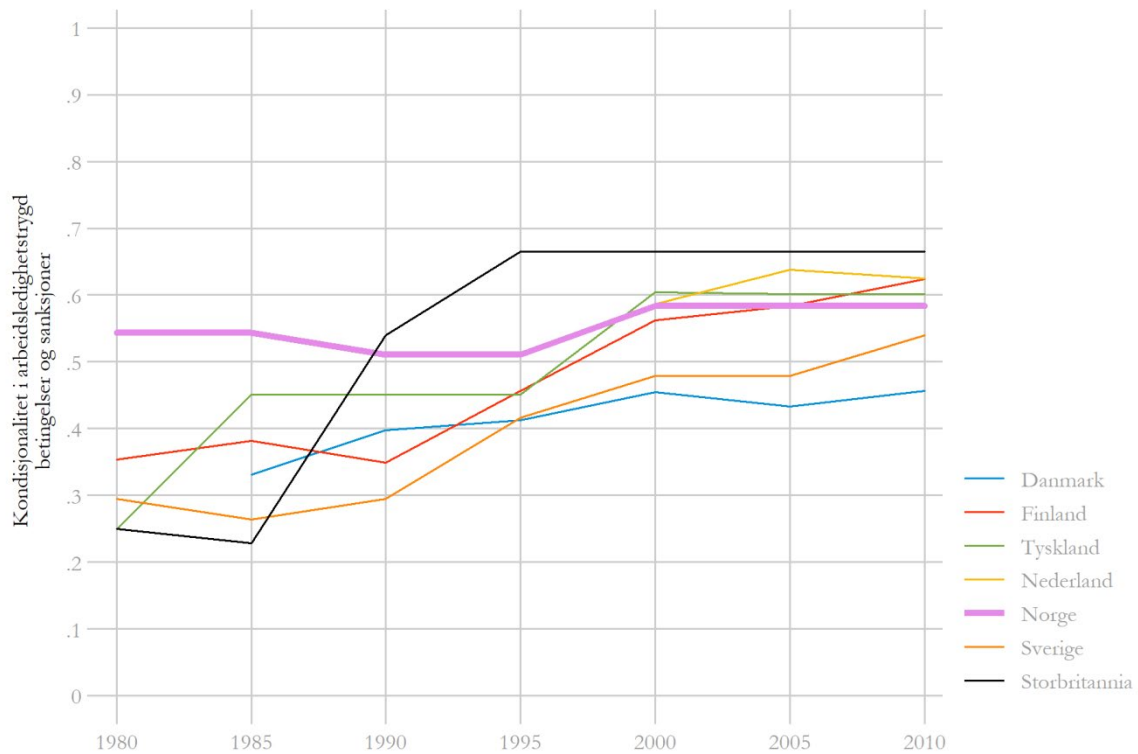
Kilde: SIED-databasen og tabellvedlegg

En tredje viktig dimensjon ved arbeidsløshetsforsikringen i de utvalgte landene er graden av strenghet i vilkårssetting og krav om å stå til disposisjon for arbeidsmarkedet (for eksempel krav til yrkesmessig og geografisk mobilitet). Dette er komplekse og svært sammensatte forhold å undersøke og beskrive på en måte som tillater sammenligning over tid og mellom land.

Figur 2 viser utviklingen i en indeks som er ment å gi et samlet mål på strengheten i og vilkårssetting og krav om å stå til disposisjon for alle landene med unntak av Island. Som kan se tegnes det et bilde av økende strenghet i alle landene med delvis unntak for Norge som helt tilbake på 1980-tallet er klassifisert med en forholdsvis høy indeksverdi. Den høye norske indeksverdien må nok sees på bakgrunn av at målingen tar utgangspunkt i de formelle reglene, og ikke nødvendigvis i den praktiske håndhevelsen.

⁵ Maksimal varighet varierer avhengig av arbeidshistorikken, og den er i mange tilfeller kortere enn dette (se tekst og tabellvedlegg for Nederland).

Figur 2: Indeks for strenghet i rådighetskrav og vilkårssetting i arbeidsledighetstrygden 1980-2010⁶

Kilde: The Comparative Unemployment Benefit Conditions and Sanctions Dataset.
<https://benefitconditionality.weebly.com/>

Alt i alt kan vi konkludere med at Norge ikke skiller seg entydig og vesentlig ut fra de øvrige syv landene med hensyn til sjenerøsiteten på arbeidsløshetsforsikringen.

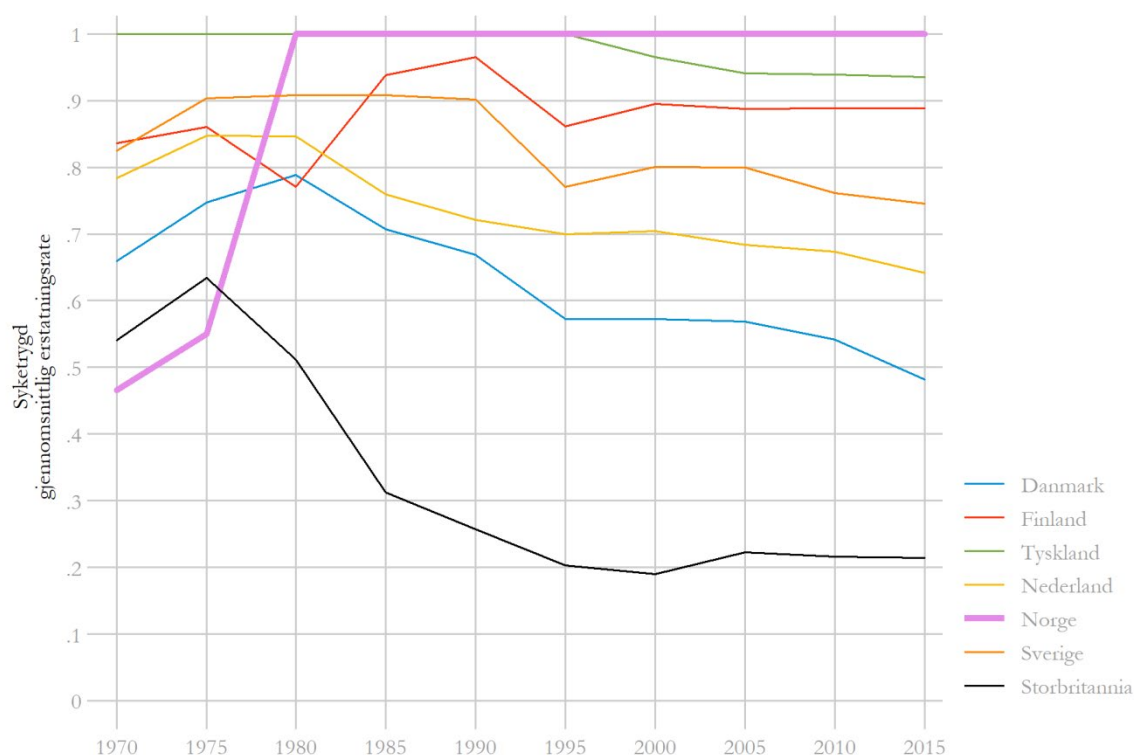
Sykdom

Bildet er klart annerledes for inntektssikring ved forholdsvis kortvarig sykdom (sykelønn og sykepenger). Norge er det eneste landet med en offentlig sykelønnsordning som garanterer 100 prosent lønnskompensasjon fra første fraværsdag til alle arbeidstakere og med en varighet på ett år. I de øvrige landene er kompensasjonsraten lavere, og den har i de fleste tilfeller (med unntak av Finland og Storbritannia) vært svakt fallende over de siste to tiårene.

Figur 3 viser netto kompensasjonsnivåene for en lønnstaker med gjennomsnittslønn i de offentlige sykelønns-/sykepengeordninger i de utvalgte landene (ekskl. Island), mens tabell 2 viser reglene for karenstid, varighet og lengden på en eventuell arbeidsgiverperiode (en periode der arbeidsgiverne er selvassurerende med hensyn til utgiftene til sykelønn/sykepenger).

⁶ Land skåres lav, middels og høy basert på om landet plasseres blant de laveste 25 % (lav), rundt medianen og tilslutt blant de høyeste 75 % på indekset i 2000 (medianen er 0,353).

Figur 3: Kompensasjonsrater i sykepengeordningen 1970-2015⁷

Kilde: SIED-databasen

Bildet av forskjeller forsterkes når man samtidig ser på varigheten som særlig i Danmark og Storbritannia er vesentlig kortere enn i Norge (se tabell 2). I Nederland, Sverige og Tyskland er derimot varigheten på den maksimale sykepengeperioden lengre enn i Norge. I de tilfeller der arbeidsuførheten vedvarer lenger enn et år overtas som kjent ansvaret for inntektssikringen i Norge i første omgang av Arbeidsavklaringspengene som imidlertid har andre prinsipper for utmåling av ytelser (lavere kompensasjonsrate men med en minsteytelse på 2G). Tilsvarende blir den korte varigheten av sykepengene i Danmark kompensert ved at en rekke ordninger for inntektssikring i forbindelse med rehabilitering og arbeidsavklaring tar over når sykepengeperioden er slutt.

Finland skiller seg ut fra de øvrige landene ved å operere med en universell minsteytelse for sykepenger slik at kompensasjonsraten på lave lønnsinntekter kan bli svært høy. Finland skiller seg videre ut ved at selvstendig næringsdrivende er inkludert i den offentlige sykelønnsordningen på svært gunstige vilkår. Minsteytelsen innebærer også at man i Finland kan kvalifisere for sykepenger selv om man ikke tidligere har deltatt i lønnsarbeid. Igjen kan

⁷ For en lønnstaker med gjennomsnittslønn. Gjennomsnitt av ytelsen etter skatt beregnet 1 uke etter ventedager og etter 26 uker. Delt på lønn etter skatt.

man si at Arbeidsavklaringspengene i Norge (og de tilsvarende ordningene i Danmark og Sverige) fyller noe av den samme funksjonen, siden personer med nedsatt arbeidsevne på grunn av helseproblemer har rett til en minstestøtte på 2 G også selv om de ikke tidligere har vært aktive i arbeidsmarkedet.

Tabell 2 Ventedager og varighet på offentlig sykkelønn/sykepenger

Land	Egenskaper	2018
Norge	Karensdager	0
	Varighet	52
	Arbeidsgiverperiode	16 dager
Danmark	Karensdager*	0
	Varighet	22 uker
	Arbeidsgiverperiode	30 dager
Sverige	Karensdager	1
	Varighet	Ingen begrensning ⁸
	Arbeidsgiverperiode	2 uker
Finland	Karensdager*	0
	Varighet	50 uker
	Arbeidsgiverperiode	10 dager
Tyskland	Karensdager	0
	Varighet	78 uker
	Arbeidsgiverperiode	6 uker
Nederland	Karensdager	2
	Varighet	104 uker
	Arbeidsgiverperiode	104 uker
Storbritannia	Karensdager	3
	Varighet	28 uker
	Arbeidsgiverperiode	4 dager

* Refererer til den reelle situasjonen blant det store flertallet av lønnstakere som i kraft av tariffavtaler eller særlovgivning i realiteten har krav på sykkelønn fra 1 fraværsdag.

For sykkelønn/sykepenger kompliseres bildet av at det i flere av landene finnes særlige ordninger for deler av arbeidsmarkedet – ofte etablert gjennom tariffavtaler – som gir vesentlig høyere kompensasjon enn den offentlige ordningen gjør alene. I Danmark har for eksempel det store flertallet av lønnstakerne i realiteten full lønn under sykdom for kortere fravær, og i Sverige er den reelle kompensasjonsraten 90 prosent for det store flertallet av tariffdekkede lønnstakere – også for lønnsinntekter over inntektstaket i den offentlige sykepengeordningen. Den reelle divergensen i kompensasjonsratene og dermed i insentivstrukturen sett fra lønnstakernes side er dermed vesentlig mindre enn figuren gir inntrykk av.

Samtidig har arbeidsdelingen mellom offentlig finansierte sykepenger og tariffestede frivillige/arbeidsgiverfinansierte rettigheter stor betydning for insentivstrukturen på arbeidsgivers hånd. Når arbeidsgiveren er selvassurerende for en stor del av sykkelønnen som

⁸ Som hovedregel blir imidlertid ytelsen redusert etter ett års fravær, men det gjelder ikke for spesielt alvorlige/dødelige sykdommer.

utbetales, betyr det at arbeidsgiver får en sterk tilskyndelse til å forebygge sykefravær og til å bidra til at sykefraværets lengde reduseres – enten ved at den ansatte kommer tilbake i jobb så raskt som mulig eller ved at arbeidsforholdet avsluttes. Det siste er en vesentlig del av bakgrunnen for at retten til å si opp en sykemeldt funksjonær etter om lag fire måneders sykefravær i Danmark faktisk som hovedregel blir fulgt opp av arbeidsgiver.

I alle landene er det en arbeidsgiverperiode av varierende lengde (fra under én uke i Storbritannia til seks uker i Tyskland) – altså en periode hvor arbeidsgiver er fullt ut selvassurerende for utbetalt sykelønn. Nederland skiller seg radikalt ut fra de øvrige landene på dette punktet ved at arbeidsgiverne som hovedregel er selvassurerende for all utbetaling av sykelønn/sykepenger i hele perioden med den maksimale varigheten på 2 år.

Generelt kan man si at i tillegg til at den norske inntektssikringen ved kortvarig sykdom er den mest generøse ordningen blant disse landene, så er også Norge det landet – sammen med Finland – der arbeidsgiverne i størst grad er fritatt for et direkte finansieringsansvar for de ansattes sykepengerettigheter, slik at insentivene for arbeidsgiver til å unngå sykefravær blant de ansatte er forholdsvis svake.

Det har over de siste ti-årene i de fleste land i varierende grad vært gjort tiltak for å styrke oppfølgingen og aktiveringen av sykemeldte innenfor de eksisterende systemene. Vi skal i den neste fasen av prosjektet komme tilbake til en mer systematisk beskrivelse av utviklingen i aktiveringspolitikken i de utvalgte landene.

Uførhet

Under dette punktet omtaler vi både selve uføretrygdordningene som finnes i de respektive land og de mer midlertidige inntektssikringsordningene som er aktuelle i perioden etter utløpet av sykepengerettigheter og frem til tilståelsen av en mer permanent uføretrygd, der fokus gjerne vil være på rehabilitering og arbeidsavklaring. Dessverre inneholder ikke viktige komparative databaser – som SIED (se ovenfor) og det såkalte Comparative Welfare Entitlements Dataset (<http://cwed2.org/>) – informasjon om kompensasjonsrater og andre viktige trekk ved nasjonale uføretrygdordning og ordninger knyttet til rehabilitering og arbeidsavklaring. Tidligere var det svært vanlig at nivået på uføretrygd var knyttet til opptjeningsreglene i alderspensjonen slik at kompensasjonsratene for uførepensjon og alderspensjon i realiteten var like. Det gjelder fortsatt for blant andre Tyskland og Finland, men prinsippet er forlatt i Sverige og Norge etter de store reformene av alderspensjonssystemene som ble vedtatt på hhv. 1990- og 2000-tallet. Vi har derfor ikke mulighet for å vise grafer om nivå og endring i kompensasjonsratene tilsvarende de vi har gjort for arbeidsledighetstrygd og sykelønn/sykepenger.

Et felles særtrekk ved de nordiske land er at personer med vedvarende nedsatt arbeidsevne på grunn av helseproblemer er omfattet av offentlige inntektssikringsordninger som både gir en viss ikke-behovsprøvd minstesikring uavhengig av tidligere inntekt sikret minsteytelser og – med unntak for Danmark – ytelse som er gradert i forhold til tidligere lønnsinntekt. Danmark skiller seg ut her ved at inntektssikringen gjennomgående skjer ved hjelp av ytelse som ikke er gradert etter tidligere inntekt. I Tyskland og Nederland⁹ er det ingen tilsvarende

---

⁹ Med unntak av den såkalte *Wajong*-ordningen for unge uføre.

minstesikring for personer som ikke har opptjent rettigheter gjennom deltakelse i arbeidsmarkedet og prinsippet om erstatning for tidligere inntekt er ikke modifisert slik som i de nordiske land.

Danmark skiller seg videre ut fra de øvrige landene ved å ha tatt bort retten til uføretrygd for personer under 40 år og ved som hovedregel å overlate initiativet til å sette i gang prosessen frem mot tilståelse av en permanent uføretrygd (førtdpensjon) til kommunen. Loven spesifiserer dermed ikke lenger en individuell rett til å få tilstått uføretrygd hvis visse vilkår er oppfylt, men overlater i stedet til kommunen å vurdere når bestrebelsene på rehabilitering og arbeidsmarkedsintegrasjon skal avsluttes. Danske kommuner har dermed en mulighet til å kontrollere og rasjonere tildelingen av uføretrygd, et system som ikke gjenfinnes i noen av de andre landene. I den mellomliggende perioden har likevel kommunen ansvar for inntektssikringen via en av de midlertidige ytelsene som følger med ulike former for rehabiliterings- og arbeidsavklaringstiltak.

Nederland skiller seg på sin side ut fra de øvrige landene ved å gi den enkelte arbeidsgiveren et medansvar for finansieringen av uføretrygd til tidligere medarbeidere, ved å differensiere arbeidsgiverpremien etter andelen ansatte som har gått over på uføretrygd («experience rating»). Ordningen gir nederlandske arbeidsgivere et insentiv til å unngå at ansatte havner på uføretrygd.

I Storbritannia er de vesentlige ytelsene til uføre behovsprøvd og dette bildet vil bli forsterket ved overgangen til den nye «Universal Credit». Mens inntektssikringen til personer med varig nedsatt arbeidsevne i de andre land som utgangspunkt er basert på individrettede trygder som er gradert mot lønnsinntekt, men ikke (med enkelte unntak) utsatt for mer generell økonomisk behovsprøving, er den tilsvarende inntektssikringen i Storbritannia i stor grad basert på ytelser som prøves mot den samlede familieinntekten. Denne dominansen av ytelser som prøves mot den samlede familieinntekten gir en spesiell insentivstruktur i Storbritannia med negative insentiver til arbeidsdeltakelse for partneren til en person som mottar inntektssikring ved arbeidsledighet og vedvarende nedsatt arbeidsevne.

På bakgrunn av gjennomgangen av regelverket som er presentert her (se særlig tabellvedlegget) er det grunn til å anta at kompensasjonsnivået på uføretrygden for en gjennomsnittslønnstaker er størst i Nederland, Norge og Sverige og noe lavere i Tyskland og Finland der utmålingen fortsatt er knyttet til regelverket for den nasjonale alderspensjonsordningen. Lavest kompensasjonsnivå finner utvilsomt i Storbritannia. Danmark inntar her en mellomposisjon med ordninger basert på flate (like) ytelser til alle, som nok gir en noe lavere kompensasjonsrate for gjennomsnittslønnstakeren, men også svært høy kompensasjon til lavtlønnsgrupper.

Et interessant fellestrekk ved inntektssikringen under sykdomsforløp som leder til permanent uførhet som Norge deler med øvrige landene i denne undersøkelsen er at det reelle kompensasjonsnivået er høyest i den første fasten (sykelønn/sykepenger), klart lavere

i en etterfølgende fast med rehabiliteringsforsøk og arbeidsavklaring, og så gjerne litt høyere igjen fra og med tilståelsen av en permanent uføretrygd.¹⁰

Minstesikring/sosialhjelp

Alle de undersøkte landene har et siste sikkerhetsnett i form av et sosialhjelpssystem (minsteinntektssystem) som skal fange opp personer og hushold med utilstrekkelige inntekter fra andre kilder. Et fellestrekk ved ordningene er at de er inntektsprøvd på husholdsnivå. En rekke land har som Norge en spesielt streng form inntektsprøving der i prinsippet alle inntekter til de voksne husholdsmedlemmer motregnes krone-for-krone. Andre land som Finland, Nederland og Storbritannia opererer med friinntekter og en mer gradert avkortning av ytelsen mot andre inntekter.

Selv om det i de fleste tilfeller (bortsett fra Storbritannia) er kommunene som administrerer ordningen, gjelder det i seks av øvrige landene bindende nasjonale standarder for utmåling av sosialhjelp. Island er det eneste landet sammen med Norge der det bare gjelder veiledende statlige satser for utmåling av sosialhjelp. Sverige er det landet der sosialhjelpssystemet ligner mest på det norske, med en todeling av ytelsen i stønad til livsopphold og refusjon av boutgifter, svært streng (bred) økonomisk behovsprøving som i prinsippet kan favne ulike former for formuesobjekter samt en sterk vekt på individuell skjønnsutøvelse.

Det er vanskelig å sammenligne nivåene på sosialhjelpsytelsene på tvers av land. I Sverige, Norge og Tyskland er ytelsen skilt i to hoveddeler: stønad til livsopphold og en full kompensasjon for rimelige boutgifter inkludert strøm og varme. I de øvrige landene er sosialhjelpen mer enhetlig slik at mottakerne forventes å dekke også utgifter til bolig innen rammene av en generell sosialhjelpsstandard. Et annet forhold som vanskeliggjør sammenligningen er at man i noen land (som i de fleste norske kommuner, i tråd med de veiledende statlige retningslinjene) motregner barnetrygd i sosialhjelpssatsene slik at satsene gjelder «inklusive» barnetrygd, mens man i andre land lar barnetrygd komme i tillegg. Det siste gjelder blant annet i Tyskland. Alle landene vi har undersøkt her – bortsett fra Storbritannia – har tilnærmet universelle barnetrygdordninger som med hensyn til nivå ligger i overkant av den norske ordningen – særlig om man tar hensyn til forskjeller i leveomkostninger og generelt velstandsnivå blant lønnstakerne.

Med forbehold for disse vanskelighetene er det mulig å slå fast at det norske sosialhjelpssystemet ikke skiller seg ut som spesielt sjenerøst, mens derimot de generelle sosialhjelpssatsene er spesielt sjenerøse i Island og Danmark. I Danmark har imidlertid retten til å motta vanlig sosialhjelp blitt innskrenket de siste årene slik at nyankomne innvandrere og unge under 30 år mottar egne – vesentlig lavere – ytelser. I tillegg er det innført et slags opptjeningsprinsipp for å motta fulle sosialhjelpsytelser som ikke finnes i noen av de øvrige landene.

I samtlige land har det det siste tiåret vært gjort bestrebelser på å aktivere ulike kategorier av sosialhjelpsmottakere og å stille vilkår som følges opp med sanksjoner. Dette faller

---

¹⁰ I Norge er kompensasjonsraten i arbeidsavklaringspenger og uføretrygd den samme (66 prosent), men barnetilleggene og minsteytelsen er høyere for uførepensjonister.

utenfor rammene av det aktuelle notatet, men vi skal komme tilbake til dette i neste fase av prosjektet.

Forskjeller og likheter på systemnivå

Ingen av de syv landene vi har undersøkt her kan sies samlet sett å ha et klart mer sjenerøst og lett tilgjengelig inntektssikringssystem for befolkningen i yrkesaktiv alder enn Norge. Alle de syv landene – med forbehold for Island – har i høyere grad enn Norge gjennomført betydelige innstramminger i tilgjengeligheten og sjenerøsiteten i ulike deler av sine trygdesystemer over de siste to tiårene.

Likevel er det primært med hensyn til de helserelevante ytelsene at Norge inntar en klar lederrolle, med en videreføring av den klassiske nordiske kombinasjonen av høy universell minstesikring og sjenerøs standardsikring for personer med opptjening. Den norske arbeidsledighetstrygden er ikke og har aldri vært spesielt sjenerøs i en internasjonal sammenligning, men betydelig innstramminger i blant andre Sverige (særlig vedrørende ytelsesnivået) og Danmark (særlig vedrørende varigheten) har likevel brakt Norge nærmere den internasjonale toppen. Den norske sosialhjelpen er heller ikke spesielt sjenerøs når man ser på de veiledende satsene for stønad til livsopphold, og ordningen har et sterkere residualt og mindre rettighetsorientert preg enn ordningene i andre land. Et sentralt særtrekk ved det norske systemet er derfor forskjellene i sjenerøsitet og tilgjengelighet mellom de helserelevante og de ikke-helserelevante delene av inntektssikringssystemet for befolkningen i yrkesaktiv alder.

En relativt høy grad av sjenerøsitet og tilgjengelighet i trygdeytelsene er ensbetydende med at de økonomiske insentivene til å gå fra lønnsarbeid til trygd er relativt sterke for den enkelte arbeidstaker. Bruk av inntektsgradering som utmålingsprinsipp og krav til forutgående opptjening kan i noen grad trekke i motsatt retning ved å gjøre det mer lønnsomt å være i arbeidsmarkedet og å øke lønnsgrunnlaget for beregning av trygderettighetene (Pedersen, Finseraas og Schøne 2015). På denne dimensjonen skiller Storbritannia og delvis Danmark seg ut med en relativt begrenset bruk av inntektsgradering (for Danmarks vedkommende ikke minst ved bruken av svært lave opptjeningstak), mens inntektsgraderingsprinsippet står relativt sterkest i Tyskland mens Norge, Sverige og Finland ligger mer midt på treet ved å kombinere inntektsgradering med høye minsteytelser ¹¹

Både når det gjelder systemenes oppbygging og sjenerøsitet er det Storbritannia som klarest skiller seg ut blant de landene vi har undersøkt. Med den gradvise innføringen av Universal Credit som i realiteten er en slags garantert minsteinntekt med strenge aktivitetskrav, vil dette særpreget forsterkes. I stedet for en rekke kategoriske individorienterte trygdeordninger slik vi kjenner det fra andre land, er inntektssikringen i Storbritannia mer konsekvent konsentrert om ordninger der lav husholdningsinntekt er det sentrale tildelingskriterium. En av konsekvensene er at trygdesystemet i Storbritannia i større grad

---

¹¹ For Norges del er det bare de helserelevante ytelsene som kombinerer inntektsgradert standardsikring med minstesikring, mens arbeidsledighetstrygden er konsekvent inntektsgradert. Det siste gjelder i og for seg også for sykepengen, men etter innføringen av AAP har det blitt mulig å motta minsteytelser fra og med det tidspunktet en eventuell helsemessig funksjonsnedsettelse er påvist.

kan gi negative insentiver til arbeid for partnerne til de personene som av helsemessige eller andre årsaker sliter med tilknytningen til arbeidsmarkedet.

Et annet land som skiller seg klart ut med hensyn til systemtrekk er Nederland, takket være den relativt konsekvente innføringen av prinsippet om det er den individuelle arbeidsgiveren som skal finansiere sine ansattes uttak av sykepenger og (delvis) uføretrygd. Mens Nederland er det landet som i størst grad har valgt å ansvarliggjøre arbeidsgiveren for ansattes uttak av helserelaterte trygder, er Norge på den andre siden det landet – sammen med Finland - som har gjort det i minst grad, takket være den offentlige sykelønnsordningen som etter en kortere arbeidsgiverperiode gir full kompensasjon for utbetalt sykelønn/sykepenger opp til inntektstaket på 6 G. Når de andre landene opererer med en lavere kompensasjonsrate i den offentlige sykepengeordningen, så er den typiske konsekvensen at arbeidsgiverne overtar ansvaret for å dekke opp lønnstakerne slik at de uansett får nesten full eller full sykelønn i en kortere eller lengere periode, og dette gir insentiver på arbeidsgivers hånd til å unngå sykefravær blant sine ansatte – enten ved sin ansettelsespolitikk eller ved forebygging og tilrettelegging.

Endelig kan man peke på at Danmark står i en særstilling ved at hele systemet for inntektssikring – bortsett fra arbeidsledighetsforsikringen – administreres av kommunene og at kommunenes praktisering av den statlige lovgivningen på trygdeområdet er underlagt en form for økonomisk insentivstyring. De statlige refusjonssatser for ulike ordninger har i mange år vært differensiert med henblikk på å tilskynde kommunene til å velge aktive fremfor passive stønadsformer, mens systemet i 2016 ble lagt om slik at refusjonssatsene i stedet er differensiert etter varigheten på det enkelte stønadsforløpet. De danske kommunene får også med dette nye systemet en sterk økonomisk tilskyndelse til å begrense tildelingen av varige stønader som uføretrygd (*førtidspension*). Dette må sees i sammenheng med at det som hovedregel er opp til kommunen å bestemme når det skal settes i gang en prosess frem mot tilståelse av uføretrygd.

Drøfting av data om utviklingen i bruksrater

Datakilder og metodeproblemer

Vi har i Norge gode muligheter for å kartlegge nivå og trender i bruken av inntektssikringsordninger blant befolkningen i yrkesaktiv alder ved hjelp av data hentet fra offentlige registre. NAV har i mange år rutinemessig produsert statistikk om utviklingen i bruken av enkeltordninger, og det har i de senere årene blitt gjort systematiske forsøk på å beskrive utviklingen i den samlede bruken av offentlig inntektssikring blant befolkningen i yrkesaktiv alder basert på de tilgjengelige registerdata.

Å beskrive nivå og trender i bruken av trygdeordninger reiser en rekke definatoriske utfordringer. For det første må man håndtere det faktum at ytelsen i noen tilfeller bare mottas for en kortere periode i løpet av året. Skal man da telle hvor mange personer som i løpet av et år mottar en ytelse i en kortere eller lengere periode eller skal man se på antallet mottakere ved en bestemt dato eller i gjennomsnitt over året? Begge deler kan være av interesse, avhengig av hva som er den bakenforliggende problemstillingen – om det er individenes situasjon (et eventuelt «utenforskap») som står i fokus, eller om det snarere er utviklingen i arbeidsstyrken og størrelsen på sysselsettingen. En tredje mulighet som igjen stiller andre krav er at det er størrelsen på trygdeutgiftene og dermed de statsfinansielle konsekvensene av trygdeordningene som står i fokus. For det andre kan en del ytelser være gradert slik at de forutsettes kombinert med andre kilder til forsørgelse (arbeid eller familieforsørgelse). Spørsmålet er da om man ved tellingen skal ta hensyn til dette? Også her vil mye avhenge av det bakenforliggende formålet. For det tredje kan det være tilfeller hvor flere offentlige inntektssikringsytelser mottas samtidig – det vanligste eksemplet er at mottak av en kategorisk trygdeytelse kombineres med supplerende sosialhjelp. Dette gjør at man ikke uten videre kan summere antallet eller andelen mottakere av en rekke enkeltordninger for å komme frem til et tall for det samlede antallet/andelen mottakere av offentlig inntektssikring. Summen må eventuelt korrigeres for dobbelttelling.

Kvaliteten på registerdata om trygdeforbruk er gjerne svært høy, i Norge i hvert fall, men det kan mangle registerdata eller bare være registerdata av lav kvalitet for forbruket av lovpålagte ordninger som finansieres direkte av arbeidsgiver. Tidligere hadde manglet vi for eksempel registerdata på sykefravær innen arbeidsgiverperioden og fortsatt vil antakelig kvaliteten på de foreliggende data om egenmeldt fravær være beheftet med svakheter.

Typisk vil man gjerne være mer interessert i å beskrive nivå og utvikling i andelene som mottar trygde fremfor de absolutte tallene som jo også påvirkes av endringer i den befolkningen som er «under risiko» for å motta trygd. Det reiser til slutt spørsmålet om hva som skal inngå i nevneren når andelene skal regnes ut. Er det de (forsikrede) yrkesaktive lønnstakerne eller hele befolkningen i yrkesaktiv alder? Igjen vil valget avhenge av formålet samtidig som det uansett er det viktig å være konsistent i målingen over tid eller på tvers av ordninger.

Både ved sammenligninger over tid i det enkelte landet og ikke minst ved sammenligninger mellom land, vil tendenser til substitusjon/komplementaritet mellom ordninger være et

stort potensielt problem. Problemet oppstår først og fremst når man sammenligner bruken av enkeltordninger. Innstramminger i vilkårene for en bestemt ordning kan ha de forventede effektene i retning av redusert bruk av den aktuelle ordningen, men samtidig kan det tenkes at bruken av andre mer eller mindre nære substitutter øker tilsvarende slik at det ikke gjenstår noen effekt på det samlede bruken av trygdeytelser. Ved internasjonale sammenligninger er det et spesielt akutt problem fordi det ikke alltid uten videre er gitt hvilke spesifikke ordninger som skal inngå i en relevant sammenligning med utviklingen i bruken av spesifikke norske ordninger, som den norske sykelønnsordningen, for eksempel. I noen land er sykepengeperioden enten lengere eller kortere enn i Norge og det har betydning for antallet mottakere uten at det trenger å bety så mye i praksis hvis de fleste mer eller mindre automatisk kvalifiserer for en annen stønad ved sykepengeperiodens opphør. Problemet med substitusjon og avgrensninger av enkeltordninger blir mindre når perspektivet utvides til å omfatte alle trygdeordninger for befolkningen i yrkesaktiv alder slik at eventuelle avgrensingsproblemer og tendenser til å flytte mottakere fra en trygdeytelse til en annen mister sin betydning eller fanges opp i det mer totale bildet av det samlede trygdeforbruket.

Det siste store spørsmålet knytter seg til avgrensningen av hvilke ordninger som skal inkluderes og i tilknytning til det, hvilken aldersmessig avgrensning som skal benyttes. Grenseoppgangen mot alderspensjon for de eldre og mot utdanningsstøtte for de unge er en vanskelig utfordring. I mange land finnes det ordninger som i større eller mindre grad spiller en rolle som kan benyttes for tidlig avgang fra arbeidslivet før den offisielle pensjonsalderen i det nasjonale pensjonssystemet setter inn og større fleksibilitet i de nasjonale pensjonssystemene gjør det stadig vanskeligere å trekke et skarpt skille mellom den alderen en forventes å være yrkesaktiv og pensjonsalderen der alle forventes å motta alderspensjon.

I tillegg til offentlige registerdata hentet fra NAV og kommunene kan survey-data og inntektsstatikken brukes som kilder for å studere nivå og trender i forbruket av trygdeytelser. Et eksempel på det første er arbeidskraftsundersøkelsene som særlig tidligere var en hyppig brukt kilde til å beskrive utviklingen i sykefraværet og dermed uttaket av sykepenger i Norge og som kan være en relevant kilde for studier av variasjon i sykefraværet mellom land. Inntektsstatikken er en annen alternativ kilde fordi rapporteringen av inntekt til skattemyndighetene gjerne skiller mellom trygdeinntekt og andre inntektskilder også i noen grad mellom ulike typer av trygdeinntekt.

Siden vi i Norge har tilgang på såpass gode data basert på registrene over utbetalinger vil gjerne disse være den foretrukne kilden til kunnskap om utviklingen i trygdeforbruket i Norge. I forbindelse med internasjonale sammenligninger vil imidlertid de andre to hovedkildene – survey-data og inntektsstatistikk – få større aktualitet.

[Foreliggende kunnskap om utviklingen i Norge](#)

Det har som sagt de siste årene vært gjort flere gode forsøk på å gi mer samlet beskrivelse av utviklingen i bruken av offentlig inntektssikring blant befolkningen i yrkesaktiv alder i Norge – blant annet Kann og Årethun (2007), Furuberg og Thune (2010), Terum og Hatland (2014) og den foreløpig nyeste og mest omfattende: Kann og Sutterud (2017). I både Terum og Hatland (2014) og Kann og Sutterud (2017) er ambisjonen å dokumentere utviklingen i det

samlede forbruket av offentlig inntektssikring blant befolkningen i yrkesaktiv alder, samtidig som man er interessert i å undersøke om det har skjedd vesentlige endringer over tid i balansen mellom ordninger og da særlig knyttet forholdet mellom de helserelevante og de ikke-helserelevante (arbeidsmarkedsrelaterte) trygdeordningene.

I disse arbeidene har en prøvd systematisk å fjerne dobbelttelling, og de absolutte tallene for antallet mottakere er omregnet til andeler av befolkningen i yrkesaktiv alder. Felles for disse arbeidene er dessuten at man har valgt å se bort fra uttaket av AFP og fra tidlig uttak av alderspensjon fra folketrygden (etter 2011), samtidig som man likevel benytter hele befolkningen til og med fylte 66 år i nevneren ved beregningen av trygdemottakets andel av befolkningen i yrkesaktiv alder.

Studiene tegner et overordnet bilde av stabilitet over tid i det samlede forbruket av trygdeytelser blant befolkningen i yrkesaktiv alder på i overkant av 20 prosent. Kann og Sutterud (2017) viser at den samlede andelen mottakere toppet seg med 24 prosent både under den økonomiske krisen tidlig på 1990-tallet og under den mindre resesjonen i 2003-4. Det var også en mindre topp på i underkant av 22 prosent under finanskrisen i 2008-9, mens nivået senere har ligget mellom 20 og 21 prosent frem til og med 2017. Nedgangskonjunktoren i forbindelse med oljeprisfallet fra 2015-16 var bare ledsaget av en svak og kortvarig oppgang på mindre enn ett prosentpoeng.

Når det gjelder forholdet mellom helserelevante og ikke-helserelevante trygdeytelser så viser begge arbeidene at det skjedde en sterk forskyvning mot den første kategorien i løpet av 1990-tallet og første halvpart av 2000-tallet. I tiåret fra 1994 til 2004, der andelen mottakere av arbeidsledighetstrygd, overgangsstønad og sosialhjelp viste en sterkt fallende tendens som følge av bedre konjunkturer, økte samtidig andelen helårsmottakere av helserelevante ytelser fra i underkant av 14 prosent til i overkant av 18 prosent. I den følgende femårsperioden mellom 2004 og 2009 lå andelen mottakere av helserelevante ytelser stabilt på 18 prosent, mens andelen på helserelevante ytelser i de siste årene har vist en fallende tendens slik at den i dag ligger på i underkant av 17 prosent. 17 prosent helårsmottakere av helserelevante ytelser sammenlignet med 4 prosent helårsmottakere av ikke-helserelevante trygdeytelser er likevel uttrykk for en bemerkelsesverdig overvekt – sammenlignet for eksempel med situasjonen tidlig på 1990-tallet andelen var på henholdsvis 14 og 10 prosent. Det høye antallet mottakere av ikke-helserelevante ytelser tidlig 1990-tallet må selvfølgelig sees i sammenheng med konjunktursituasjonen og den for Norge relativt høye arbeidsledigheten.

[Foreliggende data for alle åtte nordeuropeiske land](#)

Ideelt sett ville det vært ønskelig å fremskaffe tilsvarende sammenlignbare registerbaserte data for utviklingen i trygdeforbruket i våre syv nordeuropeiske land. Det har ikke vist seg mulig. Bare for Danmark har vi funnet data om utviklingen i trygdeforbruket som med hensyn til metodikk, detaljeringsgrad og kvalitet ser ut til fullt ut å kunne matche studien til de aktuelle norske studiene som vi har omtalt i det foregående (se tabellen om bruksrater i avsnittet om Danmark i tabellvedlegget).

Når den (tilnærmet) ideelle løsningen ikke foreligger for andre enn Norge og Danmark, må vi i stedet bruke de mer imperfekte data som er tilgjengelige. Vi har valgt i denne omgang å ta utgangspunkt i en database som er utviklet av OECD med formål som tilsvarer det som ligger bak dette prosjektet: å få et bilde av forskjeller og likheter i nivå og trender på forbruket av trygdeytelser blant befolkningen i yrkesaktiv alder. Hovedkilden for den oversikten vi skal gi i det følgende er data hentet fra OECD sin «SOCR» database, supplert med data fra nasjonale kilder. OECD har samlet inn bruksdata for de sentrale inntektserstattende trygdeordninger for befolkningen i yrkesaktiv alder basert på nasjonal mottagerstatistikk for de mest sentrale inntektssikringsprogrammene. Perioden som er dekket av disse dataene løper fra 2007 – rett før den store finanskrisen satte inn – og frem til 2014, hvor landene hadde overvunnet de umiddelbare virkningene av resesjonen i kjølvannet av finanskrisen.

Vi har hentet tallene for antallet brukere fra SOCR-databasen og selv beregnet bruksrater ved hjelp av data på antallet personer mellom 15 og 64 år hentet fra SIED datasettet, som vi også bruker i den institusjonelle beskrivelsen i dette notatet. Vi konsentrerer oss om de største ordningene knyttet til arbeidsløshet, sosialhjelp, uførhet og sykepenger etter den samme oppdelingen som i den institusjonelle beskrivelsen, men i en litt annen rekkefølge. Vi starter med de to hovedtypene av trygdeytelser som ikke er relatert til helsesvikt før vi går over til å se på forbruket av helserelaterte trygder. Dataene vi presenterer i det følgende er ikke ideelle. Det er ingen garanti for at det ikke forekommer betydelig dobbelttelling og det vil ikke minst være stor variasjon i måten ordningene er klassifisert. Tallene kan derfor ikke brukes til å gi et sikkert og entydig bilde av variasjon i nivåene på bruksrater mellom land – verken for enkeltordninger eller det samlede forbruket -, men de gir imidlertid etter vår vurdering en god indikasjon på retningen i endringer innen det enkelte land.

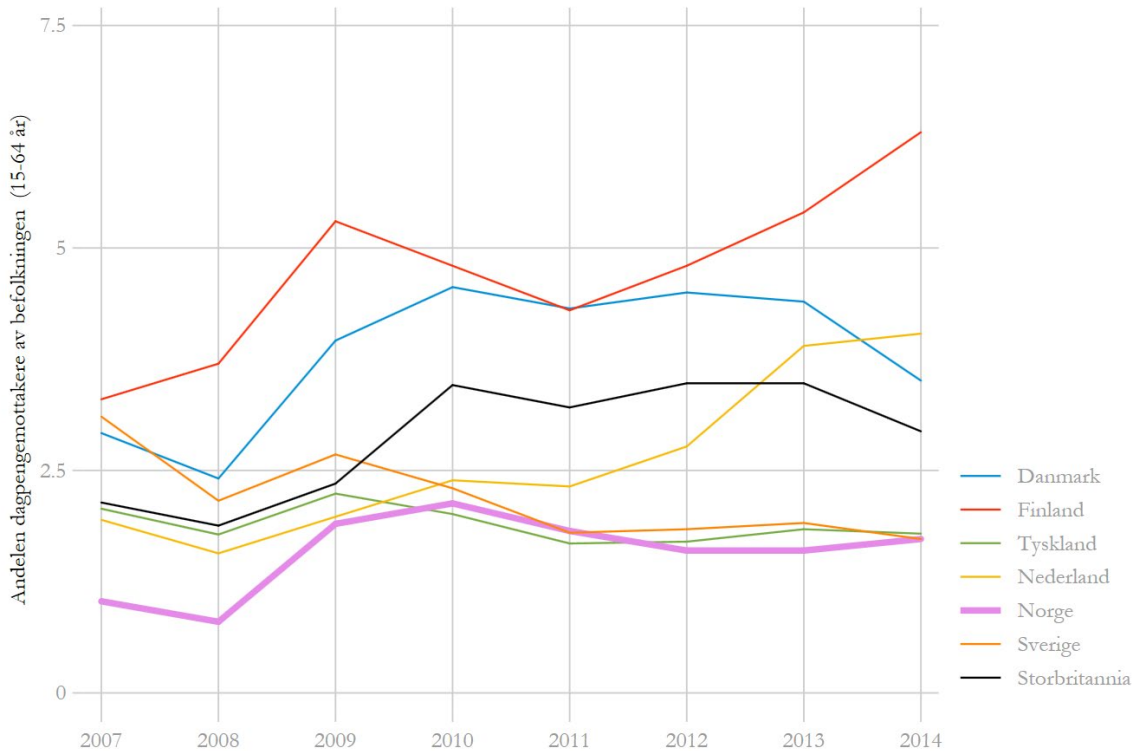
Arbeidsledighetstrygd og sosialhjelp

Figur 4 viser først utviklingen i mottaksratene for arbeidsløshetsdagpenger.¹² Som man kan se skjer det en kraftig økning i mottaksratene blant flere av landene i 2009 og 2010 som åpenbart er et direkte resultat av finanskrisen. I Sverige, Norge og Tyskland er imidlertid økningen beskjeden, og særlig for Norges del er hovedforklaringen at virkningene av finanskrisen var relativt beskjedne og forbigående. For Tysklands del skal man være oppmerksom på at mottakerne av den behovsprøvde arbeidshetsytelsen («Dagpenger II») ikke er tatt mer her men derimot inkludert figuren nedenfor som viser antallet mottakere av sosialhjelp i de respektive land. For Nederland og Finland ser vi derimot tendenser til fortsatt høye og økende nivåer på forbruket av arbeidsledighetstrygd, mens det i Danmark og Storbritannia har vært et fall fra i den siste delen av perioden.

---

¹² Se den vedlagte oversikten over hvilke enkelt-ordninger som er inkludert på de respektive feltene for hvert enkelt land.

Figur 4: Utviklingen i antallet mottakere av arbeidsløshetsdagpenger som andel av befolkningen i yrkesaktiv alder (15-64 år). 2007-2014

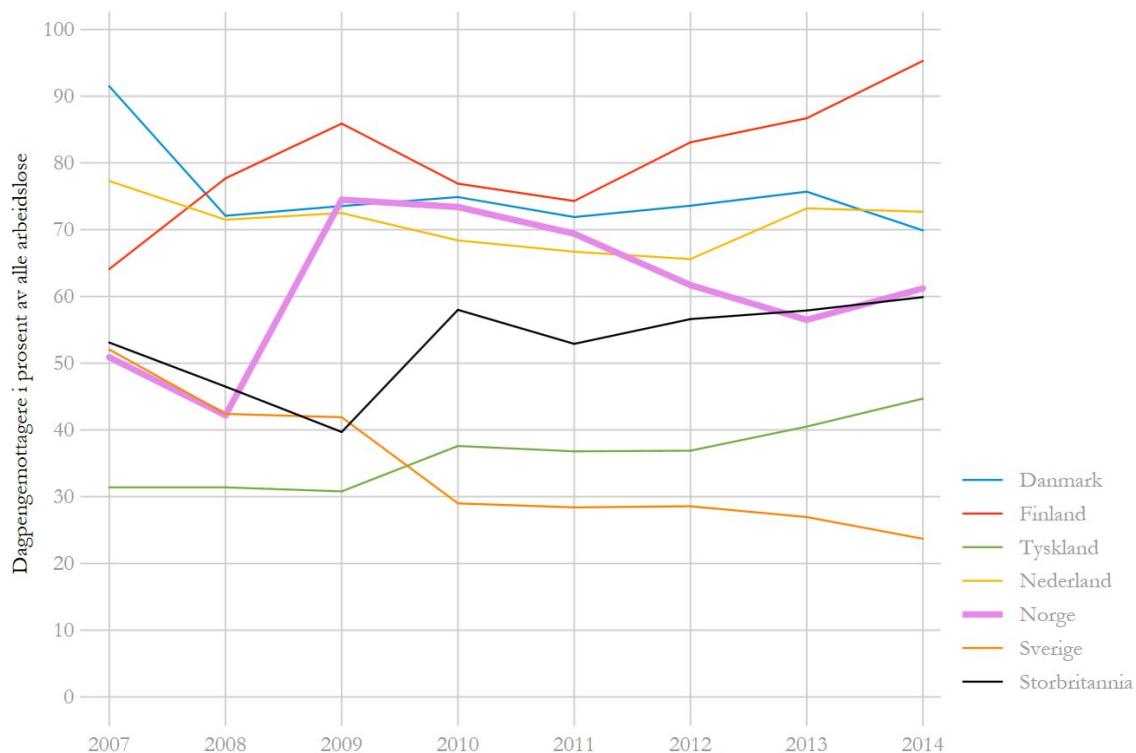

Siden forbruket av arbeidsledighetstrygd åpenbart er sterkt konjunkturfølsomt kan det være nyttig å supplere med å se på antallet mottakere i prosent av de registrert arbeidsløse. Resultatet er vist i Figur 5.

Som man kan se er det stor variasjon mellom landene i andelen av de arbeidsledige som mottar dagpenger. I Sverige har det for eksempel vært en bemerkelsesverdig nedgang i «take-up»-raten for dagpenger blant de arbeidsledige i perioden mellom 2007 og 2014. Til sammenligning er «take-up»-raten svært høy og stigende i Finland.

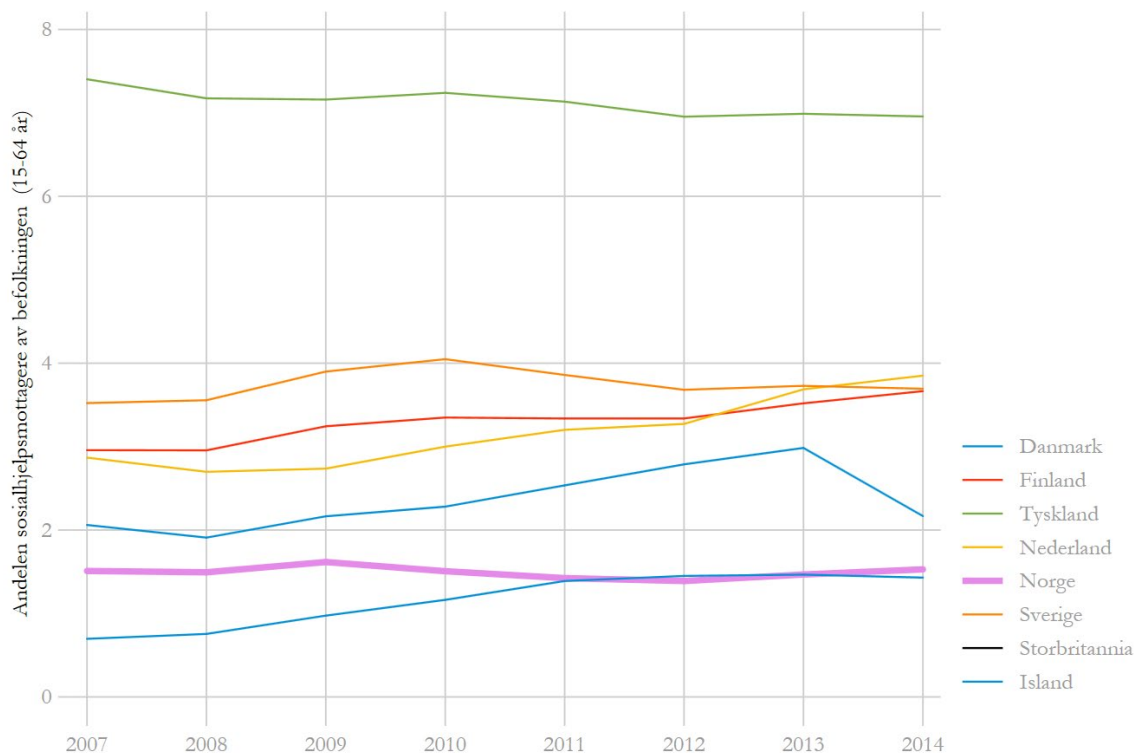
Disse mottaksratene må derfor sees i sammenheng med utviklingen i mottaksratene for sosialhjelp som gjerne er den mest relevante alternative offentlige forsørgeskilden til arbeidssøkere.

Figur 5: Utviklingen i antallet mottakere av arbeidsløshetsdagpenger som andel av de arbeidsløse (OECDs definisjon). 2007-2014.

Utviklingen i mottaksratene for sosialhjelp er vist i figur 6. Her skiller Tyskland seg klart ut. Selv om dette må sees i sammenheng med det som kan sies å være en feilklassifisering av den behovsprøvde minstesikringen, så tegnes de likevel et bilde av et relativt høyt forbruk av ikke-helserelaterte inntektssikringsordninger. Norge og Island skiller seg ut på den andre siden med et relativt lavt forbruk av sosialhjelp. Sosialhjelpsforbruket i Sverige er derimot overraskende lavt sett i relasjon til det lave og fallende forbruket av arbeidsledighetstrygd i denne perioden. Forbruket av aktivitetsstøtte har imidlertid økt i betydelig grad i denne perioden.

Figur 6: Utviklingen i antallet mottakere av sosialhjelp som andel av befolkningen 15-64 år. 2007-2014.¹³

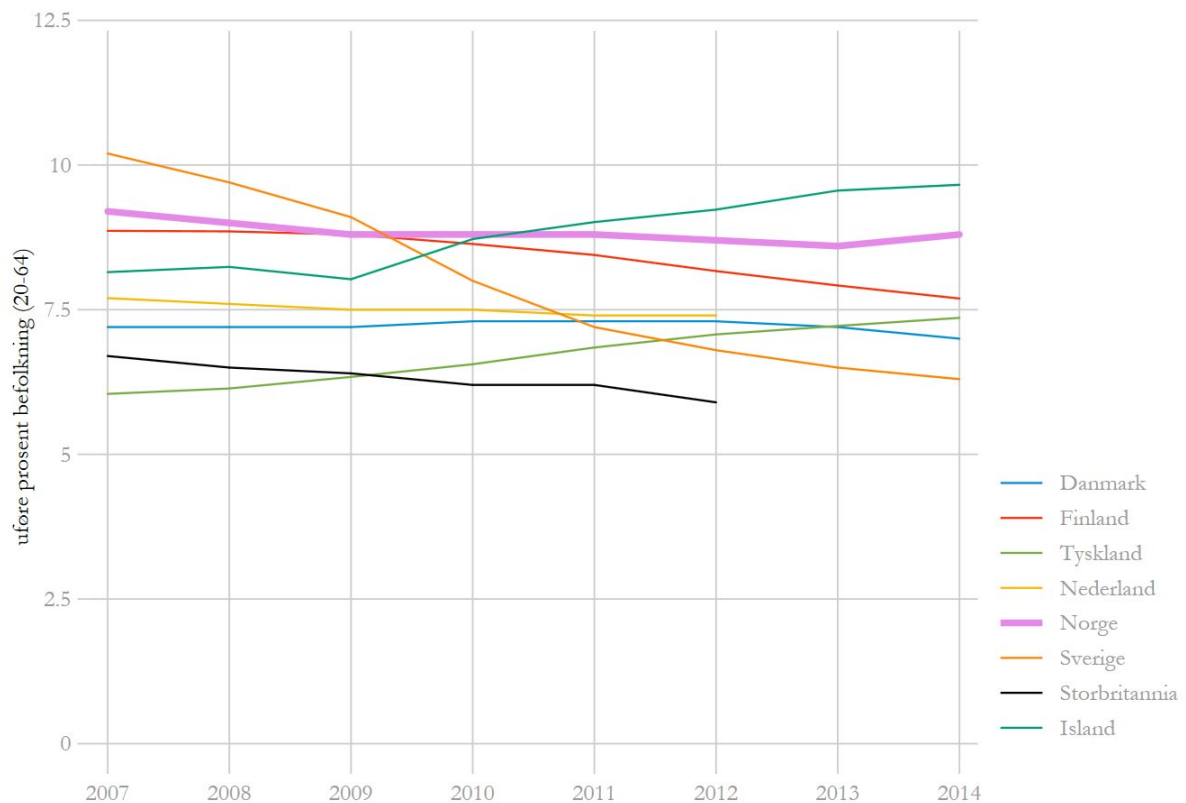
Uføretrygd og sykelønn/sykepenger

Når vi derimot går over til å se på nivå og utvikling i bruken av helse relaterte trygdeytelser ligger Norge som forventet nærmere toppen.

Figur 7 viser antallet mottakere av uføretrygd i prosent av befolkningen i yrkesaktiv alder. Island og Norge viser de klart høyeste andelen og andelen i Norge hadde vært den klart høyeste hvis mottakerne av Arbeidsavklaringspengene hadde vært regnet med. For Islands del er det snakk om en klart stigende tendens, mens andelen - som kjent - er stabil eller svakt fallende i Norge. Blant flere av de andre landene er det imidlertid snakk om et betydelig fall i uføreratene i denne perioden. Det gjelder spesielt for Sverige der fallet må sies å være svært stort fra et nivå godt over 10 prosent i 2007 til i overkant av 6 prosent i 2014.

¹³ Storbritannia er ikke tatt med på grunn av problemer med å avgrense sosialhjelp fra andre deler av inntektssikringssystemet.

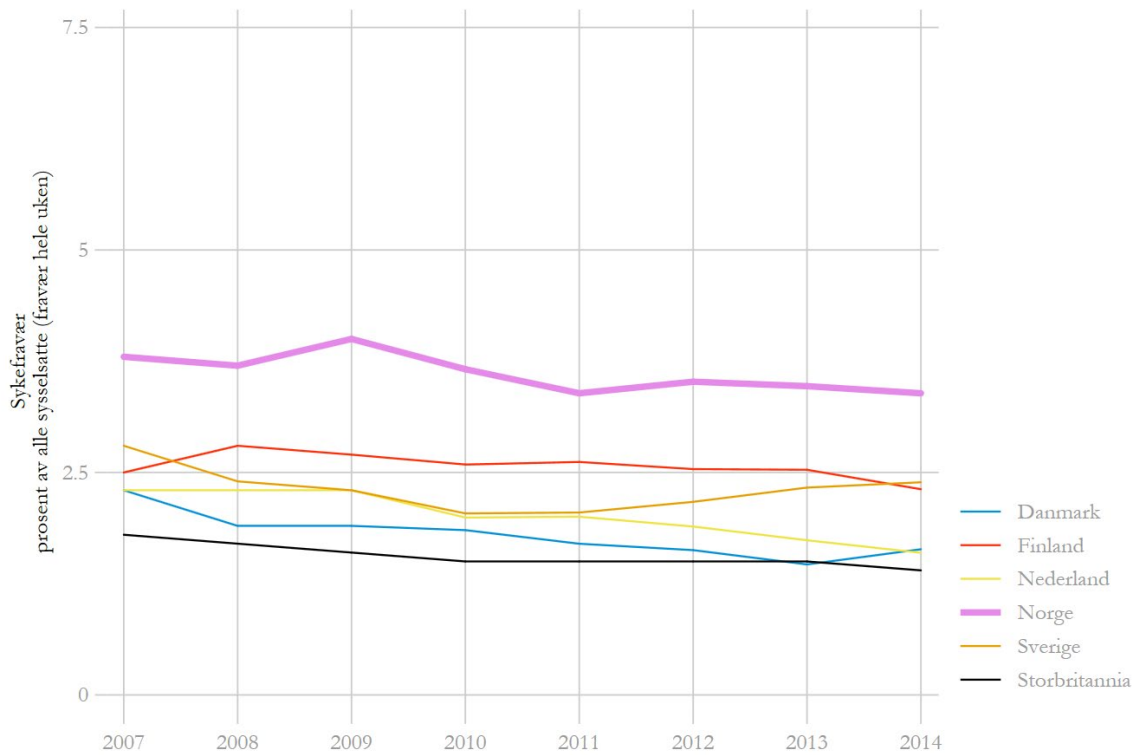
Figur 7. Utviklingen i antallet mottakere av uføretrygd som andel av befolkningen 15-64 år. 2007-2014.

Til slutt skal vi se på forbruket av sykelønn/sykepenger. Forbruket av sykepenger er her målt ved andelen av de sysselsatte som på et gitt tidspunkt rapporterer at de er sykemeldt i en uke eller mer. Målet lar seg ikke sammenligne med målene vi har brukt på forbruket av de øvrige inntektssikringsordninger, men sammenligningen på tvers av land og over tid skal være fullt ut valid (se for øvrig Proba 2014).

Som man kan se av figur 8 har Norge det klart høyeste nivået på sykefravær og dermed uttaket av sykelønn/sykepenger blant de sysselsatte, selv om det over tid har vært en viss fallende tendens.

Figur 8. Andel sysselsatte som rapporterer å være sykemeldt i en referanseuke. *

Kilde: OECD SOCR.

* Vi har valgt å droppe Tyskland her fordi OECD-dataene viser uplausibelt høye verdier for Tyskland

Avsluttende bemerkninger

Det er liten tvil om at det samlede forbruket av helserelevante ytelser (uføretrygd, arbeidsavklaringspenger og sykelønn) er høyere i Norge enn i de øvrige syv landene. Derimot skiller Norge seg ikke nevneverdig ut med hensyn til det samlede mottak av arbeidsmarkedsrelaterte trygdeordninger og generell minstesikring – om noe er det i retning av et lavere mottak både for arbeidsledighetstrygd og for sosialhjelp.

Når det gjelder endringer over tid er det for flere av landene snakk om klare og nok så entydige tendenser i retning av redusert bruk. Det gjelder kanskje aller mest for Sverige der tendensen til fallende bruksrater gjør seg gjeldende både for helserelevante og ikke helserelevante ordninger. I Finland og Nederland fremstår derimot bildet noe mer sammensatt og om noe en generell tendens til økning som harmonerer med at begge landene har slitt med å få fart på økonomien i perioden etter finanskrisen. I Norge, Danmark og Island er bildet mer preget av stabilitet men da på nok så ulike nivåer av forbruket av særlig de helserelevante trygdeytelsene.

Det er opplagt at en del av endringene over tid og variasjonen mellom land i bruken av trygdeytelser har sammenheng med de økonomiske konjunktorene. I den neste delen av prosjektet skal vi prøve å nærme oss spørsmål om og i hvilken grad variasjon i innretningen på ordningene - deres generøsitet og bruken av aktiveringstiltak – spiller en selvstendig rolle. I dette arbeidet vil vi gå over til å bruke en ny kilde til beskrivelser av variasjon mellom land og over tid i bruken av trygdeytelser:¹⁴ Inntektsstatistikk hentet fra EU-SILC.

Inntektsstatistikken har store fordeler sammenlignet med andre datakilder at den kan gi gode, sammenlignbare beskrivelser av den samlede bruken av inntektssikringsordninger blant befolkningen i yrkesaktiv alder, der en blant annet får bedre kontroll med nevneren ved utregning av bruksrater. Svakheten er at det ikke er mulig å foreta en like detaljert oppdeling i enkeltordninger som en register-basert tilnærming åpner for. Særlig kan det være vanskelig å få data om mottaket av sykepenger blant lønnstakere som fortsatt er i jobb, siden sykelønn utbetalt fra arbeidsgiver gjerne i skattestatistikken er kategorisert sammen med lønn. Vi anser likevel dette for å være et begrenset problem, så lenge det overordnede fokus er på deltakelsen i arbeidsmarkedet og utviklingen i sysselsettingen.

---

¹⁴ Vi kommer også i dette arbeidet til å se på andre utfall som sysselsetting og utbredelsen av inntektsfattigdom.

Referanser

Agnarsson S. 2010. Labour market development and policy in Iceland. European Employment Observatory 2010.

BMAS (Bundesministerium für Arbeit und Soziales) (2017c), Lebenslagen in Deutschland. Der fünfte Armuts- und Reichtumsbericht der Bundesregierung. Bonn.

Bäckman, O. & Nelson, K. (2017), 'The Egalitarian Paradise?', in P. Nedergaard and A. Wivel (red.), *Handbook on Scandinavian Politics*. London: Routledge

Clasen, J. (2017) Income Security During Sickness Absence. What Do British Middle-classes Do?. *Social Policy & Administration*, 51: 1101–1118. doi: 10.1111/spol.12218.

Clasen, J. and Goerne, A. (2011), 'Exit Bismarck, enter dualism? Assessing contemporary German labour market policy', *Journal of Social Policy*, 40: 4, 795–810.

Eichhorst, W. and Hassel, An. 2015. Are There Austerity-Related Policy Changes in Germany? IZA Discussion Paper Series Sept. 2015.

Esping-Andersen, G. (1990). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge: Polity Press

Furuberg og Thune (2010) 650 000 tapte årsverk i 2009. *Arbeid og velferd* 3/2010:13-16.

Griggs, J., Hammond, A. & Walker, R. (2014), Activation for all. Welfare reform in the United Kingdom, 1995–2009. I Lødemel, I. and Moreira, A. (red.) *Activation or Workfare? Governance and the Neo-Liberal Convergence*. Oxford. Oxford University Press

Kann og Årethun (2007) 580 000 tapte årsverk. *Arbeid og velferd* 4/2007: 19-21.

Grødem, A.S. (2014), «Innvandring og sysselsetting: Island», i Djuve, A.B. og Grødem, A.S. (2014) (red.), *Innvandring og arbeidsmarkedsintegrering i Norden*. Oslo: Fafo, rapport nr. 2014:27.

Järvi, L. & Kuivalainen, S. (2013), Equally to all? The significance of collectively negotiated sickness benefits in cross-Nordic social policy analysis. *European Journal of Social Security* 15 (4): 341–357.

Kalina, Thorsten; Weinkopf, Claudia (2017), *Niedriglohnbeschäftigung 2015: Bislang kein Rückgang im Zuge der Mindestlohnneinführung*, IAQ-Report 6/2017, Duisburg.

Kangas, O. & Kalliomaa-Puha, L. (2015), *ESPN Thematic Report on minimum income schemes. Finland 2015*. Tilgjengelig på: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1135&intPageId=3589>

Kangas, O. & Kalliomaa-Puha, L., (2017), *Finnish government cuts unemployment benefits*. ESPN Flash report 2017/29. Tilgjengelig på: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1135&intPageId=3589>

Kangas og Kalliomaa-Puha (2018), *Finland: The government's social and healthcare reform is facing problems*. ESPN Flash Report 2018/2. Tilgjengelig på: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1135&intPageId=3589>

Kann og Sutterud (2017) Stadig færre på trygd? *Arbeid og velferd* 3/2017: 41-58.

Kongshøj Madsen, P. (2004) The Danish model of 'flexicurity': experiences and lessons. *Transfer* 10(2).

McKnight, A. (2015), *The Coalition's Record on Employment: Policy, Spending and Outcomes 2010-2015*. London School of Economics, Working paper 15. Tilgjengelig på <http://sticerd.lse.ac.uk/dps/case/spcc/WP15.pdf>

Olafsson, S. (2017a), ESPN Thematic Report on Progress in the implementation of the 2013 EU Recommendation on "Investing in children: Breaking the cycle of disadvantage" Iceland 2017. Tilgjengelig på: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1135&intPagelId=3589>

Olafsson, S. (2017b), Iceland: Efforts to increase supply of family housing. ESPN Flash Report 2017/59. Tilgjengelig på <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1135&langId=en>

Olafsson, Daly, Kangas and Palme eds. (2019) *is Welfare and the great Recession: A Comparative Study*. Oxford: OUP.

Pedersen, A. W. & Finseraas, H. (2013). *Den nye gulroten i arbeidslinja? Arbeidsbetingede stønader - en kunnskapsoppsummering*. Rapport - Institutt for samfunnsforskning. 2013:002

Pedersen AW Finseraas H og Schøne P (2015) Økonomiske incentiver i trygdesystemet, I: Ann-Helén Bay; Anniken Hagelund & Aksel Hatland (red.), *For mange på trygd? : Velferdspolitiske spenninger*. Cappelen Damm Akademisk.

Proba (2014) Internasjonal sammeligning av sykefravær. Rapport 2014 – 05. Oslo: Proba samfunnsanalyse.

Scheuer, Steen og Kristian Rune Hansen (2011) «Funktionærloven – en lønmodtagerlov for de fleste?» *Samfunnsøkonomen* nr. 2/2011.

Schön, P. & Johansson. L. (2016). *ESPN Thematic Report on work-life balance measures for persons of working age with dependent relatives. Sweden, 2016*. Tilgjengelig på: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1135&intPagelId=3589>

Spies H. and van de Vrie N. 2014. From Legitimacy to Effectiveness: Developments in Activation in the Netherlands. In Lødemel, I. and Moreira, A. (Eds.) *Activation or Workfare? Governance and the Neo-Liberal Convergence*. Oxford: Oxford University Press

Statistisches Bundesamt (2017i), Anteil atypischer Beschäftigung unverändert bei 21%, Pressemitteilung vom 16.8.2017, Wiesbaden.

Terum, LI og Hatland, A (2014) Sysselsetting og trygd under arbeidslinja. *Søkelys på arbeidslivet*. 31(1-2): 3-22.

Thorsdottir, T.K. (2014), Iceland. From feminist governance to gender-blind austerity? *Gender, Sexuality & Feminism* 1(2): 24-41

Visser, J. og Hemerijk, A. 1997: 'A Dutch miracle': job growth, welfare reform and corporatism in the Netherlands. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Tabellvedlegg Inntektssikringsordninger

Sverige

Arbeidsløshet

Ordning	Personkrets	Tildelingskriterier	Ventetid	Varighet	Nivå/behovsprøving/barnetillegg	Aktivitetskrav/sanksjoner	Gradering	Mulighet for utdanning
<p>Allmän grundförsäkring</p> <p>Skattepliktig trygd. Grunnsikring for arbeidstakere som ikke kvalifiserer for inntektsgradert a-trygd.</p> <p>Mottagere 5699 (2017, desember)</p> <p>Kan kombineres med sluttvederlagsordningene AGB eller AGE, men avkortes mot syketrygd, uførepensjon og studielån.</p>	<p>Alle arbeidstagere og selvstendig næringsdrivende som er registrert som arbeidssøkende, ikke medlem i arbeidskasse og over 20 år.</p>	<p>Må ha jobbet minst 80 timer per måned de siste 6 månedene</p> <p>Registrert som jobbsøker og aktivt søker ny jobb</p> <p>Utforme individuell aktivitetsplan</p>	<p>6 dager</p> <p>45 dager hvis frivillig arbeidsløshet</p>	<p>300 dager</p> <p>450 dager for mottakere som forsørger barn under 18 år</p>	<p>365 SEK per dag . Tilsvarende om lag NOK 107 000 per år.</p> <p>Ikke behovsprøvd</p> <p>Ingen barnetillegg</p>	<p>Aktivitetskrav: være aktivt jobbsøkende og delta på arbeidsmarkedsprogrammer der dette blir tilbudt.</p> <p>Sanksjoner inkluderer advarsel, tap av utbetalingsdager (fra 1 til 145 dager), bøter og evt. fengselsstraff (se detaljer i teksten)</p>	<p>Deltidsarbeidsløs: Definert som en person som har ufrivillig gått ned i arbeidstimer sammenlignet med tidligere jobb.</p> <p>Stønaden reduseres proporsjonalt med antall dager jobbet</p> <p>Støtte ved deltidsarbeidsløshet kan maks utbetales i 60 uker</p>	<p>Ja, kan kombineres med studier (se nedenfor).</p> <p>Deltids-studier opp til 20 uker</p> <p>Fulltids-studier opp til 15 dager</p>

Ordning	Personkrets	Tildelingskriterier	Ventetid	Varighet	Nivå/behovsprøving/barne-tillegg	Aktivitetskrav/sanksjoner	Gradering	Mulighet for utdanning
<p>Inkomstbortfallsforsikring.</p> <p>Inntektsgradert frivillig forsikring i en «a-kasse». Statlig subsidiert forsikring</p> <p>Kan kombineres med sluttvederlagsordningene AGB eller AGE men avkortes mot syketrygd, uførepensjon og studielån.</p> <p>Mottagere 81 054 (eksl. deltakere på tiltak som mottar aktivitetsstød (2017))</p> <p>3 614 605 Medlemmer i aktuelle kasser¹⁵</p>	<p>Alle arbeidstgere og selvstendignæringsdrivende som er registrert som arbeidssøkende</p>	<p>Må ha jobbet minst 80 timer per måned de siste 6 månedene</p> <p>Må ha vært medlem i en a-kasse sammenhengende i 12 måneder</p> <p>Utforme individuell aktivitetsplan</p>	<p>6 dager</p> <p>45 hvis frivillig arbeidsløshet</p>	<p>300 dager</p> <p>450 dager for husholdninger med barn under 18 år</p> <p>Mottakere som deltar i arbeidsmarkedsprogram kan fortsette å motta stønad utover maksperioden. Stønnen som utbetales til programdeltakere kalles aktivitetsstød. Kompensasjonsgraden reduseres i så fall til 65%.</p>	<p>80% av tidligere inntekt for 200 dager, 70% for resterende 100 dager. maks.</p> <p>Maksutbetaling er 25 025 SEK per måned og 910 per dag til 100 dager, deretter 760 SEK per dag.</p> <p>Ikke behovsprøvd</p> <p>Ingen barnetillegg</p>	<p>Aktivitetskrav: være aktivt jobbsøkende og delta på arbeidsmarkedsprogrammer der dette blir tilbudt.</p> <p>Sanksjoner er foreskrevet i tapt antall utbetalingsdager, se utdyping i tekst</p>	<p>Definert som en person som har ufrivillig gått ned i arbeidstimer sammenlignet med sin forrige jobb.</p> <p>Avkortning følger egen årskalender</p> <p>Deltidsarbeidsløshet kan maks utbetales i 60 uker</p>	<p>Ja, kan kombineres med studier på visse betingelser.</p> <p>Deltidsstudier opp til 20 uker</p> <p>Fulltidsstudier opp til 15 dager</p>

¹⁵ Medlemstall desember 2017. <http://www.iaf.se/Statistik/Statistikdatabasen/Arbetsloshetskassornas-medlemsantal1/>

Sykdom

Ordning	Personkrets	Tildelings-kriterier	Ventetid	Varighet	Nivå/behovs- prøving/barne- tillegg	Aktivitetskrav/san- ksjoner	Gradering	Mulighet for utdanning
<p>Sykepenger (Sjukpenning)</p> <p>Mottagere 605 718 (2017) Her beskrives reglene for arbeidstagere. For selvstendig næringsdrivende er det egne regler. Arbeidsgiverperiode på 14 dager, inkludert en karenstid,* for ansatte som fyller visse minimumskriterier. Inntektsgrunnlag = Sjukpenningsgrundande inkomst, SGI</p>	<p>Alle svenske arbeidstagere og selvstendig næringsdrivende med en viss minsteinntekt. Gjelder bare i begrenset grad til arbeidstagere over 65 og 70 år.</p>	<p>Ingen kvalifiseringsperiode, men må ha en forventet inntekt på 10 900 kroner per år (SGI).</p> <p>Legemelding etter 8 dager</p> <p>Mottagers arbeidsevne må være redusert med minst 20 %, men vurderingskriteriene endres under mottagerperioden. Se kolonnen med aktivitetskrav.</p> <p>Arbeidsledige som mottar trygd, aktivitetsmottakere og studerende bevarer sin SGI fra tidligere arbeidet</p>	1 dag	Ingen begrensning på varighet (siden 2016).	<p>80% av inntektsgrunnlag multiplisert med 0.97 (SGI*0.8*0.97) i inntil 365 dager, deretter 75% av SGI (SGI*0.75*0.97). Tak for inntektsgrunnlag ved 8*Prisbasbelopp.</p> <p>Erstatningsraten for en gjennomsnittsarbeider er 71 % for en som mottar full trygd i et år. Langtidssyke (etter 365 dager) 67 % for en som mottar full trygd i et år.</p> <p>Arbeidsledige mottar et redusert beløp. Hvis klassifisert som alvorlig syk får man 80 % hele perioden.</p>	<p>Vurderingskriteriene og aktivitetskrav endres over mottagerperioden. Nye krav etter 91 dager, 181 dager og 366 dager.</p> <p>Viktigste endringen skjer ved 181 dager. før dette har mottagerens arbeidsevne blitt vurdert opp mitt tidligere jobb, etter dette kan det bli avkrevd å vurdere arbeidsevne opp mott alle typer jobber. Dette kan utsettes hvis det vurderes som urimelig eller arbeidstageren vil returnere før 365 dager.</p>	<p>Sykepengene graderes etter arbeidsevnen slik: 25, 50 75 og 100 prosent.</p> <p>Kan utbetales sammen med arbeidsinntekt</p>	<p>Studenter som jobber ved siden av å studere kan få sykepenger.</p> <p>Det er fra 1 juli 2018 mulig å kombinere deltidsutbetaling med studier på fulltid.</p>

					Arbeidstakere som dekkes av kollektiv avtale kan få kompensert inntil 90% av SGI.			
--	--	--	--	--	---	--	--	--

* Karensdagen bortfaller for høyrisikogrupper. For å kvalifisere som høyrisikogruppe må man ha en forventet høy framtidig fraværssrate grunnet sykdom (mer enn 10 korte sykeperioder innenfor en 12 måneders periode). For å kvalifisere må man søke Försäkringskassan for godkjenning. Arbeidsgivere vil bli refundert for arbeidstakere innenfor denne gruppen.

** Taket for *Sjukpenninggrundande inkomst*, SGI, er 364 000, noe som betyr at en maks kan få utbetalt 291,200 i året (langtidssyke mottar maks 273 000 kroner i året).

Supplerende sykelønn knyttet til kollektive tariffavtaler.

Om lag 90 prosent av svenske arbeidstakere er dekket av kollektive tariffavtaler som i mange tilfeller gir rett til supplerende sykepenger. Den samlede kompensasjonsraten kan imidlertid ikke overstige 90 prosent av lønnsgrunnlaget. Profilen på de tariffestede ordningene varierer, avhengig av bransje, lønnsnivå (over eller under 8 basbelopp) og hvor man er i sykepengeforløpet. En inngående beskrivelse med kalkulerte erstatningsnivåer finnes i SOU 2015:21, avsnitt 8.6.

Uførhet

Ordning	Personkrets	Tildelingskriterier	Ventetid	Varighet	Nivå/behovs- prøving/barne- tillegg	Aktivitetskrav/ sanksjoner	Gradering	Mulighet for utdanning
<p>Rehabiliterings- penger</p> <p>(Rehabiliterings ersättning)</p> <p>Utbetales til personer som gjennomgår arbeidsrelatert rehabilitering og er syke. Kan motta sykepenger og rehabiliterings- støtte samtidig.</p> <p>18.301 mottagere</p>	Arbeidstagere og selvstendig næringsdrivende med redusert arbeidsevne	Personer som har minst 25 % nedsatt arbeidsevne og deltar i arbeids- relatert rehabilitering som ledd i en rehabiliteringspl an formulert sammen med mottager og forsikringskasse n.		Samme som sykepenger	Samme som sykepenger og ekstra utbetalinger for å dekke utgifter arbeidsgiver eller mottager har i forbindelse med rehabiliteringsin- nsatsen. Ekstra utbetalinger kan være opp til 50 000 kroner	Samme som sykepenger	Samme som sykepenger	Samme som sykepenger

Ordning	Personkrets	Tildelingskriterier	Ventetid	Varighet	Nivå/behovsprøving/barne-tillegg	Aktivitetskrav/sanksjoner	Gradering	Mulighet for utdanning
<p>Uføretrygd for unge (aktivitetsersättning)</p> <p>36295 mottagere (2017)</p> <p>Kan kombineres med bostedstillegg (Bostadstillegg), handikapperstatning, mobilitetsstøtte, assistenterstatning og AGS/TIP</p> <p>Mottagere av aktivitetserstatning har jobbbeskyttelse så lenge de mottar trygd.</p> <p>All pensjonsgivende inntekt teller mot uføretrygden</p> <p>Ikke behovsprøvd</p>	Bosatte i Sverige mellom 19-29 år	<p>Må ha hatt enten full eller delvis redusert arbeidsevne (minst 25 %) i 52 uker og ha være bosatt i Sverige</p> <p>Legeerklæring på at en har nedsatt arbeidsevne. Forsikringskassen kan prøve erklæringen hos andre leger.</p> <p>For å motta innteksrelatert trygd, minst 1 års tidligere lønnet arbeid.</p>	Nei	1-3 år av gangen, mellom 19 til 29 år.	<p>Kommer i to former.</p> <p>For de med tidligere inntekt; 64,7 % av tidligere inntekt opp til 7.5 prisbeløp. Utbetaling kan maks være 18 399 kroner (per måned)</p> <p>De uten tidligere inntekt av betydning er garantert en minsteytelse som varierer mellom 8 500 og 9 500 SEK avhengig av alder.</p>	<p>Formulere en aktivitetsplan sammen med en ansvarlig hos forsikringskassen for å sikre framtidig arbeidsdeltagelse eller studere.</p> <p>Man er ikke pliktig å delta i aktiviseringsprogrammer og rehabilitering utover ens evner, og man kan avslå ulike tilbud uten at det vil påvirke utbetalingen.</p>	<p>Graderes etter arbeidsevnen: 25, 50 75, og 100 prosent ufør.</p> <p>For de med 100 % redusert arbeidsevne bortfaller rett til Aktivitetserstatningen hvis man jobber mer enn 5 timer i uken.</p> <p>Hvis man har mottatt aktivitetserstatning i et år mens man jobber eller studerer. For studerende «hviler» hele ytelsen, for de som jobber «hviler» deler av ytelsen, avhengig av hvor mye man jobber. De som jobber får i tillegg utbetalt</p>	<p>Hvis man har mottatt aktivitetserstatning i et år kan man kombinere utdanning og aktivitetserstatning opp til 6 måneder.</p> <p>Hvis man har mottatt aktivitetserstatning i et år man søke om å få «hvilende» trygd opp i 2 år mens man studerer. Man kan få studiestøtte fra CSN når man har hvilende trygd.</p> <p>Aktivitetserstatning kan også bevilges de som pga. sykdom trenger lenger tid til å fullføre ungdomsskole eller videregående.</p>

							et bonusbeløp, tilsvarende 25% av ytelsen. Man kan returnere til full aktivitetsersättning hvis man blir syk igjen	
--	--	--	--	--	--	--	--	--

Ordning	Personkrets	Tildelingskriterier	Ventetid	Varighet	Nivå/behovs- prøving/barne- tillegg	Aktivitetskrav/ sanksjoner	Gradering	Mulighet for utdanning
<p>Uføretrygd (sjuker- sättning)</p> <p>Mottagere 276 682 (2017) Mottagere av permanent syke- kompensasjon blir oppsagt fra sin tidligere jobb. All pensjonsgivende inntekt teller mot uføretrygden</p>	<p>Bosatte i Sverige, mellom 19-64 med permanent 100 % redusert arbeidsevne.</p> <p>Personer 30-64 år med permanent oppholds- tillatelse</p>	<p>Må ha hatt enten full eller delvis redusert arbeidsevne (minst 25 %) Legeerklæring på at en har nedsatt arbeidsevne. Forsikrings- kassen kan prøve erklæringen hos andre leger. For å motta innteksrelatert trygd, minst 1 års tidligere lønnet arbeid.</p>	<p>Nei.</p>	<p>Ubegrenset, men reevalueres med jevne mellomrom. Reevalueringen innebærer at Försäkrings- kassen ser på tilfellet på nytt i lys av medisinske framskritt eller andre relevante endringer. Brukeren blir bare kontaktet hvis det er grunn til å tro at stønadens bør endres.</p>	<p>Kommer i to former og utbetalingen graderes etter arbeidsevnen: 25, 50 75, og 100 prosent ufør. Hvis 100 % ufør: For de med tidligere inntekt; 64,7 % av tidligere inntekt, opp til 7.5 prisbeløp. Utbetaling kan maks være 18 399 SEK per måned. For de uten tidligere inntekt, et aldersjustert garantibeløp (se tabell nedenfor).</p>	<p>Re-evaluering hvert 3 år, med muligheter for re-evaluering hvis mottager har vist arbeidskapasitet som ikke har vært dokument tidligere.</p>	<p>Kan kombineres med inntekt basert på vurdert arbeidsevne. 2 regler for kombinasjon av sykekompen- sasjon og arbeid:</p> <p>Hvis man har mottatt sykekompen- sasjon i et år man søke om å få «hvilende» trygd opp i 2 år mens man jobber. Man vi da bare motta 25 % av veiledende trygd, men man kan returnere til sykekompen- sasjon hvis man blir syk igjen</p>	<p>Hvis man har mottatt sykekompen- sasjon i et år man søke om å få «hvilende» trygd opp i 2 år mens man studerer. Man vil da ikke motta noen form for trygd, men man kan returnere til sykekompen- sasjon hvis man blir syk igjen. Man kan få studiestøtte fra CSN når man har hvilende trygd.</p>

Sosialhjelp/minstesikring

Ordning	Personkrets	Tildelingskriterier	Ventetid	Varighet	Nivå/behovsprøving/barnetillegg	Aktivitetskrav/sanksjoner	Gradering	Mulighet for utdanning
Sosialhjelp («Økonomisk bistånd/Försörjningsstöd»). Administreres av kommunene innen rammene av nasjonal lov. Fra 1998 er det innført bindende nasjonale minstesatser for ytelser til livsopphold.	Alle lovlig opphold i landet	Lav inntekt. Fullt arbeidsføre personer som står til rådighet for arbeidsmarkedet vil typisk motta den universelle grunnytelsen ved arbeidsledighet og bare eventuelt motta supplerende sosialhjelp hvis husholdsinntekten er tilstrekkelig lav i for den aktuelle familietypen.	Nei.	Ubegrenset	Grunnyttelsen som skal dekke ytelser til livsopphold opererer med følgende minstesatser per måned (2018): Enslig u. barn 4080 SEK Enslig 1 barn* 7040 SEK Par uten barn 6540 SEK Par 2 barn* 12860 SEK I tillegg dekkes boutgifter og ad hoc utgifter ut fra en skjønsmessig vurdering. Ytelsen avkortes mot all inntekt familien måtte motta fra andre kilder, og mot formue med mulig unntak for selveierbolig og bil hvis denne anses som nødvendig. Barnetrygd (barnbidrag) motregnes også.	Ja, arbeidsføre mottakere plikter å delta obligatoriske arbeidsmarkeds-tiltak og manglende deltakelse sanksjoneres økonomisk.	Ja, innebygget i systemet for behovsprøving	Deltakelse i formell utdanning kan være et aktivitetskrav.

* Barn i 7-10 års alder.

Gjenlevende ektefelle

Gjenlevende ektefeller under 65 år har rett til omstillingspensjon (Omställningspension). Denne kan utbetales med et garantibeløp (2,13 ganger prisbasbeløpet) eller som 55% av avdødes pensjonsopptjening. Stønaden utbetales i 12 måneder til personer som ikke har barn under 18 år i husholdningen. Etterlatte som forsørger barn under 12 år, kan få omstillingspensjon til den måneden yngste barn fyller 12 år. Etterlatte som forsørger eldre barn kan få forlenget omstillingspensjon i 12 måneder utover de opprinnelige 12. Ekteskapet må ha vart i 5 år, eller partnerne må ha hatt felles barn, for å ha rett til stønaden. Samboerskap er likestilt med ekteskap hvis samboerne hadde felles barn, ventet barn, eller tidligere hadde vært gift eller registrerte partnere.

Enslig forsørger

Ingen spesielle offentlige ytelser for enslige forsørgere.

Inntektssupplerende ytelser, subsidiert sysselsetting og arbeidsbetingede stønader

Barnetrygd (barnbidrag):

Barnetrygd utbetales til alle barn, med tillegg for familier med mange barn. For første barn utgjør barnetrygden 1250 SEK per måned. Flerbarnstillegget stiger med antallet barn. For en familie med fire barn utgjør barnetrygden 6740 SEK per måned. Ytelsen utbetales fram til det kvartalet barnet fyller 16 år. Barn eldre enn 16 som fortsatt er i obligatorisk utdanning (grunnskole / ungdomsskole) kan få forlenget barnetrygd.

Danmark

Arbeidsledighet

Ordning	Personkrets	Tildelingskriterier	Ventetid	Varighet	Nivå/behovsprøving/barnetillegg	Aktivitetskrav/sanksjoner	Gradering	Mulighet for utdanning
<p>Arbeidsløshetsdagpenger fra en «a-kasse». Frivillig statlig subsidiert forsikring</p> <p>Antall mottakere 2017: 70 642 + 10 000 på tiltak</p> <p>Fulltidsmottak tilsvarende 2,1 % av befolkningen i yrkesaktiv alder</p>	<p>Betalende medlem i minst ett år og minst 1924 timers arbeid i løpet av siste 3 år. Eller nyutdannet «dimittend».</p> <p>Dekningsgrad: 80 prosent av de yrkesaktive</p>	Være registrert som arbeidssøkende og stå til rådighet for arbeid	Nei, men en «karensdag» hver fjerde måned	Maks 2 år	<p>90% av tidligere lønn opp til et tak ved 248 440 DKK eller om lag 57% av en gjennomsnittlig fulltidslønn. Den maksimale ytelsen er dermed 223 596 DKK per år og 18 600 per måned (24 000 NOK)</p> <p>Ingen behovsprøving</p> <p>Ingen barnetillegg, men høyere sats for «dimittender» som forsørger barn</p>	<p>Aktiv jobbsøking. Obligatorisk aktivering fra seks måneders ledighet. For arbeidsledige under 30 år: etter tre måneder. Ja, sanksjoner</p>	<p>Ja, mulig å motta «supplerende dagpenger» samtidig med arbeid i en deltidsjobb. Maksimal varighet for supplerende dagpenger er 30 uker.</p>	<p>Det finnes en rekke strengt avgrensete muligheter for å delta i formell utdanning for mottakerne.</p>

Ordning	Personkrets	Tildelingskriterier	Ventetid	Varighet	Nivå/behovsprøving/barne-tillegg	Aktivitetskrav/sanksjoner	Gradering	Mulighet for utdanning
Sluttvederlag funksjonærer. Lovfestet ordning	Arbeidstagere som dekkes av funksjonærloven har et krav på sluttvederlag. Gjelder vel 50% av de sysselsatte	Må ha 12 års ansiennitet. Maks utbetaling krever 17 års ansiennitet.	Nei	Fra 1 til 3 måneder	100 % Ingen behovsprøving Ingen barnetillegg	Nei		
Sluttvederlag tariff estet. eksempel: METAL og transportoverenskomsten 2017-2020	Arbeidstagere dekket av overenskomst. Gjelder om lag 30% av de sysselsatte, men kvaliteten på ordningen varierer.	Må ha 3 års ansiennitet. Maks utbetaling krever 8 års ansiennitet.	Nei	1 måned (engangsbeløp)	Ved ansiennitet mellom 3 og 6 år gis et sluttvederlag gitt av følgende formell = Lønn-dagpenger (fratrasket 15 %). Sluttvederlaget dobles for de som har 6 års ansiennitet og tredobles for de med over 8 år. Nei	Nei Nei		

Lønnstilskuddsordning i forbindelse med jobbrotasjon.

Danmark har siden 1990-tallet hatt en ordning for job-rotasjon der bedrifter som sender en ansatt på videreutdanning kan få tilskudd hvis de ansetter en langtidsledig som vikar i stillingen. Det finnes to varianter av denne ordningen. Den ene er rettet mot ufaglærte og faglærte arbeidere, mens den andre har høyt-utdannede arbeidsledige som målgruppe. (Danish Ministry of Employment)

I tillegg finnes det ulike lønnstilskuddsordninger for langtidsledige under 30 år

<http://www.garanzigiiovani.gov.it/Documentazione/Documents/Piano-di-attuazione-Youth-Guarantee-Danimarca.pdf>

Sykdom

Ordning	Personkrets	Tildelingskriterier	Ventetid	Varighet	Nivå/behovsprøving/barne-tillegg	Aktivitetskrav /sanksjoner	Gradering	Mulighet for utdanning
<p>Sykepenger</p> <p>Obligatorisk sosialforsikring. Arbeidsgiverperiode på 30 dager hvoretter sykepengene utbetales eller refunderes av kommunene som administrerer ordningen.</p> <p>Fulltidsmottak tilsvarende 1,8 % av befolkningen i yrkesaktiv alder</p>	Minst 240 timers arbeid i løpet av 26 uker forut for fraværet	Arbeidsudyktig på grunn av sykdom. Ved fravær ut over 14 dager dokumentert av lege Fastlegen utsteder sykemelding og deltar i dialog om eventuelle tidlige rehabiliterings tiltak og utnyttelse av restarbeidsevne.	Nei	22 uker innenfor en 9 måneders periode med mulighet for forlengelse hvis vedkommende deltar i en form for medisinsk rehabilitering.	100%, hvis timelønn ikke overstiger 117,70 DKK opp til maksytelse 4 355 DKK per uke, 18 878 DKK per måned (24 000 NOK)	Ja, den sykemeldte har plikt til å underkaste seg rehabiliterings tiltak og til å utnytte sin restarbeidsevne. Deltakelse i en form for aktivering er en betingelse for forlengelse utover 22 uker. Manglende etterlevelse kan føre til at ytelsen bortfaller.	Ja, det er muligheter for delvis sykemelding helt ned til 4 timer per uke. I de senere årene har man lagt økende vekt på å få til en dialog mellom den sykemeldte, legen og arbeidsgiver om å legge til rette for å utnytte den sykemeldtes restarbeidsevne.	Nei

Ordning	Personkrets	Tildelingskriterier	Ventetid	Varighet	Nivå/behovsprøving/barne-tillegg	Aktivitetskrav /sanksjoner	Gradering	Mulighet for utdanning
Sykelønn Funksjonærer har et lovfestet krav på sykelønn. Differansen mellom full sykelønn og sykepenger finansieres av arbeidsgiver.	Ansatt som funksjonær. Gjelder vel 60% av de sysselsatte	Arbeidsudyktig på grunn av sykdom. Ved fravær ut over 14 dager dokumentert av lege	Nei	120 dager*	100% av tidligere lønn Ikke behovsprøvd Ikke barnetillegg	Som sykepenger	Som sykepenger	Nei
Tariffestet sykelønn eksempel: METAL og Transportoverenskomsten 2017-2020	Omfattet av den aktuelle kollektivavtalen og ansiennitet i bedriften på 24 uker 1. Opp mot 30% av de sysselsatte er arbeidere med tariffavtale	Arbeidsudyktig på grunn av sykdom	Nei	56 dager	100% av tidligere lønn Ikke behovsprøvd Ikke barnetillegg	Som sykepenger	Som sykepenger	Nei

* Varighetsbegrensningen er ikke absolutt og følger indirekte av arbeidsgivers rett til å sette i gang en oppsigelse etter om lag fire måneders sammenhengende sykefravær.

Uførhet

Ordning	Personkrets	Tildelingskriterier	Ventetid	Varighet	Nivå/behovsprøving/barnetillegg	Aktivitetskrav/sanksjoner	Gradering	Mulighet for utdanning
<p>Diverse ordninger for rehabilitering/-arbeidsavklaring <i>Beskæftigelsesrettet innsats</i> <i>Ressourceforløp</i> <i>Revalideringsydelse</i> <i>Jobbklaringsforløp</i></p> <p>Fulltidsmottak tilsvarende 2,2 % av befolkningen i yrkesaktiv alder</p>	Hele befolkningen	Nedsatt arbeidsevne som følge av helsemessige og/eller sosiale problemer	Nei	Varierer, men for noen ordninger ingen absolutte grenser	Ikke inntektsgraderte ytelser. Differensiert etter mottakers alder. For mottakere av revalideringsytelse over 30 år: samme nivå som maksimale sykepenger. For «ressourceforløp» på samme nivå som sosialhjelp men uten inntektsprøving. Differensiering etter alder og forsørgingsbyrde	<p>Ja, alltid knyttet til aktivitet</p> <p>Detaljerte regler om økonomiske sanksjoner</p>	Nei/ikke relevant	Deltakelse i formell utdanning kan i noen tilfeller være aktivitetskravet

Ordning	Personkrets	Tildelings-kriterier	Ventetid	Varighet	Nivå/behovs- prøving/barne- tillegg	Aktivitetskrav /sanksjoner	Gradering	Mulighet for utdanning
Uføretrygd «Førtids- pensjon» Fulltidsmottak tilsvarende 5,6% av befolkningen i yrkesaktiv alder	Må ha vært bosatt i Danmark i minst 9/10 av tiden mellom 15 år tidspunktet der uførheten inntreffer. Ved kortere botid avkortes ytelsen forholdsmessig .	Være over 40 år og med varig nedsatt arbeidsevne. Kan helt unntaksvis tilstås personer under 40 år. Det er kommunen som tar initiativ til tilståelsen av førtidspensjon. Unntak: Personer med lang yrkeskarriere og kort tid til alderspensjon kan søke på eget initiativ.	Nei	Frem til alderspensjon	Enslig: 18 642 DKK per måned (24 200 NOK) Gift/samboende: 15 846 DKK per måned (20 600 NOK) Behovsprøving mot egen og ektefelle/ samboers inntekt over fribeløpsgrenser.	Nei	Nei, men en slags gradering oppnås vha. en ordning med lønns-tilskudd, samt fleksjob- ordningen (se nedenfor)	Ja

Supplerende forsikring mot uførhet i tariffestede tjenstepensjonsordninger

Mellom 80 og 90 prosent av danske arbeidstakere er medlem av en tariffestet tjenstepensjonsordning. I tillegg til alderspensjon inneholder de fleste av disse ordningene også en form for uføredekning og ytelser ved kritisk sykdom. Nivået varierer imidlertid sterkt og det har de siste årene blitt mer vanlig at den enkelte lønntakeren kan fravelge en slik forsikringsdekning.

Fleksjob-ordningen.

Fleksjob-ordningen som første gang ble innført i 1998 subsidierer arbeidsmarkedsdeltakelsen for personer med helsemessig nedsatt arbeidsevne. I 2012 ble den statlige subsidien lagt om fra å være et lønnstilskudd til arbeidsgiver til å bli en supplerende stønad utbetalt direkte til deltakerne. I tillegg ble ordningen som gjort midlertidig som hovedregel, med tilståelse for fem år om gangen. Når en person tilstås rett til en fleksjob vurderes det hvor mye arbeidsevnen er nedsatt og hvor mange timer per uke vedkommende kan jobbe. En «fleksjobber» må deretter finne en arbeidsgiver som vil ansette vedkommende og betale lønn for et avtalt antall timer. En fleksjobber vil typisk få lønn for færre timer enn vedkommende faktisk jobber, avhengig hvor mye vedkommendes produktivitet («arbeidsintensitet») er vurdert redusert som følge av helseproblemene. Lønnsinntekten vil deretter bli supplert av kommunen etter bestemte regler. Maksimalt tilskudd er på vel 18 000 Dkr. i måneden. Fleksjobber tilbys frivillig av både offentlige og private arbeidsgivere og det kan også være snakk om en «fortsettelsesfleksjob» hos den arbeidsgiveren vedkommende jobbet før helseproblemene inntraff. Fleksjob-ordningen er slags funksjonelt alternativ til den norske tilnærmingen med gradering av uføretrygden. I 2017 var 77 000 personer ansatt i en fleksjob. Antallet deltakere i ordningen tilsvarer 1,8% av befolkningen i yrkesaktiv alder. For personer som er vurdert til å være kvalifisert for en fleksjob finnes det en egen arbeidsledighetsytelse, *Ledighedsydelse*, som kommer til utbetaling i perioder en «fleksjobber» står uten arbeid, og det finnes en egen ordning til tidlig tilbaketrekking fra arbeidsmarkedet for «fleksjobbere» (tilsvarende den generelle *Efterlønsordningen*), kalt *Fleksydelse*

Sosialhjelp/minstesikring

Ordning	Personkrets	Tildelingskriterier	Ventetid	Varighet	Nivå/behovsprøving/barne tillegg	Aktivitetskrav /sanksjoner	Gradering	Mulighet for utdanning
<p>Sosialhjelp <i>Kontanthjelp</i> <i>Integrasjonssytelse</i> <i>Utdannelseshjelp</i></p> <p>Fulltidsmottak tilsvarende 3,8 % av befolkningen i yrkesaktiv alder</p>	<p>For å få vanlig sosialhjelp kreves syv års botid og at mottakeren er over 30 år. Personer med kortere botid mottar i stedet <i>integrationsydelse</i>. Unge under 30 år mottar <i>uddannelseshjelp</i></p>	<p>I tillegg til det kriteriet om lav inntekt/formue som ligger innebygget i den økonomiske behovsprøving en kreves det i prinsippet at mottakeren skal ha vært utsatt for en «sosial hendelse» som for eksempel det å være arbeidsløs eller å ha nedsatt arbeidsevne, For arbeidsføre mottakere kreves det at de er registrert som arbeidssøkende og står til rådighet for arbeid.</p>	Nei	Ubegrenset	<p>Voksne uten barn : 11 282 DKK per måned (15 000 NOK) Med barn : 14 993 DKK per måned (20 000 NOK) Ikke differensiert etter antall barn</p> <p>Avkortning mot egen eller ektefelle/samboers inntekt og formue. Ikke avkortning mot barnetrygd <i>Kontanthjelpsloftet</i> setter grenser for summen av sosialhjelp og bostøtte</p> <p><i>Integrationsydelse</i> og <i>uddannelseshjelp</i> med lavere satser.</p> <p>Ytelsene reduseres hvis mottakeren har hatt mindre enn 225 timers arbeid innenfor det siste året.</p>	<p>Ja, jobbsøking og andre aktivitetskrav Ja, detaljerte regler om økonomiske sanksjoner.</p>	<p>Gradering er innbygget i den økonomiske behovsprøvingen</p>	<p>Kan være et aktivitetskrav</p>

--	--	--	--	--	--	--	--	--

Enslig forsørger

Det finnes ingen spesiell inntektssikringsordning for enslige forsørgere. Enslige forsørgere med lave inntekter er henvist til å motta sosialhjelp (*kontanthjælp*). Enslige forsørgere mottar i tillegg «*Børnetilskud*» - en ikke-behovsprøvd inntektssupplerende barnetrygd til enslige forsørgere differensiert etter antallet barn. Ytelsen er på 970 DKK (1270 NOK) for det første barnet og 500 DKK (650 NOK) for hvert av de neste barna. I tillegg opereres det i skattesystemet med et særlig forhøyet arbeidsbetinget skattefradrag («*beskæftigelsesfradrag*») for enslige forsørgere (se nedenfor).

Etterlatt ektefelle/samboer

Danmark har for mange år siden avvirket ordninger med enkepensjon, slik at det i dag ikke finnes noen offentlig ordning for inntektssikring av etterlatte i yrkesaktiv alder. Lovfestede eller tariffestede tjenestepensjonsordninger utbetaler dog ofte ytelser til etterlatte ektefeller både før og etter den etterlatte når pensjonsalderen.

Inntektssupplerende ytelser, subsidiert sysselsetting og arbeidsbetingede stønader

Barnetrygd (*Børne- og ungdomsydelse*). En generell barnetrygd for barn og unge under 18 år som er differensiert etter barnets alder og som avkortes mot foreldreinntekter over et visst nivå. Den månedlige ytelsen per barn 3-7 år er 1189 DKK (1500 NOK). Avkortning skjer bare hvis en av foreldrene har en årlig bruttoinntekt på mer enn 765 000 DKK, og ytelsen avtrappes med 2% av inntekt over friinntektsgrensen. Det er innført et «opptjeningsprinsipp» for ytelsen slik at familier med kort botid i DK får reduserte ytelser.

Bostøtte: (*Boligsikring*). Ytelse til leietakere med lav husstandsinntekt og høy husleie. Prøvd mot husholdsinntekt og husleiens størrelse: Maksbeløp 33 000 DKK per år. Samordnes med eventuell sosialhjelp slik at den samlede støtten ikke overstiger et visst beløp avhengig av husholdstype (kontanthjælpsloft).

Arbeidsbetinget skattefradrag (*Beskæftigelsesfradrag*). Fradrag i skatteligningen som er forbeholdt yrkesaktive. Innført første gang i 2004 og senest utvidet i 2012. Utgjør for tiden 8,75 % av den skattepliktige inntekten med maks inntektsfradrag på 30.000 kr

Fulltidsmottakere av offentlige trygdeordninger, korrigert for dobbelttelling i Danmark. Andel av befolkningen 16-66 år. 2004-2017.

	A-trygd	Sosialhjelp*	Sykepenger	Diverse helse-relaterte ytelser	Uføretrygd	Fleksjobs	Andre ytelser**	Sum alle ytelser
2004	4,7	3,7	2,1	1,1	7,2	0,8	4,70	24,3
2005	4,1	3,4	2,1	1,1	6,9	1,0	4,40	23,0
2006	3,1	3	2,3	1,1	6,7	1,1	3,80	21,1
2007	2,1	2,7	2,5	0,9	6,6	1,2	3,80	19,8
2008	1,4	2,5	2,5	0,9	6,6	1,3	3,70	18,9
2009	2,8	3	2,4	0,9	6,7	1,4	3,30	20,5
2010	3,6	3,3	2,4	0,7	6,7	1,4	3,40	21,5
2011	3,5	3,5	2,3	0,7	6,7	1,4	3,10	21,2
2012	3,5	3,7	2,2	0,7	6,6	1,4	2,90	21,0
2013	2,9	4	2,0	0,4	6,5	1,4	3,40	20,6
2014	2,5	4,1	2,0	1,7	6,2	1,5	1,90	19,9
2015	2,3	4	1,9	2,1	6,0	1,6	1,60	19,5
2016	2,2	4,1	1,8	2,4	5,7	1,7	1,10	19,0
2017	2,1	3,8	1,8	2,2	5,6	1,8	1,00	18,3

Kilde: Styrelsen for Arbeidsmarked og rekruttering.¹⁶

* Summen av antallet mottakere av «kontanthjelp», «integreingsstøtte» og «uddannelseshjelp». ** Den dominerende ytelsen i kategorien «andre» er den såkalte efterlønsordning som er en førtidig alderspensjonsordning som har vært utsatt for kraftige innstramminger i flere runder de siste tiårene.

¹⁶ <http://www.jobindsats.dk/jobindsats/db/DatabankViewer/ChooseMeasure?BenefitGroupId=PTV>

Finland

Arbeidsledighet

Ordning	Personkrets	Tildelingskriterier	Ventetid	Varighet	Nivå/behovsprøving/barnetillegg	Aktivitetskrav/sanksjoner	Gradering	Mulighet for utdanning
Arbeidsledighetstrygd, frivillig forsikringsordning (<i>Ansiopäiväraha</i>) 337 050 mottagere (2016) Kassene drives av fagforeningene, og medlemskap er frivillig. 24 kasser for arbeidstagere og 2 fond for selvstendig næringsdrivende. Kan kombineres med redusert uførepensjon.	Ufrivillig arbeidsløs og ikke i arbeid; registrert som arbeidssøker og tilgjengelig for jobb; i stand til å jobbe, være i alderen 17–64 år, aktivt søke arbeid, være bosatt i Finland. Bostedskrav fravikes hvis en person har betalt 6 månedersbidrag.	Medlemskap i fond og ansatt minst 26 uker de siste 112 ukene. For å kvalifisere for økt utbetaling må mottageren delta i arbeidsfremmen de aktiviteter. For deltids arbeidsledighetstrygd må man ikke jobbe mer enn 80 % av koll. regulert arbeidstid i ens sektor Egne regler for de under 25 år.**	5 dager	Knyttet til tidligere arbeidsdeltagelse: For de under 3 års arbeid: 92 uker for standardutbetaling For de som har jobbet over 3 år: 57 uker. Hvis man er 58 år gammel og har vært i jobb i 5 år: 71,4 uker. Økt utbetaling varer i 28,5 uker	Ytelsen består av en grunnkomponent, en inntektsrelatert og en husholdningskomponent Erstatningsraten for en arbeider uten barn med gjennomsnittlig lønn er 52,43 % For samboende/ gift forsørger 56 %. Ikke behovsprøvd Skattepliktig	Krav om 18 timers betalt aktivitet, eller € 241 i arbeidsinntekt, evt. delta i aktiverings tiltak siste 65 dager Stønadsutt på 4,65% i 65 dager hvis aktivitetskrav ikke oppfylles. Se teksten for detaljer	Ja, halvparten av all inntekt over standardutbetalingen (på 300 euro) blir trukket fra ens utbetaling En gjennomsnittsarbeider som jobber 1 uke ved tidligere lønnsatts vil få en erstatningsrate på 0,44 Kan bli selvstendig næringsdrivende og motta trygd i 16 uker	Ja, mottagere kan ta fulltidsstudier samtidig som de mottar trygd så lenge et sett med forhold er oppfylt. Støtte blir bare gitt opp til 104 uker.*

* Mottageren må tilfredsstillte følgende krav: være over 25, registrert som arbeidssøkende, behovet for utdanning anerkjennes av arbeidskontoret, studiet man ønsker å ta er inkludert i ens individuelle fremgangsplan for ny-ansettelse, og man studerer på fulltid.

Ordning	Personkrets	Tildelingskriterier	Ventetid	Varighet	Nivå/behovsprøving/barnetillegg	Aktivitetskrav/sanksjoner	Gradering	Mulighet for utdanning
Grunnlytelse ved arbeidsløshet (KELA) <i>Peruspäiväraha</i> 81 637 mottagere (2016) Kan kombineres med redusert uførepensjon	Ansatte og selvstendig næringsdrivende i alderen 17-64 år. Krav om å være bosatt i Finland. Minst 26 uker i arbeid siste 28 måneder, og minst 18 timer per uke. Bostedskrav fravikes hvis en person har betalt 6 månedersbidrag.	Ufrivillig arbeidsløs og ikke i arbeid; registrert som arbeidssøker og tilgjengelig for jobb; i stand til å jobbe, aktivt søke arbeid. Egne regler for de under 25 år	5 dager	400 dager. For personer med < 3 års jobberfaring: 300 dager. For personer over 58 år: 500 dager	€697 per måned (enslige). Kan suppleres med bostøtte. Hvis mottakeren deltar i aktivitet, som nedfelt i aktivitetsplanen, kan stønaden økes til € 798 i maksimalt 200 dager Ikke behovsprøvd, men avkortning mot lønnsinntekt (se «gradering»)	Krav om 18 timers betalt aktivitet, eller € 241, i måneden, evt. delta i aktiveringstil-tak siste 65 dager Stønads-kutt på 4,65% i 65 dager hvis aktivitetskrav ikke oppfylles	Ja, avkortes med halvparten mot lønnsinntekt over et fribeløp på 300€	Ja, mottagere kan ta fulltidsstudier samtidig som de mottar trygd så lenge et sett med vilkår er oppfylt (samme som for frivillig forsikring, se over). Støtte blir bare gitt opp til 104 uker

** Arbeidsledige i alderen 18–24 år kan bare få arbeidsledighetstrygd (frivillig forsikring) hvis de (a) har fagbrev og (b) ikke har nektet å ta imot tilbud om arbeid eller utdanning. De som ikke har yrkesutdanning må søke yrkesutdanning, universitet eller høyskole som starter til høsten. De må søke minst to utdanninger. De som kun har fullført grunnskole, kan også søke studiespesialisering.

Kompensasjonsratene i kolonnen «Nivå» er beregnet for en arbeider med månedslønn lik € 3457. Standard rate: månedsutbetaling på €1813.10 og en årlig utbetaling på (€1813.10*12 =2175720) 2175720 som gir en erstatningsrate på (2175720 /41 491 =52,43). Forhøyet utbetaling: månedsutbetaling på 2062.71 € og en årlig utbetaling på (€2062 *6.5=13403 (€1813.10*5,5 =9971,5)) 23374,5 som gir en erstatningsrate på (23374,5/41 491 =0,56). ekstraratene varer bare for 200 dager

Ordning	Personkrets	Tildelingskriterier	Ventetid	Varighet	Nivå/behovsprøving/barne tillegg	Aktivitetskrav/sanksjoner	Gradering	Mulighet for utdanning
Arbeidssøkerstønad (KELA), <i>Työmarkkinatuki</i> 306 548 mottagere (2016)	Bosatte i Finland. Ufrivillig arbeidsløs og ikke i arbeid; registrert som arbeidssøker og tilgjengelig for jobb; i stand til å jobbe, være i alderen 17–64 år, aktivt søke arbeid, være bosatt i Finland.	Arbeidssøkere som mangler opptjening for å kvalifisere til andre ytelser, og arbeids-søkere som har nådd maksimumsperioden for stønadsmottak	5 dager	Ingen maksimumsperiode	€ 32,40 per dag. Ytelsen er behovsprøvd, og sekundær i forhold til alle andre ytelser. Behovsprøving på husholdsnivå, inkludert mot foreldres inntekt for mottakere som bor hjemme.	Krav om 18 timers betalt aktivitet, eller € 241, i måneden, evt. delta i aktiveringstiltak siste 65 dager	Ja, halvparten av all inntekt over standardutbetalingen (på 300 euro) blir trukket fra ens utbetaling	

Sykdom og uførhet

Ordning	Personkrets	Tildelingskriterier	Ventetid	Varighet	Nivå/behovsprøving/barne tillegg	Aktivitetskrav/sanksjoner	Gradering	Mulighet for utdanning
<p>Sykepenger</p> <p><i>Sairausvakuutuslaki</i></p> <p>286 630 mottagere (2017)</p>	<p>Bosatte i Finland i alderen 16–67 år, ute av stand til å arbeide på grunn av sykdom</p>	<p>Sykmelding fra lege. Første 60 dager: sykmeldingsblankett A (enkel). Etter 60 dager: Blankett B (mer utfyllende). Kela kan få sykemeldingen vurdert av en spesialist på forsikringsmedisin. Etter 90 dager: sykmeldingen skal vurderes av arbeidsgivers tilknyttede lege («occupational health provider»)</p> <p>https://www.kela.fi/web/sv/berakningar</p>	<p>10 dager. 55 dager for personer uten opptjening / som mottar minstesatsen.</p>	<p>300 dager (unntatt søndager) i en 2-årsperiode.</p>	<p>Minstesats: € 24.64 per dag, tilgjengelig etter 55 dagers ventetid. Synkende kompensasjonsnivå for høyere inntekter. Under € 1.428: grunnnyttelse. €1.428–€30.394: 70% av inntekt. Over 30.394: grunnbeløp € 70.92+20% av inntekt over €30.394. Beregnet for 300 dager i året.</p>	<p>Ingen</p>	<p>Ingen. For delvis sykmelding innvilges delvise sykepenger (se nedenfor)</p>	<p>Sykepenger (minstesatsen) kan utbetales til studenter, men da under forutsetning av at man er for syk til å studere.</p>

Ordning	Personkrets	Tildelingskriterier	Ventetid	Varighet	Nivå/behovsprøving/barne tillegg	Aktivitetskrav/sanksjoner	Gradering	Mulighet for utdanning
Delvise sykepenger <i>Sairausvakuutuslaki</i> 19 071 mottagere (2017)	Yrkesaktive (ansatte eller selvstendige) i alderen 16–67 år	Sykmelding fra lege tilknyttet arbeidsgiver. Sykmeldingsblankett B, som gir opplysninger om arbeidsevne, skal brukes.	10 dager	120 dager over en 2-årsperiode	50% av fulle sykepenger (se beregninger over)	Ingen, men krav om å arbeide i avtalt stillingsprosent.	Graderes mot arbeidsevne	Ikke relevant

Ordning	Personkrets	Tildelingskriterier	Ventetid	Varighet	Nivå	Aktivitetskrav / sanksjoner	Gradering	Utdanning
Attføringsytelse 11 700 mottakere i august 2018	Bosatte i Finland, 16-67 år, med behov for rehabilitering bekreftet av lege, KEELA eller hjemkommune.	Sykemeldingsblankett B kreves	0-30 dager, avhengig av alder og type rehabilitering man skal starte.	Så lenge rehabiliteringen varer	Beregnes som sykepenger. Minstesats € 24,64 per dag.	Skal delta i avtalt rehabilitering	Avkortes mot inntekt	Ingen informasjon

Ordning	Personkrets	Tildelingskriterier	Ventetid	Varighet	Nivå/behovs- prøving/barne- tillegg	Aktivitetskrav/ sanksjoner	Gradering	Mulighet for utdanning
Inntektsgradert uførepensjon (Työkyvyttömyyseläke). Kan utbetales som full eller delvis pensjon.	Alle yrkesaktive, inkludert selvstendige og bønder. Alder 17–68, evt. 70 år (avhengig av fødselsår – koblet til økende aldersgrenser i pensjonsreformen). Kriteriene for å få uførepensjon etter fylte 60 er romsligere. Personer under 20 kan bare få uførepensjon etter at muligheten til (re-)habilitering er uttømt.	Full pensjon: Ha 2/5 eller mindre av arbeidsevnen igjen. Delvis pensjon: Ha 3/5 eller mindre av arbeidsevnen igjen.	Ingen, men forventes at retten til sykepenger brukes opp først.	Livsvarig, eller til avløses av alderspensjon. Vurderes på nytt hvis mottakeren returnerer til arbeid.	Ulike beregning for ansatte, selvstendige og bønder. Beregnes som alderspensjon.	Ingen	Fribeløp i arbeidsinntekten på € 737,45 per måned. Full pensjon kan suspenderes i 3-24 måneder hvis arbeidsinntekt overstiger 40% av beregningsgrunnlaget. Delvis pensjon kan suspenderes hvis arbeidsinntekt overstiger 60% av dette nivået.	Mottakere av uførepensjon kan studere. Instansen som utbetaler pensjon skal informeres.

Ordning	Personkrets	Tildelingskriterier	Ventetid	Varighet	Nivå/behovs- prøving/barne- tillegg	Aktivitetskrav/ sanksjoner	Gradering	Mulighet for utdanning
Uførepensjon:M insteytelse	Alle bosatte, 16- 65 år.	Sykemeldings- blankett B. Kriteriene for å få uførepensjon etter fylte 60 er romsligere. Personer under 20 kan bare få uførepensjon etter at muligheten til (rehabilitering er uttømt.	Ingen	Livsvarig, eller til avløses av alderspensjon. Vurderes på nytt hvis mottakeren returnerer til arbeid.	Full ytelse er € 628,85 per måned for enslige og € 557,79 per måned for gifte. Ytelsen er inntekts-prøvd, med et fribeløp på €55,54 per måned. Tillegg €21,93 per måned for barn <16. Garantert pensjon sikrer at alle mottakere har en månedlig inntekt på minst € 753,59 per måned (se hoved- dokumentet)	Ikke aktuelt	Inntektsprøvd mot all annen inntekt	Mottakere av uførepensjon kan studere. Instansen som utbetaler pensjon skal informeres.

Sosialhjelp/minstesikring

Ordning	Personkret s	Tildelings- kriterier	Ventetid	Varighet	Nivå/behovs- prøving/barn tillegg	Aktivitetskrav/ sanksjoner	Gradering	Mulighet for utdanning
Sosialhjelp. Fra 2017 er ansvaret for utbetaling av grunntilførsel overført fra kommunene til den statlige trygdeetaten Kela. En rekke skjønbaserte tilleggsytelser blir fortsatt administrert av kommunene.	Alle med fast bopel i landet.	Lav inntekt og rettigheter til andre trygdeytelser må utnyttes. Fullt arbeidsføre personer som står til rådighet for arbeids- markedet vil typisk motta grunntilførsel ved arbeidsledighet i stedet, og først overgå til sosialhjelp når disse rettighetene er uttømt.	Ingen, men forsinkelse på maks en uke fra søknads- tidspunktet	Stipulert til å være midlertidig, men det er ikke fastsatt begrensninger i varigheten	Ytelsene er differensiert etter mottakerens alder, husholdstype. Den nasjonalt fastsatte grunntilførsel utbetales etter følgende satser: Enslig voksen 486€* Enslig m. 1 barn 696€ Par u.barn 826€ Par m. 2 barn 1245€ Dertil kommer tilleggsytelser administrert av kommunene som blant annet kan gis til dekning av ekstra store bøtgifter, utgifter til pasning av barn. Ytelsen er inntektsprøvd på husholdsnivå men bare inntekter over et fribeløp på 150€ per måned motregnes i ytelsen. Visse trygdeytelser holdes også utenfor behovsprøvingen.	Ja. Ja.	Innebygget i den økonomiske behovs- prøvingen	Ingen informasjon

* Tall for 2015.

Gjenlevende ektefelle

Etterlattepensjon i Finland er strukturelt lik uførepensjonen, med en skattefinansiert universell del og en forsikringsbasert del forbeholdt se som har betalt premie. Den universelle stønaden utbetales til gjenlevende under 65 år, som har bodd i Finland i minst 3 år etter fylte 16 og som hadde barn med avdøde, eventuelt ikke hadde barn, men var (a) over 50 da ektefellen gikk bort og (b) under 50 da ekteskapet ble inngått, og (c) ekteskapet hadde vart i minst 5 år. Den forsikringsbaserte stønaden kan utbetales til gjenlevende som hadde barn med avdøde og som giftet seg før avdøde fylte 65, og til ektefeller som ikke hadde barn med avdøde som har fylt 50 år eller mottar stønad som ufør, og der ekteskapet hadde vart i minst 5 år og var inngått før avdøde fylte 65 og gjenlevende fylte 50.

Registrerte partnere er likestilt med ektefeller, og fraskilte kan ha begrensede rettigheter hvis avdøde betalte ektefellebidrag. Samboere har ingen rett til stønad som gjenlevende.

Den universelle stønaden er et fast beløp, for tida €324,33 per måned i 6 måneder. Stønaden kan opprettholdes utover 6 måneder hvis gjenlevende forsørger barn under 18 år. I slike tilfeller utbetales et lavere fast beløp og et behovsprøvd tillegg. Pensjonen er inntektsprøvd og avkortes for inntekt over et visst nivå, og utbetales med lavere beløp for personer med kort botid i Finland.

Den forsikringsbaserte stønaden utmåles som en andel av avdødes pensjonsopptjening: 17-50% avhengig av hvor mange barn som har rett til barnepensjon. Stønaden utbetales månedlig uten behovsprøving og uten en gitt varighet.

Enslig forsørger

Barnetrygden økes med et gitt beløp per barn (p.t. € 53,30) hvis mottakeren er enslig forsørger. Ellers ingen spesielle ytelser.

Barnetrygd

Universell stønad til alle barn bosatt i Finland, utbetales til barnets 17-årsdag. P.t. € 94,88 for første barn, og høyere beløp for hvert barn etter det første – opp til € 172,69 for barn nummer fem og alle barn etter dette.

Island

Arbeidsledighet

Ordning	Personkrets	Tildelingskriterier	Ventetid	Varighet	Nivå/behovsprøving/barne tillegg	Aktivitetskrav/sanksjoner	Gradering	Mulighet for utdanning
Arbeidsledighets-trygd Lovregulert fra 2007 3.400 personer var registrert arbeidsledige i 2017) ¹⁷	Ansatte og selvstendig næringsdrivende. Bosatt på Island, alder 18–70 år. I jobb 3 av siste 12 måneder for å kvalifisere til minsteytelser. 12 av siste 12 måneder for fulle ytelser.	Ufrivillig arbeidsledig. Tilgjengelig for arbeid og aktiv arbeidssøker.	Nei	Max. 30 måneder. Perioden kan forlenges for personer som arbeider på tidsbegrensede kontrakter.	Første 10 dager: minsteytelse. Deretter: inntil 70 % av tidligere inntekt (referanseinntekt: gjennomsnitt seks måneder to måneder før arbeidsledigheten inntraff) i inntil tre måneder. Inntektstak ved 440.970 ISK (33.000 NOK) Etter disse tre månedene: flat ytelse, maksimum ISK 279.720(NOK 21.000) per måned.	Krav om aktiv arbeidssøking. Mottakere som ikke oppfyller denne betingelsen, får ytelsen redusert eller stoppet. Tilgang til veiledning fra sosiale tjenester.	Ja, reduserte rettigheter for deltidsarbeidende.	Vanligvis ikke, men i noen tilfeller aksepteres studier i inntil 33% av normert tid, eller kurs opp til 10 ECTS. ¹⁸

¹⁷ <https://www.statice.is/publications/news-archive/labour-market/labour-force-survey-in-november-2017/>

¹⁸ <https://www.vinnumalastofnun.is/en/unemployment-benefits/what-you-need-to-know>

Sykdom og uførhet

Ordning	Personkrets	Tildelingskriterier	Ventetid	Varighet	Nivå/behovs- prøving/barne- tillegg	Aktivitetskrav/ sanksjoner	Gradering	Mulighet for utdanning
Sykelønn	Arbeidstakere med kollektiv avtale (om lag 90 % av alle arbeidstakere)	Arbeidsudyktig på grunn av sykdom. Arbeidsgiver kan kreve legeerklæring.	0	<p>Maks 3 måneder, men lengde knyttet til ansiennitet:</p> <p>Mindre enn 12 måneders ansiennitet hos nåværende arbeidsgiver: to dager per måned man har vært ansatt.</p> <p>1 års ansiennitet gir 1 månedslønn.</p> <p>3 års ansiennitet gir 1 månedslønn og dagslønn for en måned</p> <p>5 års ansiennitet gir 1 månedslønn og dagslønn i 2 måneder.</p>	100 %, men vil maks erstatte 3 månedslønner	Nei	Nei	Nei

Ordning	Personkrets	Tildelingskriterier	Ventetid	Varighet	Nivå/behovs- prøving/barne- tillegg	Aktivitetskrav/ sanksjoner	Gradering	Mulighet for utdanning
Sykepenger (<i>sjúkradagpenin- gar</i>) Lovregulert fra 1992	18 år og eldre, mottar ikke alders- eller uføreytelser, ute av stand til å jobbe i minst 21 dager, mottar ikke lønn. Ansatte og selvstendig nærings- drivende. I særlige tilfeller studenter og hjemme- arbeidende.	Legeerklæring på at man er ute av stand til å jobbe på grunn av sykdom. Retten til sykelønn fra arbeidsgiver må ha opphørt.	14 dager. Ventetiden starter den dagen sykdommen bekreftes av lege. Kan ikke kombineres med sykelønn.	Inntil 52 uker i en 24-måneders- periode	Flat sats, ISK 1,392 (NOK 110) per dag. Hele beløpet utbetales til personer som har måttet gi opp fulltids arbeid. De som har måttet slutte i en deltidsjobb, får halve beløpet. Barnetillegg utbetales til mottakere som forsørger barn under 18 år.	Ingen	Ingen	Ingen informasjon

Ordning	Personkrets	Tildelingskriterier	Ventetid	Varighet	Nivå/behovsprøving/barnetillegg	Aktivitetskrav/sanksjoner	Gradering	Mulighet for utdanning
Uførepensjon: til alle bosatte (lifeyrir almannatrygginga)	Alder 18–66 år, bosatt på Island i minst 3 år før krav framsettes.	Redusert arbeidskapasitet med minst 50% på grunn av sykdom eller funksjonshemming.	0	Til overgang til alderspensjon. Retten til stønad skal revurderes når mottakerens situasjon endres.	Flat, delvis inntektsprøvd ytelse. Full pensjon for enslige uten tilleggsinntekter 3.600.000 (270.000 NOK) Avkortes mot andre inntekter over et fribeløp. Avkortningsprosent 45%. Barnetillegg for barn under 18 år.	Nei	Ja, differensiert i trinn etter graden av uførhet.	Ingen informasjon

Beregning av pensjon hvis uføregraden er 75% eller mer (informasjon fra MISSOC):

Grunnyttelse: ISK 538,392 (NOK 40.000) per år..

Aldersrelatert supplement (aldurstengd örorkuuppbót): ISK 13.464 (NOK 1070) – ISK 538,392 (NOK 43 000) per år, avhengig av mottakerens alder da han eller hun ble først diagnostisert med uføregrad på 75 prosent eller mer.

Pensjonssupplement (tekjutrygging): ISK 1,724,112 (NOK 137.000) per år. Faller bort hvis beregnet inntekt overstiger ISK 4,495,729 (NOK 360.000), øgeduseres ved lavere inntektsnivåer. Inntekter opp til ISK 328,800 (NOK 26.300) fra avtalefestede pensjoner og opp til ISK 1,315,200 (NOK 105.000) fra arbeid holdes utenfor kalkulasjonene.

Ordning	Personkrets	Tildelingskriterier	Ventetid	Varighet	Nivå/behovsprøving/barne tillegg	Aktivitetskrav/sanksjoner	Gradering	Mulighet for utdanning
Uførepensjon: opptjeningsbase rt (lögbundnir lífeyrissjóðir)	Medlemmer i pensjonsfond. Alle som er økonomisk aktive i Island er pålagt å være forsikret i et fond. Må ha betalt inn til fondet i minst to år. Maksimum alder 66 år	Arbeidsevnen redusert med minst 50%	3 måneder etter påvist uførhet, eller 1. dag i måneden etter at søknaden om pensjon er innvilget.	Til overgang til alders-pensjon	En funksjon av grad av arbeidsevne og antall år med innbetaling. Ulike pensjonsfond har ulike statutter.	Nei	Reduseres hvis inntekt, inkludert stønader, overstiger gjennomsnittlig inntekt før uførheten inntraff.	Ingen informasjon

Sosialhjelp/minstesikring

Ordning	Personkrets	Tildelingskriterier	Ventetid	Varighet	Nivå/behovsprøving/barnetillegg	Aktivitetskrav/sanksjoner	Gradering	Mulighet for utdanning
Sosialhjelp. Ordningen administreres av kommunene innen rammene av nasjonal lovgivning. Som i Norge finnes det ikke bindende nasjonale satser for utmåling av sosialhjelp, men bare veiledende statlige normer.	Alle med fast bopel i landet	Lav inntekt. Arbeidsføre mottakere må stå til rådighet for arbeidsmarkedet.	Nei	Ubegrenset	De statlig veiledende satser varierer etter familietype per måned (beløp i NOK): Enslig u barn 12.310 Enslig 1 barn 14.890 Par u. barn 18.470 Par 2 barn 21.640 Derutover har mottakerne rett på en viss bostøtte (ikke full dekning av bostgifter) avhengig av familiesituasjon og gjeldssituasjon.	Ja, mottakerne kan pålegges aktivitetsplikt og for arbeidsføre mottakere kan det i noen tilfeller kreves fulltidsarbeid som motytelse (arbeid for sosialhjelp). Manglende etterlevelse sanksjoneres.	Ja, innebygget i behovsprøvingen	Ingen opplysninger

* Tall for 2015.

Gjenlevende ektefelle

Gjenlevende etter yrkesaktive personer, som har betalt premie til en forsikringskasse, har rett til pensjon som gjenlevende. En universell pensjon finnes for gjenlevende barn under 18 år. Gjenlevende ektefelle etter personer som ikke har hatt opptjening i en forsikringskasse kan ha rett til «dødsstønad». Denne kan utbetales til gjenlevende under 67 år i seks måneder, eller i 12 måneder hvis gjenlevende forsørger barn under 18 år og i noen andre spesielle situasjoner. Det månedlige beløpet er ISK 49 404 (NOK 4000).

For gjenlevende etter medlemmer i fond beregnes stønaden som en andel av pensjonsopptjeningen til avdøde. Utbetalingene er begrenset i tid, og perioden varierer etter hvilket fond avdøde hadde opptjening i.

Enslig forsørger

Enslige forsørgere på Island kan få en egen stønad (mæðralaun) hvis de har mer enn ett barn under 18 år. Stønaden er et fast beløp: For enslige med ett barn, ingen utbetaling; for foreldre med to barn, ISK 115 224 (NOK 9.200) per år, for de med tre eller flere barn, ISK 299,580 (NOK 24.0000) per år.

Barnetrygd

Barnetrygden på Island er inntektsprøvd. Den utbetales for barn under 18 år. De årlige ratene er i 2018:

For gifte og samboende foreldre: ISK 223 300 (NOK 17.900) for første barn, ISK 265 900 (21.000) for hvert av de neste.

For enslige foreldre: ISK 372 100 (29.700) for første barn, ISK 381 700 (NOK 30.500) for hvert av de neste.

I tillegg utbetales ISK 133 300 (NOK 10.600) for barn under sju år.

Utbetalingene reduseres hvis inntekten overstiger ISK 5,800,000 (NOK 464.000) for gifte og samboende foreldre / ISK 2,900,000 (NOK 232.000) for enslige foreldre. Stønaden til barn under 7 år reduseres med 4% av inntekten som overstiger dette beløpet. Andre deler av barnetrygden reduseres med 4% av inntekten over dette beløpet for første barn, 6% for to barn, og 8 prosent for tre eller flere barn.

Nederland

Arbeidsledighet

Ordning	Personkrets	Tildelingskriterier	Ventetid	Varighet	Nivå/behovsprøving/barne tillegg	Aktivitetskrav/sanksjoner	Gradering	Mulighet for utdanning
Unemployment benefit act (Werkloosheids wet, WW) Lovfestet ordning finansiert av trygdeavgifter. Skattbar ytelse	Dekker yrkesaktive lønnskakere. For å ha krav på ytelse må man ha vært i jobb minst 26 av siste 36 uker (ukebetingelsen), evt. 208 timer i året fire av siste fem år (årsbetingelsen).	Ufrivillig arbeidsløs, har mistet minimum 5 arbeidstimer i uka, arbeidsfør og tilgjengelig for arbeid, yngre enn pensjonsalder.	Ingen	De som kun oppfyller ukebetingelsen: tre måneder. De som oppfyller årsbetingelsen: hvert år betingelsen oppfylles gir rett til en måneds stønad i inntil 10 måneder. Fra 11. år gir hvert år rett til ½ måneds utvidet varighet. Maksimum 24 måneder fra april 2019.	75% av siste dagslønn (opp til tak på € 209,26 per dag) første to måneder, deretter 70%. Effektiv maksytelse på 3 450€ per måned. Ingen barnetillegg Ikke generelt behovsprøvd men prøvd mot lønnsinntekt (se gradering).	Krav om å søke jobb, ta passende arbeid, samarbeide med stønadskontoret.	70% av lønnsinntekt trekkes fra stønaden. Hvis mottakeren tjener 87,5% av tidligere inntekt, opphører stønadsretten	Formell utdanning kan være et aktivitetskrav. Avklares med veileder. Kan delta i utdanning som ikke oppfattes som «nødvendig», men må da betale selv og oppfylle krav til aktiv jobbsøking.

Sykdom

Ordning	Personkrets	Tildelingskriterier	Ventetid	Varighet	Nivå/behovs- prøving/barne- tillegg	Aktivitetskrav/ sanksjoner	Gradering	Mulighet for utdanning
Sykelønn Standard lovfestet sosialforsikring. bortsett fra at ytelsen finansieres av arbeidsgiver, med mindre den sykmeldte er kronisk syk – da kan utgiftene refunderes (såkalt «ikke-risiko-klausul)	Alle ansatte.	Melde fra om sykdom. Arbeidsgiver kan be bedriftens helsetjeneste / lege ta kontakt med sykmeldte. Sykmeldte har plikt til å gjøre alt som er nødvendig for å bli bedre.	0	To år. Arbeidsgivere kan pålegges å betale for et tredje år hvis de ikke kan sannsynliggjøre at de har gjort alle rimelige tiltak for å gjøre det mulig å returnere til arbeidet.	70% av lønn etter loven. De fleste tariffavtaler øker dette til 100% første år og 70% andre år. Maksimum dagslønn som tas i betraktning er € 209,26 (fra 1. Januar 2018). Effektiv maksytelse: 3 222€ per måned Ingen barnetillegg	Holde kontakt med bedriftshelsetjenesten, gjøre det han / hun kan for å bli bedre	Ingen	Nei

Ordning	Personkrets	Tildelingskriterier	Ventetid	Varighet	Nivå/behovs- prøving/barne- tillegg	Aktivitetskrav/ sanksjoner	Gradering	Mulighet for utdanning
Sykelønn for personer som ikke har arbeidsgiver på sykdomstidspunktet	Arbeidsløse, Arbeidstakere med tidsbegrensede kontrakter, byråarbeidere	Melde fra om sykdom.	2 dager	To år	70% av tidligere inntekt. Samme inntektstak som for vanlig sykelønn	Ingen utover å følge opplegg for å bli bedre	Ingen	Nei

Uførhet

Ordning	Personkrets	Tildelingskriterier	Ventetid	Varighet	Nivå/behovs- prøving/barne- tillegg	Aktivitetskrav/ sanksjoner	Gradering	Mulighet for utdanning
Delvis uførestønad (WGA). Tre stønader: inntektsavhengig, inntektssupplere, oppfølgingsstønad	Ansatte under pensjonsalder som fortsatt ikke er i stand til å arbeide som før etter to år med sykelønn. Krever vurdering av lege ansatt av sosialforsikringen, kan også kreve vurdering av arbeidsevne.	Minimum 35% nedsatt arbeidsevne	0 dager	Ingen øvre grense, men nivået på utbetalingen og betingelsene varierer.	Avhenger av stønadsperiode og om mottakeren er i jobb eller ikke. Svært lavt nivå hvis personen ikke er i jobb, vesentlig høyere hvis stønaden utbetales som lønns subsidie. Se detaljer i teksten. .		Se teksten for detaljer om utmåling.	Formell utdanning kan være et aktivitetskrav. Avklares med veileder.

Ordning	Personkrets	Tildelingskriterier	Ventetid	Varighet	Nivå/behovs- prøving/barne- tillegg	Aktivitetskrav/ sanksjoner	Gradering	Mulighet for utdanning
Uføretrygd Inntektssikring for personer med varig nedsatt arbeidsevne (Regeling inkomensvoorziening volledig en duurzaam arbeidsongeschiedten, IVA)	Ansatte under pensjonsalder som fortsatt ikke er i stand til å arbeide som før etter to år	100 % nedsatt arbeidsevne og små eller ikke-eksisterende utsikter til bedring	0 dager	Til pensjonsalder (og overgang til alderspensjon)	75% av siste lønn. Samme inntektstak som for sykepenger	Ingen, men uførheten skal regelmessig revurderes.	Ingen, men ved lavere uføregrad er WGA den aktuelle ordningen.	Nei

Ordning	Personkrets	Tildelingskriterier	Ventetid	Varighet	Nivå/behovsprøving/barne tillegg	Aktivitetskrav/sanksjoner	Gradering	Mulighet for utdanning
Uførestønad for unge, Wet arbeidsongeschiedtheidsvoorziening jonggehandicapten, (Wajong)	Unge bosatt i Nederland	Minst 25% nedsatt arbeidsevne før 17-årsdagen, eller minst 25% nedsatt inntektsevne før fylte 30, gitt at personen har vært student i minst 6 av siste 12 måneder.	0	Til pensjonsalder (og overgang til alderspensjon)	Hvis mottakeren er 100% ufør: 70% av minstelønn for unge.		Hvis mottakeren har restarbeidsevne : <27 år: stønad som supplerer inntekt, slik at inntekt + stønad =100% minstelønn for unge. Stønnen avtrappes når inntekten øker. >27 år: Differansen mellom gjenværende inntektsevne og minsteinntekt for unge. Ingen kompensasjon hvis mottakeren jobber mindre enn forutsatt.	Formell utdanning kan være et aktivitetskrav. Avklares med veileder.

Sosialhjelp/minstesikring

Ordning	Personkrets	Tildelingskriterier	Ventetid	Varighet	Nivå/behovs-prøving/barne-tillegg	Aktivitetskrav/sanksjoner	Gradering	Mulighet for utdanning
Sosialhjelp Nasjonal skattefinansiert ordning som administreres av kommunene	Hele befolkningen	Lav inntekt. Arbeidsføre mottakere må stå til rådighet for arbeidsmarkedet.	Ingen	Ubegrenset	Ytelsene er differensiert etter mottakerens alder, husholdstype og knyttet til den offisielle minstelønn. Ytelser per måned for mottakere 21+(2015): Enslige 915€ Par 1306€* For enslige og par med barn kommer i tillegg en universell barnetrygd og inntektsprøvd barnetillegg. Ytelsen er inntektsprøvd på husholdsnivå	Ja, omfattende system for obligatorisk aktivering med tilknyttede sanksjoner.	Innebygget i den økonomiske behovsprøvingen	IO

* Tallene er fra 2015

Gjenlevende ektefelle

Gjenlevende ektefelle i Nederland kan ha rett til stønad hvis han eller hun enten har barn hjemmeboende under 18 år, eller er minst 45% ufør. Skilte gjenlevende kan ha rettigheter hvis avdøde betalte ektefellebidrag. Samboere er likestilte med ektefeller, mens likekjønnede forhold ikke er der. Samboerskap på dødstidspunktet er tilstrekkelig for å ha rettigheter som gjenlevende.

Stønadsbeløpet er en fast sum, for tida € 1.195,30 i måneden. Stønad er inntektsprøvd og faller bort for mottakere med høy inntekt (øvre grense er p.t. €2,556,57). Stønad er ikke begrenset i tid, men bortfaller hvis mottakeren inngår i et nytt samliv.

Mange yrkesaktive vil ha mer sjenerøse ordninger i tariffavtaler. Disse omtales ikke nærmere her.

Enslig forsørger

Ingen spesielle ytelser til enslige forsørgere.

Barnetrygd

Barnetrygden er universell og utmåles kvartalsvis. Ratene er differensiert etter barnets alder: opp til 5 år: € 201,05; 6 - 11 år: € 244,13; 12-17 år: € 287,21. Stønad utbetales til barnet fyller 18. Lavinntektsfamilier kan ha rett til et behovsprøvd tillegg.

Tyskland

Arbeidsledighet

Ordning	Personkrets	Tildelingskriterier	Ventetid	Varighet	Nivå/behovsprøving/barne-tillegg	Aktivitetskrav/sanksjoner	Gradering	Mulighet for utdanning
Dagpenger I Premiefinansiert forsikringsordning Antall mottakere: 0,74 millioner i 2018 ¹⁹	Lønnstakere med minst ett års yrkesaktivitet/premiebetaling innen siste to år	Må være uten arbeid, registrert som arbeidsløs og aktivt søke arbeid	Nei.	12 måneder, stigende med alder etter 50 år. 24 måneder hvis eldre enn 58 år	60% av tidligere nettolønn, 67% hvis barn Tak ved €6500 i lønnsinntekt per måned i de vestlige Länder og €5800 i de østlige. Ikke Behovsprøving Ja, tillegg hvis barn.	Aktivitetskrav,* men ikke for mottakere over 58 år Sanksjoner ja, bortfall av retten til trygd	Ja, det er mulig å motta supplerende dagpenger for personer i deltidsjobb.	Nei, som hovedregel, men unntak for deltidsstudenter, enslige forsørgere og gravide.

* Lengre yrkesutdanningsløp leder typisk fram til et fagbrev eller annen dokumentasjon av opplæring. Slike tiltak vil ofte bli gitt til arbeidsledige som antas å ha relativt kort vei til arbeidsmarkedet og har behov for å oppgradere kompetansen sin. Dette tilbudet tilbys etter skjønn (Clasen and Goerne, 2011). Kortere programmer kan tilbys for å oppdatere kompetanse på bredere basis.

¹⁹ <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/1377/umfrage/leistungsempfaenger-von-arbeitslosengeld-jahresdurchschnittswerte/>

Dagpenger II	Alle innbyggere	Aktivt arbeidssøkende eller med lav inntekt fra arbeid. Må ta alt tilbudt arbeid uavhengig av utdanning og tidligere yrke.	Nei	Ubegrenset	Grunnyttelse til dekning av livsopphold, varierer med antall voksne og barn. Boutgifter dekkes i tillegg Ytelse til dekning av livsopphold: €416 for en enslig voksen. €1284 for en familie med to voksne og to barn (5 og 8 år). Behovsprøving mot husholdningsinntekt*	Ja, men aktivitetsplikt (se teksten) kan bortfalle ved omsorg for barn og eldre Kan sanksjoneres helt eller delvis bortfall av retten til trygd for en periode	Ikke relevant	Nei.
Skatte-finansiert minstesikring								
Antall mottakere: 4,2 millioner i 2018 ²⁰								

* Ved inntektsprøvingen gjelder en friinntekt på €100. For inntekter i intervallet mellom €100 og €800 avkortes ytelsen med 80 prosent og i intervallet mellom €800 og €1200 (€1500 for mottakere med barn) med 90 prosent. Inntekter over dette nivået avkortes med 100 prosent.

²⁰ <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/1396/umfrage/leistungsempfaenger-von-arbeitslosengeld-ii-jahresdurchschnittswerte/>

Sykdom og uførhet

Ordning	Personkrets	Tildelingskriterier	Ventetid	Varighet	Nivå/behovsprøving/barnetillegg	Aktivitetskrav/sanksjoner	Gradering	Mulighet for utdanning
Sykelønn	Alle lønnstakere med minst fire ukers kontinuerlig arbeid hos arbeidsgiveren før sykefraværet starter	Arbeidsudyktig på grunn av sykdom, dokumentert ved legeerklæring hvis mer enn tre dager	Ingen	Seks uker	100% av tidligere lønn Ingen barnetillegg Ingen behovsprøving	Nei	Nei	Nei

Sykepenger	Fire ukers kontinuerlig arbeid hos arbeidsgiveren før sykefraværet starter	Arbeidsudyktig på grunn av sykdom, dokumentert ved legeerklæring hvis mer enn tre dager	Utbetaling starter når retten til sykelønn utløper	Maksimalt 78 uker innenfor en periode på tre år	70% av tidligere bruttolønn, maks 90 prosent av nettolønn Ikke barnetillegg Ikke behovsprøving	Nei	Ja, det finnes muligheter for gradering	Retraining possible, if in agreement with medical examination
------------	--	---	--	---	--	-----	---	---

Ordning	Personkrets	Tildelingskriterier	Ventetid	Varighet	Nivå/behovsprøving/barneillegg	Aktivitetskrav/sanksjoner	Gradering	Mulighet for utdanning
Spesialregel innen Dagpenger I-ordningen	Samme som Dagpenger I	Har brukt opp retten til sykepenger etter 78 uke. Fortsatt ikke frisk og ikke syk nok til å kvalifisere for uføretrygd	-	Ingen klar tidsbegrensning	Som Dagpenger I	Ja	Nei	Ikke opplyst

Uføretrygd	Kan jobbe mindre enn 3 timer per dag på grunn av medisinsk uførhet (full ytelse), eller mindre enn 6 timer per dag (delvis ytelse)	Må ha betalt pensjonsbidrag i minst 5 år totalt og minst 3 år i årene opp til uførheten inntreffer	Nei	Frem til pensjonsalder	Som en førtidig alderspensjon – dvs. utmålt i forhold til antall år i yrkesaktivitet og tidligere lønnsnivå. Ikke behovsprøvd	Nei	Ja, ytelsen kommer i to varianter: full og delvis ytelse avhengig av hvor mange timer per dag det vurderes at mottakeren kan jobbe. I tillegg finnes de regler for avkortning mot arbeidsinntekt.	Ikke opplyst
------------	--	--	-----	------------------------	---	-----	---	--------------

Sosialhjelp/minstesikring

Ordning	Personkrets	Tildelingskriterier	Ventetid	Varighet	Nivå/behovsprøving/barne-tillegg	Aktivitetskrav/sanksjoner	Gradering	Mulighet for utdanning
«Sozialhilfe» Skattefinansiert minsteordning, med nasjonalt bestemte stønadssatser	Alle innbyggere	Aktivt arbeidssøkende eller med lav inntekt fra arbeid. Må ta alt tilbudt arbeid uavhengig av utdanning og tidligere yrke.	Nei	Ubegrenset	Grunnyttelse til dekning av livsopphold. Nasjonale satser som varierer med antall voksne og barn. Boutgifter dekkes i tillegg, etter praksis som kan variere mellom ulike deler av landet. Ytelse til dekning av livsopphold: €416 per måned for en enslig voksen. €1284 for en familie med to voksne og to barn (5 og 8 år). Behovsprøving mot husholdsinntekt.*	Ja, men aktivitetsplikt kan bortfalle ved omsorg for barn og eldre Kan sanksjoneres helt eller delvis bortfall av retten til ytelser for en periode	Gradering innebygget i behovsprøvingen	Ikke opplyst

* Ved inntektsprøvingen gjelder en friinntekt på €100. For inntekter i intervallet mellom €100 og €800 avkortes ytelsen med 80 prosent og i intervallet mellom €800 og €1200 (€1500 for mottakere med barn) med 90 prosent. Inntekter over dette nivået avkortes med 100 prosent.

Gjenlevende ektefelle

Etterlatte ektefeller/samboere har rett til etterlattepensjon. Visse kategorier av etterlatte – de som har fylt 47 år ved dødsfallet, som har omsorg for barn under 18 år eller som har nedsatt arbeidsevne – har rett til en høy (inntektserstattende) ytelse basert på basert på alderspensjonsopptjeningen til den avdøde. Andre kategorier av etterlatte har rett til en lavere inntektssupplerende ytelse (kilde MISSOC).

Enslig forsørger

Det finnes ingen spesiell inntektssikringsordning for enslige forsørgere. Enslige forsørgere med lave inntekter er eventuelt henvist til å motta sosialhjelp.

Inntektssupplerende ytelser, subsidiert sysselsetting og arbeidsbetingede stønader

Barnetrygd

Forsørgere har rett til barnetrygd eller til et særlig skattefradrag for forsørgere. Satsene i barnetrygden per barn er € 194 per måned for hvert av de første to barn, €200 for det tredje barn og € 225 for hvert av de følgende barna. Ytelsen er koordinert med et særlig barnefradrag i skattesystemet ("*Kinderfreibetrag*"), slik at foreldrene alltid er sikret enten kontantytelsen eller verdien av skattefradraget avhengig av hvilken som er størst. Det månedlige skattefradraget er for tiden på €399 fordelt på de to foreldrene, og den reelle inntektsstøtten til barnefamiliene er derfor størst for familier der begge foreldrene er i skatteposisjon. (ESPN report 2018).

Bostøtte

Det ytes bostøtte til leiekakere og selveiere etter et system som tar hensyn til husholdets størrelse, inntektsnivå og størrelsen på boutgiften. Mottakere av sosialhjelp har ikke rett til bostøtte ettersom de som hovedregel får dekket hele boutgiften som en del av sosialhjelpen.

Skattesubsidierte deltidsjobber “*Minijobs*”

Minijobs er en ordning for skattesubsidiering av lavtlønte deltidsjobber. Det finnes også versjoner for korte midlertidige jobber. Definisjonen på en (deltids-) minijobb er at lønnsinntekten per måned ikke må overstige €450. Samtidig må arbeidstiden ikke overstige 15 timer per uke. Alle voksne kan ta en minijob og det finnes ingen inngangskrav – bortsett fra de nevnte begrensningene med hensyn til lønnsinntekt og arbeidstid. Det er i tilknytning til minijobsordningen etablert egne offentlige formidlingssentraler der arbeidsgivere melder inn ledige minijobstillinger og der individer kan søke etter minijobber. Minijobs er en frivillig ordning både fra lønnstaker og arbeidsgiversiden, men minijobbene mottar offentlige subsidier ved at lønnstakeren slipper å betale inntektsskatt av sin lønn. Det er ikke lagt inn spesielle subsidier på arbeidsgivers hånd. Når ordningen likevel er attraktiv for arbeidsgiverne skyldes det at en del av subsidien i realiteten tilfaller arbeidsgiveren gjennom en lavere brutto timelønn. Minijobbere kan få supplerende offentlige ytelser særlig fra Dagpenger II ordningen, og de tjener opp rett til alderspensjon i det offentlige pensjonssystemet. Minijobbere er normalt ikke omfattet av tariffavtaler og faller derfor utenfor den supplerende dekningen som kan oppnås til ulike typer av trygd gjennom avtaleverket. Det er for tiden vel 7 millioner minijobs/minijobbere – tilsvarende i underkant av 1/5 av den samlede arbeidsstyrken. Mange minijobbere mottar samtidig ytelser fra Dagpenger II/sosialhjelp.

Storbritannia

Arbeidsløshet

Ordning	Personkrets	Tildelingskriterier	Ventetid	Varighet	Nivå/behovsprøving/barne-tillegg	Aktivitetskrav/sanksjoner	Gradering	Muligheter for utdanning
Jobseekers' Allowance (JSA), forsikring Forsikringsordning Mottagere 112 000 (2017)	Alle arbeidstagere som ikke mottar sosialhjelp. Betalt bidrag i 26 uker innenfor en 2 års periode	Arbeidsledig eller jobber under 16 timer ukentlig Må signere aktivitetskontrakt (JA)	7 dager (opp fra 3 dager i 2014)	26 uker	Aldersavhengig beløp. <25 år: £57,90 per uke. 25+: £73,10 per uke. . Par >25 år: £114,85 per uke Stønad kan suppleres med bostøtte, barnetrygd eller Universal Credit Ikke behovsprøvd mot partners inntekt	Oppmøte hver 2 uke. Dokumentere jobbsøker-aktivitet. Følge aktivitetskontrakten 2 grader av sanksjoner. Første grad 13 ukers tapt utbetaling* Andre grads er opp til 156 uker tapt utbetaling.	Ja, utbetalingene blir avkortet mot dager arbeidet	Kan ikke være fulltidsstuderende, men kan være deltid.

* Sanksjoner av første grad kan utløses hvis brukeren ikke møter kontaktledd, ikke møter til arbeidstrening, ikke aksepterer jobb eller arbeidstreningstilbud, eller mister jobb eller treningstilbud pga. uakseptabel oppførsel. Sanksjoner av andre grad kan utløses hvis brukeren ikke søker jobber hun er blitt oppfordret til å øke, ikke mottar tilbud om passende jobb, mister jobb eller treningstilbud pga. dårlig oppførsel, eller ikke deltar i obligatorisk arbeidsrelatert program. Gjentatte brudd på disse reglene fører til sterkere sanksjoner.

Ordning	Personkrets	Tildelingskriterier	Ventetid	Varighet	Nivå/behovsprøving/barne tillegg	Aktivitetskrav /sanksjoner	Gradering	Muligheter for utdanning
<p>Jobseekers' Allowance (JSA), behovsprøvd</p> <p>.</p> <p>Under avvikling erstattes overalt av UC senest i år 2022</p> <p>Mottagere 740 000 (2017)</p>	<p>Bosatt i UK i minst tre måneder (vilkår siden 2014). Alle arbeidstagere og selvstendignæringsdrivende som er registrert som arbeidssøkende, og ikke er fulltidsstuderende.</p>	<p>Arbeidsledig eller jobber under 16 timer ukentlig</p> <p>Oppnår behovskriteriene.</p> <p>Mottar ikke syke, uføre sosialhjelp eller pensjon.</p> <p>Må signere aktivitetskontrakt (JA)</p>	7 dager	Ubegrenset	<p>Aldersjustert fast beløp. <25 år: £57,90 per uke, >25 år: Enslig £73,10 per uke. Par >25 år: £114,85 per uke.</p> <p>Brutto erstatningsrate: Singel, ca. 11 %. Par: ca. 17 %.</p> <p>Streng behovsprøving partners inntekt og situasjon blir tatt med i beregningen</p>	<p>Oppmøte hver 2 uke.</p> <p>Dokumentere jobbsøker-aktivitet.</p> <p>Følge aktivitetskontrakten</p> <p>Rapporteringsplikt</p>	Innebygget i behovsprøvingen	Kan ikke være fulltidsstuderende, men kan være deltid.

Program	Person-krets	Kvalifiseringskrav	Ventetid	Varighet	Nivå/behovsprøving/barne-tillegg	Aktivitetskrav/sanksjoner	Gradering	Muligheter for utdanning
Lovbestemt sluttvederlag (Redundancy pay) Mange har rettigheter i lokale avtaler som går ut over det som er lovfestet.	Alle arbeidstagere inkludert midlertidig arbeidere	Må ha vært ansatt i samme bedrift i 2 år Må ikke ha bli tilbudt alternativt arbeid av arbeidsgiver	Midlertidig arbeidsledige må vente 4 uker.	Avhengig av tjenestetid og alder: mellom 1 uke og 30 uker maks.	Utbetaling er avhengig av tjenestetid og alder <22 år: 0.5 uke per år i jobben. 22-41 år: 1 uke per år i jobben. Over 4 år: 1.5 uke per år. Maks 20 års opptjeningstid. Ukentlig maksimum £508 og total maksimum £15,240 Skattefritt Ikke behovsprøving	Nei	Ikke relevant	Ingen begrensninger i mulighetene

Sykdom og uførhet

Program	Personkrets	Kvalifiseringskrav	Ventetid	Varighet	Nivå/behovsprøving/barnetillegg	Aktivitetskrav/sanksjoner	Gradering	Muligheter for utdanning
Sykelønn (Statutory sick pay, SSP) Offentlig sosialforsikring	Arbeidstgere i industri, næring, handel eller jordbruk, ansatt etter 1 oktober 2013 med gjennomsnittlig ukelønn på minst £122 (2017). Dette inkluderer deltidsarbeidere, åremålsarbeidere og innleide.	3 dager betalt arbeid Ved sykdom lenger enn 7 dager må mottager vise legeerklæring	3 dager	28 uker	Fast sum, £92.05 per uke Dette gir en brutto kompensasjonsrate på 7 % av tidligere inntekt for gjennomsnittsarbeider. Stønad er skattepliktig Ingen barnetillegg og ingen behovsprøving	Det gjelder sanksjoner for fusk.	Nei	Nei

Program	Personkrets	Kvalifiseringskrav	Ventetid	Varighet	Nivå/behovsprøving/barne-tillegg	Aktivitetskrav/sanksjoner	Gradering	Muligheter for utdanning
<p>Sykepenger, opptjeningsbasert (Employment and Support Allowance, ESA), contributory</p> <p>Under avvikling, mottakerne overføres til UC. Kan kombineres med PIP eller DLA eller behovstestet ESA (ESA fungerer da som top-up).</p>	<p>Ansatte og selvstendig næringsdrivende som har tilstrekkelig innbetaling til sosialforsikringssystemet, er bosatt i Storbritannia, er over 16 år men under pensjonsalder.</p>	<p>Presentere «fitnote». Delta på en arbeid og helse diskusjon med saksarbeider (innen 4 uker etter krav) Gjennomgå arbeidsavklaring (Work Capacity Assessment, WCA). WCA klassifiserer mottakeren som enten gruppe 1, work-related activity group (WRAG), eller gruppe 2, support group.*</p>	7 dager	<p>For personer i gruppe 1: 365 dager. I gruppe 2: ingen gitt varighet. Personer i gruppe 1 som har behov for en lengre stønadperiode kan overføres til behovsprøvd ESA (se under).</p>	<p>Flat stønadssats. I evalueringsperioden (første 13 uker) er ratene £57,90 per uke for søkere under 25 år og £73,10 per uke for søkere over 25 år. Senere differensieres utbetalingene etter gruppe: opp til £73,10 for personer i gruppe 1, opp til £110,75 i gruppe 2.</p> <p>Ytelsen er skattepliktig.</p> <p>Ingen behovsprøving</p>	<p>ESA-mottakere i gruppe 1 (WRAG, se kvalifiseringskrav) kan sanksjoneres hvis de ikke oppfyller kravene. Sanksjoner kan være «åpne» eller tidsbegrensede. Å sanksjonere betyr å kutte stønaden med £73,10 per uke i sanksjonsperioden.</p>	<p>Stønadsmottakere kan tjene inntil £20 per uke. De kan også ta arbeid i inntil 16 timer per uke, gitt at de tjener mindre enn £125,50 (gjennomsnittlig ukentlig inntekt i året). Man kan også ta jobb under tilsyn (Supported permitted Work). Og tjene inntil £125,50. Arbeid / inntekt utover dette vil føre til at stønaden re-evalueres.</p>	<p>Kan studere både fulltid og deltid samtidig med å motta ESA.</p> <p>Å starte fulltidstudning kan lede til at man blir re-evaluert.</p>

* Arbeidsevalueringen (WCA) består av to deler. Først må mottageren fylle ut et dokument som beskriver hvilke plager og symptomer hun har (såkalte ESA50 dokumentet) og deretter ha en medisinsk undersøkelse med en kvalifisert helsearbeider (privat firma hyret av departementet for arbeid og pensjon). En endelig rapport blir sendt til departementet som tar stilling til om mottageren faktisk har redusert arbeidsevne (de som får avslag blir plassert på JSA). Hvis mottagere får medhold i at hun har redusert arbeidsevne vil hun bli plassert i en av to grupper basert på ytterligere en arbeidsevaluering for begrenset mulighet for arbeidsrelatert aktivitet (WCA limited capability for work related activity assessment).

Program	Personkrets	Kvalifisering s-krav	Ventetid	Varighet	Nivå/behovs- prøving/barne- tillegg	Aktivitetskrav/ sanksjoner	Gradering	Muligheter for utdanning
<p>Sykepenger, behovsprøvd (Employment and Support Allowance, ESA), income-related</p> <p>Under avvikling. Mottagere flyttes til UC.</p>	<p>Bosatte under pensjonsalder som ikke mottar andre behovsprøvede stønader. Mottagere av forsikringsordningen kan også motta behovsprøvd ESA som top-up. 16–20-åringer kan bare få ESA hvis det ikke kreves barnetrygd for dem.</p>	<p>Som for opptjeningsbasert ESA (se ovenfor)</p>	<p>7 dager</p>	<p>Ubegrenset</p>	<p>Som opptjeningsbasert ESA, men med noen unntak. Ytelsen er ikke skattbar.</p> <p>Streng behovsprøving mot egen og partners inntekt, sparepenger utover £6000, og inntekt fra andre stønader.</p>	<p>Samme som for opptjeningsbasert ESA</p>	<p>Gradering er innebygget i den generelle behovsprøvingen</p>	<p>Man kan kombinere studier og ESA, men siden ESA er inntektsbasert vil studentlån bli inkludert i inntektsvurderingen .</p> <p>Man kan ikke motta behovsprøvd ESA og være fulltidsstudent</p> <p>Deltidsstudenter kan motta ESA men må ikke studere mer enn 16 timer eller delta på et fulltidskurs på universitetet.</p>

Sosialhjelp/minstesikring

Ordning	Personkrets	Tildelingskriterier	Ventetid	Varighet	Nivå/behovs- prøving/barne-tillegg	Aktivitetskrav/ sanksjoner	Gradering	Muligheter for utdanning
<p>«Universal Credit». Lovfestet minstesikrings-ordning – en slags garantert minsteinntekt - som gradvis skal erstatte for en rekke behovprøvede minsteytelser inkludert den tidligere sosialhjelpsordning «Income support». Ordnningen ble vedtatt i 2011, men er ennå ikke implementert i alle deler av Storbritannia og for alle de tiltenkte kategoriene av mottakere.</p>	<p>Hele befolkningen når ordningen etterhvert blir fullt implementert fra senest år 2022</p>	<p>Lav inntekt og registrering som arbeidsledig for arbeidsføre søkere</p>	<p>Ingen, men forsinkelse på fem uker før utbetalingene starter</p>	<p>Ubegrenset</p>	<p>Ytelsene er differensiert etter mottakerens alder, husholdstype og det gis tillegg ved forsørgelse av barn. Ytelser per måned Enslige 25+ 318£ Par 25+ 499£ Tillegg 1. barn 277£ Tillegg 2. barn 232£ For nye søkere gis det ikke tillegg for mer enn to barn. Det gjelder noe høyere satser hvis mottakeren er ufør. Ytelsen avkortes mot lønn og andre inntekter med 63% av netto-beløpet over en friinntektsgrense.</p>	<p>Ja, mottakerne kan pålegges aktivitetsplikt og manglende etterlevelse fører til reduksjon eller tap av ytelser.</p>	<p>Innebygget i den økonomiske behovsprøvingen</p>	<p>Bare hvis pålagt som et aktivitetskrav.</p>

Gjenlevende ektefelle

Flere aktuelle ytelser, alle avhengige av avdødes premiebetaling:

Bereavement Payment: engangsutbetaling ved dødsfall, £2,253

Bereavement Allowance: Ukentlig pensjon i opp til 52 uker for personer uten hjemmeboende barn. Full pensjon (opp til £113,70 per uke) utbetales til mottakere over 55 år. For 45-55-åringer reduseres utbetalingene med 7% for hvert år mottakeren har igjen til 55. Opphører hvis mottaker inngår nytt samliv.

Bereavement Support Payment: Gjenlevende med barn under 20 år i utdanning på full tid får en engangsutbetaling £3,500, deretter 18 måneders utbetaling på £350. Gjenlevende uten barn får en engangsutbetaling på £2.500, deretter 18 måneders utbetaling på £100. Berøres ikke av at mottakeren inngår nytt samliv.

Widowed Parent's Allowance: ukentlig ytelse så lenge mottakeren har et barn under 16 år, eller under 19 i utdanning på full tid. Opp til £113.70 per uke- Opphører hvis mottaker inngår nytt samliv.

Widow's Pension: til enker eldre enn 45 år uten hjemmeboende barn. Kan utbetales til den avløses av alderspensjon ved 65 år. Full pensjon (opp til £113,70 per uke) utbetales til enker på 55 år og eldre. For 45-55-åringer reduseres utbetalingene med 7% for hvert år mottakeren har igjen til 55. Opphører hvis mottaker inngår nytt samliv.

Enslig forsørger

Ingen spesielle ytelser for enslige forsørgere

Barnetrygd

Barnetrygd (child benefit) og Child tax credit.

Barnetrygden er universell og uavhengig av inntekt, men den skattes for mottakere med høye inntekter (over £50 000 i året). Beløpene er for tida £ 89,70 for første barn og £ 59,36 for hver av de neste.

Child tax credit er inntektsavhengig. De månedlige ratene er

Familieelement: GBP 45.42

barnelement: GBP 231.66 (begrenset til 2 barn etter 6 April 2017);

Tillegg for funksjonshemmet barn: GBP 261.66

Tillegg for sterkt funksjonshemmet barn: GBP 106.25